

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2012-2013

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών: Αν. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου
(Διευθυντής Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών)
Επ. Καθ. Πλ. Πετρίδης, Λέκτ. Κ. Κοπανιάς
Επ. Καθ. Σ. Ψωμά, Λέκτ. Β. Σειρηνίδου
Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)

Πληροφορίες: Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
Φιλοσοφική Σχολή
Γρ. 301
Τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Fax: 210 7277319
Email: KBOILE@ARCH.UOA.GR
[HTTP://WWW.ARCH.UOA.GR](http://WWW.ARCH.UOA.GR)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΜΕΛΗ ΣΕΜΣ
2. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
3. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
5. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ Α΄ & Β΄ ΚΥΚΛΟΥ
6. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ, Α΄ & Β΄ ΚΥΚΛΟΥ
7. ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
8. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

- Διευθυντής του ΠΜΣ: Αναπλ. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου

- Γραμματειακή υποστήριξη: Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)
Γ. Λαμπροπούλου (Διοικητικός)

Η ΣΕΜΣ απαρτίζεται από τους:

- Πρόεδρος του Τμήματος: Καθ. Ελένη Μαντζουράνη

- Διευθύντρια του Τομέα Ιστορίας: Αν. Καθ. Μ. Ευθυμίου

- Διευθύντρια του Τομέα Αρχαιολογίας &
Ιστορίας της Τέχνης: Καθ. Π. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα

- από εκπροσώπους των οκτώ γνωστικών αντικειμένων¹ καθώς και εκπροσώπους των μεταπτυχιακών φοιτητών: Καθ. Π. Βαλαβάνης, ΛεκΤ. Αφ. Χασιακού, Επ. Καθ. Β. Κέπετζη, Επ. Καθ. Δ. Παυλόπουλος, Επ. Καθ. Σ. Ψωμά, Επ. Καθ. Ειρ. Χρήστου, Λεκ. Β. Καραμανωλάκης, Επ. Καθ. Κ. Ράπτης.

¹ Οι εκπρόσωποι των γνωστικών αντικειμένων είναι του ακαδ. έτους 2011-2012.

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔ. ΈΤΟΣ 2012-2013**

1. Σκοπός

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών λειτουργεί βάσει του Νόμου 2083/92 και έχει προσαρμοσθεί στις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου Μεταπτυχιακών Σπουδών 3685/2008.

Σκοπός του είναι:

α) η προσφορά σε συγκεκριμένο αριθμό επιλεγμένων σπουδαστών δέσμης προγραμμάτων, που αποβλέπουν στην ειδίκευση (ανάπτυξη των γνώσεων και εμπάθυνση στην έρευνα και τις μεθόδους της) στους τομείς των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα, και

β) η οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας στους ανωτέρω τομείς για τη σύνταξη διδακτορικής διατριβής.

2. Περιεχόμενο

Η δέσμη των προγραμμάτων που προσφέρονται περιλαμβάνει:

1. Προϊστορική Αρχαιολογία
2. Κλασική Αρχαιολογία
3. Βυζαντινή Αρχαιολογία
4. Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
5. Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
6. Βυζαντινή Ιστορία
7. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
8. Ευρωπαϊκή Ιστορία

1. Διάρκεια

Η χρονική διάρκεια για την απονομή των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών ορίζεται: (α) διετής για το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης Α΄ Κύκλου (τέσσερα διδακτικά εξάμηνα) και (β) τριετής για το διδακτορικό δίπλωμα. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως αυτές ορίζονται παρακάτω, η διάρκεια των σπουδών μπορεί να παραταθεί για τον Α΄ Κύκλο (δίπλωμα ειδίκευσης) επί ένα ακόμη έτος και για τον Β΄ Κύκλο (διδακτορικό) επί δύο έτη.

Το πρόγραμμα παρατείνεται ως το 2013 (Φ.Ε.Κ. 471, τεύχ. 2, 28-2-2012, παράταση της παραγράφου 3 του άρθρου 12 του Ν. 3685/2008).

2. Σπουδαστές

Ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών του προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 110 για τους φοιτητές Α΄ κύκλου και τους 220 για τους φοιτητές Β΄ κύκλου.

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύθεσης (ΓΣΕΣ) του Τμήματος ύστερα από εισήγηση της Συντονιστικής Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) και λαμβανομένου υπ' όψιν ότι ο αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ανά ειδίκευση δεν υπερβαίνει

τους 20. Στην εισήγηση αυτή διατυπώνονται συνολικά οι προτάσεις των Τομέων σχετικά με τις δυνατότητες επίβλεψης μεταπτυχιακών σπουδαστών από μέλη ΔΕΠ των αντιστοίχων προγραμμάτων. Στις δυνατότητες αυτές λαμβάνονται υπ' όψιν και οι ανάγκες εξυπηρέτησης των προγραμμάτων του ΙΚΥ, των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και των προγραμμάτων ανταλλαγών του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ.

Ο αριθμός των εισακτέων στον Α' κύκλο του προγράμματος, αντίστοιχος με τον αριθμό των μελών ΔΕΠ του Τμήματος, ορίζεται κατ' ανώτατο όριο σε 60.

Για την ένταξη στο πρόγραμμα απαιτείται πτυχίο αντίστοιχου Τμήματος ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου, και επαρκής γνώση της ελληνικής, καθώς και τουλάχιστον μιας από τις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες (κατωτέρω περιγράφεται η δυνατότητα εισόδου στο πρόγραμμα κατόχων άλλων πτυχίων).²

Οι αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος στο διάστημα: 1-20 Ιουνίου και 1-10 Σεπτεμβρίου.

Ο αριθμός εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 ορίζεται ανά ειδικευση ως ακολούθως³:

Προϊστορική Αρχαιολογία	7 θέσεις
Κλασική Αρχαιολογία	7 θέσεις
Βυζαντινή Αρχαιολογία	3 θέσεις
Ιστορία της Νεότερης Τέχνης	2 θέσεις
Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας	4 θέσεις
Βυζαντινή Ιστορία	3 θέσεις
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	
Ιστορία Νέου Ελληνισμού (13ος αι.-1830)	4 θέσεις
Ιστορία Νεότερου Ελληνισμού (1830 - έως σήμερα)	4 θέσεις
Ευρωπαϊκή Ιστορία	3 θέσεις

² Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

³ Ο αριθμός των εισακτέων ανά γνωστικό αντικείμενο προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των μελών ΔΕΠ εκάστου γνωστικού αντικειμένου (κατεύθυνσης) X 3, όσα δηλαδή είναι τα έτη φοίτησης των σπουδαστών Α' Κύκλου (2 έτη κανονικά+1 παράτασης) και μετά την αφαίρεση από το αποτέλεσμα αυτό του αριθμού των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου της τελευταίας τριετίας. Π.χ., εάν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ενός γνωστικού αντικειμένου (μίας κατεύθυνσης) είναι 6 και οι ενεργοί μεταπτυχιακοί σπουδαστές 15, τότε ο αριθμός εισακτέων που προκύπτει είναι $6 \times 3 = 18 - 15 = 3$. Εάν ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ισούται με 18, τότε δεν προβλέπεται καμία θέση για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο (κατεύθυνση). Ωστόσο, για γνωστικά αντικείμενα με ένα μέλος ΔΕΠ προβλέπεται η εισαγωγή 3 σπουδαστών κατ' έτος, εφόσον συμφωνεί το μέλος ΔΕΠ του αντίστοιχου γνωστικού αντικειμένου. Οι προτεινόμενες αναλογίες σπουδαστών ανά γνωστικό αντικείμενο δεν σημαίνουν ότι υποχρεωτικά κάθε διδάσκων ενός γνωστικού αντικειμένου αναλαμβάνει οπωσδήποτε από έναν σπουδαστή Α' Κύκλου ανεξάρτητα από την επιθυμία εξειδίκευσης του τελευταίου. Απλά οι αριθμοί που προκύπτουν αντιστοιχούν σε γνωστικά αντικείμενα.

Α΄ Κύκλος Σπουδών - ένταξη

Οι διαδικασίες για την ένταξη στον Α΄ Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματός μας πραγματοποιούνται κατά τα τέλη Σεπτεμβρίου – αρχές Οκτωβρίου κάθε έτους και έχουν ανά κατηγορία σπουδαστών ως εξής:

1. Πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας ή/ και Αρχαιολογίας ή άλλων ισότιμων ΑΕΙ της Ελλάδας ή άλλων ΑΕΙ που έχουν αναγνωρισθεί ως ισότιμα με αυτά.

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε προγράμματος υπό την εποπτεία της ΣΕΜΣ επί τη βάση:

- α) Γραπτής εξέτασης σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με το ειδικό γνωστικό αντικείμενο στο οποίο επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί / αναρτηθεί στο διαδίκτυο ανά ειδίκευση. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση.
- β) Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος.

Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης που έχουν επιλέξει επί της δεδομένης ύλης, καθώς και η δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμάται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσοτέρων της μιας ξένων γλωσσών, και, εφ' όσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα.

Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ του γνωστικού αντικείμενου στο οποίο η/ο υποψήφιος/ος επιθυμεί να ειδικευτεί, των οποίων ο αριθμός συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5).

Για τη γενική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

Οι υπότροφοι του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που έχουν γίνει δεκτοί κατόπιν εξετάσεων) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη του γνωστικού αντικείμενου, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό σοβαρών επιστημονικών εργασιών, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από σεμιναριακά μαθήματα του Α΄ Κύκλου.

2. Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων (πλην Ιστορίας ή/ και Αρχαιολογίας).

Οι πτυχιούχοι αυτοί έχουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Είτε να μετάσχουν στην γραπτή και προφορική εισαγωγική εξέταση, όπως και οι πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας
- Είτε να ακολουθήσουν την διαδικασία της προπαρασκευής για τον Α΄ Κύκλο σπουδών. Στην περίπτωση αυτή, η επιλογή τους για ένταξη στον Α΄ Κύκλο γίνεται σε δύο στάδια:

α) κατ' αρχάς με ειδική συνέντευξη ελέγχου βασικής υποδομής στο κύριο γνωστικό αντικείμενο από την επιτροπή του σχετικού γνωστικού αντικείμενου.

β) Οι επιλεγέντες, όχι περισσότεροι των δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο, υποχρεούνται εντός ενός ακαδημαϊκού έτους να παρακολουθήσουν και να **εξετασθούν επιτυχώς σε πέντε** προπτυχιακά μαθήματα του σχετικού γνωστικού αντικείμενου ως εξής: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό. Μετά την επιτυχία τους στις εξετάσεις των παραπάνω μαθημάτων απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και προσέρχονται μόνο στην προβλεπόμενη και για τους υπόλοιπους υποψηφίους συνέντευξη· εκεί, ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης, και, ανάλογα με τα αποτελέσματά της, εντάσσονται οριστικά ή όχι στον Α΄ Κύκλο του ΠΜΣ.

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων εντάσσονται στον Α΄ Κύκλο χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικείμενου.

3. Ειδικές προβλέψεις

Αλλοδαποί υπότροφοι του ΙΚΥ και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι σπουδαστές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους να προσκομίσουν αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από το ΔΟΑΤΑΠ.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (δηλαδή υπότροφοι του ΙΚΥ, αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, αλλοδαποί πτυχιούχοι, κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί σπουδαστές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, τμήμα των σπουδών τους, εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο πρόγραμμα. Αντιστοίχως σπουδαστές του προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ.

5. Διδακτικό προσωπικό

Το διδακτικό προσωπικό του προγράμματος ορίζεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 του νόμου 3685/2008.⁴ Οι εξωτερικοί συνεργάτες προτείνονται από τα μέλη κάθε γνωστικού αντικείμενου στον αρμόδιο Τομέα, ο οποίος και εισηγείται στη ΣΕΜΣ.

Τα μέλη ΔΕΠ των επιμέρους ειδικεύσεων υποβάλλουν κατ' έτος στη ΣΕΜΣ τεκμηριωμένο πρόγραμμα με τα προσφερόμενα από μέλη ΔΕΠ και εξωτερικούς συνεργάτες μαθήματα, με τη θεματολογία, τη βιβλιογραφία και το χαρακτήρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας την οποία σκοπεύουν να ακολουθήσουν. Η ΣΕΜΣ συζητεί τις προτάσεις, φροντίζει για τη συνοχή των προγραμμάτων της δέσμης και για τη δημιουργία των κατάλληλων όρων πραγματοποίησής τους.

6. Διοίκηση

Αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του ΠΜΣ είναι η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ), η οποία συγκροτείται από τους εκπροσώπους των επιμέρους προγραμμάτων (ως ανωτ. παρ. 2), τον Πρόεδρο του Τμήματος και τους Διευθυντές των Τομέων.

Στις εργασίες της ΣΕΜΣ παρίστανται και δύο εκπρόσωποι των μεταπτυχιακών σπουδαστών, από όσους μετέχουν στη ΓΣΕΣ. Οι τελευταίοι δεν έχουν δικαίωμα ψήφου.

⁴ Ν.3685/2008, Άρθρο 5

Παρ.1.α) Τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα Π.Μ.Σ. μπορούν να αναλαμβάνουν:

αα) Μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. του οικείου Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι., αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

αβ) Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και έχουν επαρκή επιστημονική συγγραφική ή ερευνητική δραστηριότητα.

αγ) Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του Π.Μ.Σ.

β) Με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 ή σε Καθηγητές Εφαρμογών των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.ΑΙ.Τ.Ε., οι οποίοι κατέχουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα προσόντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ιδρύματος.

2. Τα μέλη Δ.Ε.Π. και Ε.Π. δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε Π.Μ.Σ., όπως ειδικότερα ορίζεται στον Κανονισμό.

4. Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή, ο οποίος παρακολουθεί Π.Μ.Σ. που απονέμει Μ.Δ.Ε., ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ., ύστερα από πρόταση της Σ.Ε., ένα μέλος Δ.Ε.Π. [όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 27 του Νόμου 3794/2009] ή Ε.Π. ως επιβλέπων. Η Σ.Ε. και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή. Για την εξέταση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', ή Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος.

Η ΣΕΜΣ συγκαλείται σε συνεδρίες από τον Διευθυντή/την Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών, θέση που καταλαμβάνει μέλος ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες με απόφαση της ΓΣΕΣ (Ν. 3685/2008, άρθρο 2, §δ) και την αντιπροσωπεύει στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί σε επίπεδο ΑΕΙ. Η ΣΕΜΣ εισηγείται τον αριθμό εισακτέων του επομένου έτους λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αναλογίες για τους υποτρόφους του ΙΚΥ και των ανταλλαγών, επιλέγει τους σπουδαστές κατ' έτος, συντονίζει τα ετήσια προγράμματα της δέσμης, εισηγείται για την απονομή υποτροφιών και ασκεί γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού έτους υποβάλλει στη ΓΣΕΣ απολογισμό της πορείας του προγράμματος.

Η Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) για τα μεταπτυχιακά προγράμματα του Τμήματος συνέρχεται τουλάχιστον τέσσερις φορές κάθε χρόνο. Επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τον αριθμό των εισακτέων, γνωστοποιεί στο ΙΚΥ και το Υπουργείο Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ τον αριθμό των υποτρόφων που μπορεί να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, επικυρώνει τις αποφάσεις της ΣΕΜΣ για την επιλογή των επιτυχόντων στις συνεντεύξεις, τη λειτουργία των προγραμμάτων, τη βαθμολογία των σπουδαστών και απονέμει τα μεταπτυχιακά διπλώματα. Επίσης, επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τη διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Τέλος, εξουσιοδοτεί τη ΣΕΜΣ για τη διεύθυνση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος και την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Η ΣΕΜΣ διαθέτει Γραμματεία με πλήρη απασχόληση. Η Γραμματεία τηρεί το μητρώο και το αρχείο των σπουδαστών καθώς και τα πρακτικά των συνεδριών της ΣΕΜΣ, εκδίδει τα αναγκαία πιστοποιητικά και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεόμενες με αυτές ανταλλαγές σπουδαστών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

7. Διάρθρωση σπουδών

Τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας έχουν κοινή δομή.

Α' Κύκλος σπουδών

Ο Α' Κύκλος αποτελείται από 4 εξάμηνα (δύο έτη) σπουδών, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής οφείλει να ολοκληρώσει επιτυχώς 6 σεμινάρια και να εξεταστεί επιτυχώς στην Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία ειδίκευσης (ΜΔΕ).

Τα σεμιναριακά μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδίκευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τμήματος ανά διετία είναι τουλάχιστον 6. Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον οδηγό σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως.

Τα σεμινάρια είναι εξαμηνιαία. Διδάσκονται επί τρίωρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επί μέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία.

Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ της αλλοδαπής.

Κάθε σπουδαστής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη τους, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕΜΣ.

Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ που συμμετέχουν στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 εξαμήνων του Α΄ Κύκλου ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Οι επόπτες επιλέγονται από την επιτροπή των εισαγωγικών εξετάσεων σε συνεργασία με τους επιτυχόντες.

Οι σπουδαστές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς τα σεμινάρια και να ακολουθούν τους κανονισμούς κάθε σεμιναρίου και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Σπουδαστής που θα απουσιάσει πέραν των τριών συναντήσεων σε κάθε σεμινάριο χάνει το δικαίωμα της παρακολούθησής του.

Οι σπουδαστές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του προγράμματος.

Τέλος, οι σπουδαστές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η κατεύθυνση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Κάθε σεμινάριο απολήγει σε υποβολή γραπτής σεμιναριακής εργασίας 7-8.500 λέξεων. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός επτά (7).

Ο διδάσκων υποχρεούται να καταθέσει τη βαθμολογία ως την 15^η Ιουλίου για τα σεμινάρια του χειμερινού εξαμήνου και ως την 30^η Νοεμβρίου για τα αντίστοιχα του εαρινού εξαμήνου. Μη επιτυχής ολοκλήρωση του σεμιναρίου εκ μέρους του φοιτητή συνεπάγεται επανάληψη του ίδιου ή άλλου σεμιναρίου.

Από το σύνολο των σεμιναρίων τα τέσσερα πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της ειδίκευσης, στην οποία έχει εγγραφεί ο σπουδαστής, ή συγγενών ειδίκευσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα υπόλοιπα σεμινάρια μπορούν να προέρχονται από άλλες ειδίκευσεις του ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου.

Υπάρχει δυνατότητα ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο Πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του σπουδαστή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Η εργασία παρουσιάζεται γραπτή και ολοκληρωμένη σε ειδικό σεμινάριο στο τέλος του εξαμήνου. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕΜΣ.

Ο Α΄ Κύκλος Σπουδών ολοκληρώνεται με τη συγγραφή Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας ειδίκευσης (στο εξής ΜΔΕ), η εκπόνηση της οποίας αρχίζει κατά το τρίτο εξάμηνο σπουδών. Η ΜΔΕ πρέπει να έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μέθοδο, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 35-45.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας και λοιπών πινάκων και φωτογραφιών.⁵

Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της Μ.Δ.Ε. οδηγεί στη χορήγηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης.

Οι σεμιναριακές εργασίες αντιστοιχούν προς 10 πιστωτικές μονάδες (ECTS) η καθεμία και η ΜΔΕ προς 60.

Ο σπουδαστής, όταν ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ και στον επόπτη.

Ο επόπτης είναι υποχρεωμένος - εντός τριμήνου από την ημερομηνία κατάθεσης εκ μέρους του σπουδαστή της τελικής μορφής της εργασίας του - να προτείνει στη ΣΕΜΣ τον Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή, για την κρίση της Μ.Δ.Ε. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη. Η πρόταση για τον ορισμό του Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή πρέπει να υποβάλλεται στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την 1η Ιουνίου και 1η Δεκεμβρίου εκάστου έτους.

Για την εξέταση της Μ.Δ.Ε. ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος (άρθρο 5, § 4, του νόμου 3685/2008).

Η βαθμολογία της Μ.Δ.Ε. προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης πέραν των τριών βαθμών, επιλαμβάνεται του θέματος η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Ο τελικός βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στις έξι σεμιναριακές εργασίες και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά).⁶

Ανά διετία προβλέπεται οργάνωση μιας τουλάχιστον ημερίδας ανά ειδίκευση, κατά την οποία παρουσιάζονται με μορφή ανακοινώσεων οι Μ.Δ.Ε., καθώς και τα προσωρινά συμπεράσματα διδακτορικών διατριβών εν εξελίξει. Η ημερίδα αυτή είναι δημόσια και γνωστοποιείται, με κατάλληλο τρόπο, στα μέλη της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας. Αντί ημερίδας είναι δυνατό να οργανώνονται κανονικής διάρκειας μεταπτυχιακά σεμινάρια Β΄ Κύκλου στα οποία οι υποψήφιοι διδάκτορες

⁵ Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12΄ το κυρίως κείμενο και 10΄ οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της ΜΔΕ (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4γ).

⁶ Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49=Λίαν Καλώς, 8,50-10=Άριστα.

παρουσιάζουν ενώπιον και της τριμελούς επιτροπής τους την πορεία της εκπονούμενης διατριβής και τα προσωρινά συμπεράσματά τους.

Ο Α΄ Κύκλος είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί σε δύο έτη. Υπάρχει η δυνατότητα παράτασης ενός έτους μετά από αίτηση του σπουδαστή προς τη ΣΕΜΣ και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη. Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν τον Α΄ Κύκλο σε τρία ακαδημαϊκά έτη διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»). Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός έτους (η οποία δεν θα προσμετράται στην τριετία) για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους) και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕΜΣ.

Θεματικές ενότητες σεμιναρίων

Προϊστορική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

- Θέματα εμβάθυνσης στην Παλαιολιθική και Μεσολιθική Εποχή
- Θέματα εμβάθυνσης στη Νεολιθική Εποχή
- Θέματα εμβάθυνσης στο Περιβάλλον των Προϊστορικών Χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού
- Θέματα εμβάθυνσης στον Μινωικό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στον Μεσοελλαδικό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στον Μυκηναϊκό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στον Κυπριακό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στους Πολιτισμούς των Λαών της Εγγύς Ανατολής

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Αρχαιομετρία
- Διαχείριση Μνημείων
- Θρησκευσιολογία
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Αρχαία κείμενα
- Άλλα

Κλασική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Πρώιμων Ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Κλασικών Χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχιτεκτονική

- Επιγραφική
- Νομισματική
- Αρχαία Κείμενα
- Αρχαία Ιστορία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Διαχείριση Μνημείων
- Αρχαιομετρία
- Γεωλογία
- Μουσειολογία
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Βυζαντινή Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής περιόδου

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Βυζαντινής περιόδου

Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Μεταβυζαντινής περιόδου

Βυζαντινή Ιστορία

Βυζαντινή Φιλολογία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Νομισματική

Επιγραφική

Μουσειολογία

Διαχείριση Μνημείων

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Θέματα Θεολογικής Ερμηνείας

Άλλα

Ιστορία Τέχνης

Υποχρεωτικά

Ευρωπαϊκή Τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη της Αναγέννησης

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του Μπαρόκ

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 19ου αιώνα

Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 20ού αιώνα

Νεοελληνική τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Επτανησιακή Τέχνη

Θέματα εμβάθυνσης στην Ελληνική Ζωγραφική του 20ού αιώνα

Θέματα εμβάθυνσης στη Γενιά του '30
Η Ελληνική Εκδοχή των Αναζητήσεων της Μοντέρνας και Μεταμοντέρνας Τέχνης
Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Αρχιτεκτονική
Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Γλυπτική
Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Χαρακτική
Θέματα εμβάθυνσης στη Μεταπολεμική Τέχνη

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Διαχείριση μνημείων
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας

Υποχρεωτικά

Αρχαίοι, Κλασικοί Χρόνοι
Ελληνιστικοί Χρόνοι
Ρωμαϊκή Ιστορία
Ο Κόσμος της Ύστερης Αρχαιότητας
Αρχαία Ελληνική Φιλολογία
Λατινική Φιλολογία
Κλασική Αρχαιολογία
Επιγραφική
Νομισματική

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Ιστορία του Δικαίου
Παπυρολογία
Κοινωνιολογία, Πολιτειολογία
Βυζαντινή Ιστορία
Βυζαντινή Αρχαιολογία
Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
Άλλα

Βυζαντινή Ιστορία

Υποχρεωτικά

Πρώιμη Βυζαντινή Περίοδος
Μέση Βυζαντινή Περίοδος
Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος
Διαχρονικά με έμφαση στην Ιστοριογραφία, Διπλωματική, Αγιολογία, Επιγραφική,
Νομισματική, Παπυρολογία, Χαρτογραφία και Ιστορική Γεωγραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Βυζαντινή Φιλολογία

Βυζαντινή Αρχαιολογία

Βυζαντινή Τέχνη

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Άλλα

Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία

Υποχρεωτικά

Νέου Ελληνισμού:

4. Κοινωνικές, Οικονομικές, Ιστορικοανθρωπολογικές, Πολιτισμικές, Προσεγγίσεις της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού κατά την περίοδο της βενετικής και οθωμανικής κυριαρχίας

Νεότερου Ελληνισμού:

Πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές προσεγγίσεις της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας από τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα.

Δημόσια Ιστορία

Θεωρία της Ιστορίας

Ζητήματα πηγών και μεθοδολογίας

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Ευρωπαϊκή Ιστορία

Βαλκανική Ιστορία

Διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας

Ιστοριογραφία

Προφορική Ιστορία

Βοηθητικές Επιστήμες της Ιστορίας

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Ευρωπαϊκή Ιστορία

Υποχρεωτικά

Πολιτική, κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ιστορία της Ευρώπης από το Μεσαίωνα ως τον 20ό αιώνα

Λατινική Παλαιογραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

Θεωρία της Ιστορίας

Ιστοριογραφία

Άλλα

B' Κύκλος Σπουδών

1. Προϋποθέσεις ένταξης στον Β' Κύκλο

Οι αιτήσεις για ένταξη στον Β' Κύκλο εξετάζονται δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο, στις τακτικές συναντήσεις της ΣΕΜΣ.

Η εισαγωγή στον Β' Κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται για τους αποφοίτους του Α' Κύκλου του προγράμματός μας, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, η οποία πρέπει να συνεκτιμήσει:

- το σύνολο της βαθμολογίας στα σεμινάρια του Α' Κύκλου,
- την αξιολόγηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης,
- την εισήγηση του επιβλέποντα τις σπουδές του φοιτητή κατά τον Α' Κύκλο ή μέλους ΔΕΠ του Τμήματος. Με την εισήγηση προτείνονται και τα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής,
- την τεκμηριωμένη πρόταση διδακτορικής διατριβής εκ μέρους του υποψηφίου.

Κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων, αντιστοίχων με τους πραγματοποιούμενους στο Πρόγραμμα του Τμήματός μας κλάδων, μπορούν να πραγματοποιήσουν μόνο τον Β' Κύκλο σπουδών

- εφόσον μέλος ΔΕΠ δέχεται να αναλάβει την εποπτεία τους και
- ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ βασιζόμενη σε σχετική εισήγηση της εξεταστικής επιτροπής, η οποία σε συνέντευξη διερευνά τις δυνατότητες εκπόνησης από αυτούς διατριβής.

Οι αιτήσεις υποβάλλονται από 1-20 Νοεμβρίου κάθε έτους και η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου. Επισημαίνεται ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στο Β' Κύκλο είναι η κατάθεση στη Γραμματεία του ΠΜΣ Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Α' Κύκλου. Για τους αλλοδαπούς φοιτητές είναι απαραίτητη η προσκόμιση της αναγνώρισης της ισοτιμίας του Μεταπτυχιακού τους Διπλώματος από το Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., η οποία πρέπει να προσκομισθεί πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

2. Χρονική διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Η χρονική διάρκεια για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρία (3) πλήρη ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία ορισμού της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής.

Είναι δυνατή η παράταση έως πέντε έτη διαστήματος ως την ολοκλήρωση της διατριβής, δηλαδή ως την κατάθεση της εισηγητικής έκθεσης στη ΓΣΕΣ, που οδηγεί στον ορισμό της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής για την προφορική δοκιμασία. Η παράταση δίδεται από την ΣΕΜΣ, ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση του επόπτη της διδακτορικής διατριβής.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες δικαιούνται να αναστείλουν τις σπουδές τους για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους). Ο χρόνος της αναστολής δεν δύναται να υπερβαίνει τα δύο

έτη· η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα. Το διάστημα της αναστολής δεν συμπεριλαμβάνεται στους χρόνους προθεσμίας ολοκλήρωσης των σπουδών. Μετά την παρέλευση των ως άνω προθεσμιών οι σπουδαστές διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»).

3. Δραστηριότητες υποψηφίων

Με σχετική απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. μπορεί να προβλέπεται η παράλληλη παρακολούθηση και επιτυχής περάτωση οργανωμένου κύκλου μαθημάτων ή άλλες συναφείς δραστηριότητες (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 3β).

Ο υποψήφιος διδάκτορας έχει υποχρέωση, εφόσον τού ζητηθεί, να προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες στο Τμήμα, στο οποίο εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §3δ), συμπεριλαμβανομένης και της φροντιστηριακής διδασκαλίας μετά από πρόταση του υπεύθυνου διδάσκοντος και έγκριση της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών.

4. Διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή με την παρακολούθηση, επίβλεψη και καθοδήγηση τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, η οποία ορίζεται για κάθε υποψήφιο από τη Γ.Σ.Ε.Σ.

Στην τριμελή συμβουλευτική επιτροπή μετέχουν: ένα (1) μέλος Δ.Ε.Π. του οικείου Τμήματος της βαθμίδας του καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή ή επίκουρου καθηγητή, ως επιβλέπων, και άλλα δύο (2) μέλη, τα οποία μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. του ιδίου ή άλλου Τμήματος του ιδίου ή άλλου Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Γ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.ΑΙ.Τ.Ε. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §2). Με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της διδακτορικής διατριβής (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §4γ).

Οι υποψήφιοι διδάκτορες είναι υποχρεωμένοι να συνεργάζονται με τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και να υποβάλουν κάθε χρόνο (άρθρο 9, § 3 στ) έκθεση για την πορεία της έρευνάς τους. Οι επιβλέποντες ενημερώνουν τη ΣΕΜΣ για την πορεία αυτή συμπληρώνοντας ειδική κατάσταση, που διανέμεται κάθε χρόνο από τη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών τού Τμήματος και περιλαμβάνει τους Μ.Φ. Β' Κύκλου της ειδίκευσής τους. Παράλειψη εκ μέρους του υποψηφίου να καταθέσει έκθεση επί ένα χρόνο, χωρίς αιτιολογία, συνεπάγεται τη διαγραφή του από τον Β' Κύκλο. Ο υποψήφιος υποχρεούται επίσης να παρακολουθεί το πρόγραμμα ειδικών διαλέξεων ή μεταπτυχιακών σεμιναρίων Β' Κύκλου που ορίζει το πρόγραμμα.

Η έκταση της διδακτορικής διατριβής ορίζεται μεταξύ 100.000 - 150.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων, σχεδίων και φωτογραφιών, σύμφωνα με τις τυπικές προδιαγραφές που σημειώνονται και για τις ΜΔΕ.

5. Διαδικασία αξιολόγησης της διδακτορικής διατριβής για λήψη διδακτορικού διπλώματος

Μετά την κατάθεση της τελικής μορφής της διδακτορικής διατριβής, η τριμελής επιτροπή υποβάλλει εντός τριμήνου στη ΓΣΕΣ αίτηση συγκρότησης επταμελούς εξεταστικής επιτροπής. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη του επόπτη.

Παράλληλα, η τριμελής εισηγητική επιτροπή, με ευθύνη του επόπτη, υποβάλλει στη Γραμματεία του Τμήματος εισηγητική έκθεση, η οποία διαβιβάζεται στα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής καθώς και στον υποψήφιο 30 ημέρες πριν από την προφορική δοκιμασία του υποψηφίου.

Για την τελική αξιολόγηση και κρίση της διατριβής του υποψηφίου διδάκτορα, μετά την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών του, ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. επταμελής εξεταστική επιτροπή, στην οποία μετέχουν και τα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να είναι μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων τουλάχιστον δύο (2) πρέπει να ανήκουν στο οικείο Τμήμα. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.Α.Ι.Τ.Ε. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Όλα τα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπόνησε τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4α).

Η προφορική δοκιμασία του υποψηφίου είναι δημόσια και αναγγέλλεται με ανακοινώσεις και προσκλήσεις προς το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές και τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Δέον όπως έχει επίσημο και πανηγυρικό χαρακτήρα. Το πρακτικό της επταμελούς επιτροπής θα πρέπει να κατατίθεται στη Γραμματεία του Τμήματος.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τον επίσημη ορκωμοσία του διδάκτορος ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος και την παραλαβή του Διδακτορικού Διπλώματος.

8. Μεταδιδακτορικό

Το Τμήμα με απόφαση της ΣΕΜΣ στη συνεδρία της 22-5-2003 δέχεται μεταδιδάκτορες ερευνητές για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους, εφόσον μέλος ΔΕΠ του Τμήματος αναλαμβάνει με γραπτή διαβεβαίωση την επίβλεψη εκάστου μεταδιδάκτορα ερευνητή μετά από αίτηση του υποψηφίου στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών. Ο επόπτης μεταδιδακτορικής έρευνας θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με την αιτούμενη προς έρευνα ιστορική περίοδο. Η μεταδιδακτορική αυτή έρευνα μπορεί να διαρκέσει από ένα έως τρία ακαδημαϊκά έτη. Ο μεταδιδάκτορας ερευνητής οφείλει να καταθέτει γραπτή έκθεση της πορείας της έρευνάς του στο τέλος εκάστου ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενη από σχετική έκθεση του επόπτη καθηγητή. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του ο μεταδιδάκτορας ερευνητής καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ συνοπτική έκθεση των αποτελεσμάτων της, έκτασης τουλάχιστον 6.000 λέξεων, που θα δημοσιεύεται

στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ στο διαδίκτυο. Η πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της έρευνας θα γίνεται μετά την υποβολή της τελικής έκθεσης. Οι μεταδιδάκτορες ερευνητές του Τμήματος οφείλουν να αναφέρουν τη συναφή ιδιότητά τους στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιούν επί του αντικειμένου της έρευνάς τους.

Εάν η απορρέουσα από τη μεταδιδασκαρική έρευνα μελέτη φθάσει σε στάδιο δημοσίευσης θα πρέπει να εγκρίνεται από τριμελή επιτροπή.

9. Μεταβατικές ρυθμίσεις

Ο κανονισμός αυτός ισχύει ως τις 31.12.2013. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οι οποίοι φοιτούσαν στο προϋπάρχον Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος εντάχθηκαν αυτομάτως στο νέο πρόγραμμα. Οι σπουδαστές Β΄ Κύκλου συνεχίζουν υπό την καθοδήγηση των επιτροπών που έχουν ήδη ορισθεί.

Επισημαίνεται ότι οι εισαχθέντες έως και το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 ακολουθούν ως προς τον αριθμό των σεμιναριακών μαθημάτων τον έως τότε ισχύοντα (δηλ. 2009-2010) εσωτερικό κανονισμό του ΠΜΣ.

Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί έως και τον Ιούνιο του 2006 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2013. Μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος θα επέλθει η διαγραφή τους. Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί από τον Δεκέμβριο του 2006 έως και τον Ιούνιο του 2008 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2014. Μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος θα επέλθει η διαγραφή τους.

***ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
& ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ***

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
ΥΕ/ΥΜΙΙΙ τάφοι και ταφές: Ομοιότητες και διαφορές, επιδράσεις και τοπικές πολιτισμικές ταυτότητες <i>N. Polychronakou-Sgouritsa – A. Πλάτων</i>
LH/LM III tombs and burials: Similarities and differences, influences and local cultural identities <i>N. Polychronakou-Sgouritsa – L. Platon</i>
Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία <i>E. Μαντζουράνη</i>
Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age <i>E. Mantzourani</i>
Αρχαιολογικές προσεγγίσεις σε αρχαιολογικά και σε περιβαλλοντικά υλικά <i>A. Καραλή – Γ. Μανιάτης</i>
Archaeometrical approaches in archaeological and environmental materials <i>L. Karali - G. Maniatis</i>
Παλαιολιθικοί κυνηγοί-τροφοσυλλέκτες στην Ελλάδα: Ιστορία και ιστορίες. <i>Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη</i>
Palaeolithic hunter-gatherers in Greece: History and histories <i>G. Kourtesi-Philippaki</i>
Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα <i>A. Παπαδημητρίου-Γραμμένου</i>
The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece <i>A. Papadimitriou-Grammenou</i>
Τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομίες στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού <i>Γ. Παπαδάτος</i>
Technological development and innovation in the Early Bronze Age Aegean <i>G. Papadatos</i>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
Βιοαρχαιολογία <i>A. Καραλή</i>
Bioarchaeology <i>L. Karali</i>
Η Μεσοελλαδική Εποχή – μια μακρά περίοδος κρίσης; <i>Αφρ. Χασιακού-Αργυράκη</i>

The Middle Helladic Period- a long period of crisis;

Afr. Chasiakou-Argiraki

Αχιγιάβα, Τανάγια, Κεφτιού: Το Αιγαίο στις Αιγυπτιακές, Συριακές και Χεττιτικές Πηγές

Κ. Κοπανιάς

Ahhiyawa, Tanaja, Keftiu: The Aegean in the Egyptian, Syrian and Hittite Sources

Κ. Κοπανιάς

Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του Προϊστορικού Αιγαίου

Γ. Βαβουρανάκης

Image and disciplinary discourse in the archaeology of the Prehistoric Aegean

Γ. Vavouranakis

ΝΑΓΙΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΟΥ-ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ – ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΛΑΤΩΝ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: ΥΕ/ΥΜΙΙΙ τάφοι και ταφές: Ομοιότητες και διαφορές, επιδράσεις και τοπικές πολιτισμικές ταυτότητες.

Subject: LH/LM III tombs and burials: Similarities and differences, influences and local cultural identities.

Περίληψη: Κατά την τελευταία περίοδο της Ύστερης Χαλκοκρατίας, ολοκληρώνεται στο Αιγαίο η όσμωση ποικίλων πολιτισμικών εκφάνσεων και στοιχείων. Η γνωστή «μυκηναϊκή Κοινή» εξαπλώνεται και σε περιοχές με μακρά παράδοση πολιτισμού, όπως η Κρήτη. Οι περιορισμένες εξαιρέσεις, στις οποίες διακρίνονται ακόμη ιδιοτυπίες, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους τύπους των τάφων και τους τρόπους ταφής. Όμως και σε αυτό το επίπεδο, η στενή σχέση μεταξύ μινωικού και μυκηναϊκού στοιχείου φαίνεται να διαμορφώνει κοινές αποδοχές ως προς τα έθιμα ταφής και να οδηγεί σε ταφικούς τύπους που απαντούν τόσο στην Κρήτη όσο και στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Το πεδίο της «ταφικής αρχαιολογίας» είναι αυτό που προσφέρει τις περισσότερες, και πιο ποικίλες, πληροφορίες, για την κοινωνία, την οικονομία, την άσκηση εξουσίας και τις σχέσεις μεταξύ των δύο περιοχών, κατά την κομβική αυτή περίοδο.

Summary: During the last period of the Late Bronze Age, osmose of various cultural aspects and features in the Aegean has been completed. The well known “Mycenaean koine” expands to areas already bearing a long local cultural tradition, such as Crete. Types of tombs and burial methods are among the limited exceptions where some peculiar features can be still noticed. Nevertheless, even there, the close connection between the Minoan and Mycenaean world appears to lead to common directions regarding burial customs and, also, to the formation of some identical types of tombs which occur both in the area of Crete and in the Mainland.

“Burial archaeology” offers the richer and most varied information on fields such as society, economy, administration and, also, on the contacts between the two areas, during this crucial period.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Åkerström, Å., “Mycenaean Problems”, *OpAth* 12 (1978) 19-86.

- Alberti, L., "The Late Minoan II-III A1 Warrior Graves at Knossos: The Burial Assemblages", στο G. Cadogan, E. Hatzaki, A. Vasilakis (επιμ.), *Knossos: Palace, City, State* (BSA Studies 12), London 2004, 127-136.
- Αλεξίου, Σ., *ΥΜ τάφοι Λιμένος Κνωσού (Κατσαμπά)*, Αθήνα 1967.
- Cavanagh, W. - Mee, Chr., *A Private Place. Death in Prehistoric Greece*, SIMA CXXV, Jonsered 1998.
- D' Agata A. L. - J. Moody (επιμ.), *Ariadne's Threads. Connections between Crete and the Greek Mainland in Late Minoan III (LMIIIA2 to LMIIIC)*, Proceedings of the International Workshop Held at Athens Scuola Arceologica Italiana, 5-6 April 2003, Atene 2005.
- Evans, A., *The Prehistoric Tombs of Knossos*, I-II, London 1906.
- Ευαγγέλου, Γ. Ν., *Πρακτικές ταφής κατά τη Νεοανακτορική, Τελική Ανακτορική και Μετανακτορική περίοδο στην Κεντρική Κρήτη*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών 2010.
- Gallou, Chr., *The Mycenaean Cult of Dead*, BAR International Series 1372, Oxford 2005.
- Laffineur, R. (επιμ.), *Thanatos: les coutumes funéraires en Égée à l' âge du Bronze: actes colloque de Liège, 21 -23 avril 1986*, Aegaeum 1, Liège 1987.
- Papademitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.
- Pelon, Ol., *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires*, Paris 1976.
- Pini, I., *Beiträge zur minoischen Gräberkunde*, Wiesbaden 1968.
- Popham M. et al., "Sellopoulo tombs 3 and 4. Two late Minoan graves near Knossos", *BSA* 69 (1974), 195-257.
- Preston, L., "A Mortuary Perspective on Political Changes in Late Minoan II-III B Crete", *AJA* 108 (2004) 321-348.
- Watrous, L.-V., "The Origin and Iconography of the Late Minoan Painted Larnax", *Hesperia* 60 (1991) 285-307.

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.

Subject: Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου αυτού είναι η διερεύνηση των θρησκευτικών αντιλήψεων και λατρευτικών πρακτικών των κοινωνιών της προϊστορικής Κρήτης και Κύπρου, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Το θέμα προσεγγίζεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, εξετάζονται τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα θέσεων, οι οποίες παραδοσιακά θεωρούνται ιεροί χώροι επί τη βάση της δομής και της σκευής τους.

Στη δομή εγγράφονται στοιχεία όπως η οργάνωση του χώρου και η παρουσία σταθερών κατασκευών με ιερό χαρακτήρα, ενώ στην σκευή περιλαμβάνονται κινητά ευρήματα με εξειδικευμένη χρήση, όπως πήλινα και λίθινα αγγεία, ειδώλια κατασκευασμένα από διάφορα υλικά και άλλα. Σε δεύτερο επίπεδο μελετώνται οι σχετικές παραστάσεις στην εικονογραφία και οι ποικίλες ερμηνείες που έχουν εκφραστεί αναφορικά με το περιεχόμενό τους. Στον όρο εικονογραφία συμπεριλαμβάνονται κυρίως οι απεικονίσεις στη μεγάλη ζωγραφική, τη σφραγιδογλυφία, τα πήλινα ομοιώματα και/ή παραστάσεις σε άλλα μέσα. Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο θα συζητηθούν μία σειρά προβλημάτων, όπως η ταύτιση των επίσημων και ανεπίσημων χώρων λατρείας, οι ιδιότητες της θεότητας ή των θεοτήτων, ο χαρακτήρας των τελετουργιών και η ενδεχόμενη σύνδεση της θρησκείας με τις ομάδες άσκησης εξουσίας.

Summary: This seminar aims at the research of religious beliefs and ritual practices of the societies of prehistoric Crete and Cyprus, particularly during the Late Bronze Age. The subject is approached at two levels. First, the architectural remains of sites, traditionally considered as sacred places, on the basis of their design and equipment, are examined. The term design includes issues like the organization of space and the presence of structures with religious character, while equipment refers to objects of specialized use, as for instance clay and stone vessels, figurines made of different materials and other. At a second level, the relevant iconographic representations and the various interpretations suggested regarding their meaning, will be studied. The term iconography includes mainly representations on fresco paintings, seal engraving, the clay models and/or representations in other means.

Within this larger context a series of problems will be discussed: the identification of formal and informal areas of worship, the status of deity or deities, the character of the ceremonies and the possible association of religion with groups exercising power.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel), επιμ. Matz, F. – Biesantz, H., Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.

Betancourt, P., *Introduction to Aegean Art*, Philadelphia 2007.

Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη, Ν., *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου*, Αθήνα 2005.

Gesell, G. C., *Town, Palace and House Cult in Minoan Crete*, SIMA 67, Gothenburg 1985.

Hitchcock, L., *Minoan Architecture: A Contextual Analysis*, SIMA 155, Jonsered 2000.

Hägg, R. (επιμ.), *The Function of "Minoan Villa"*, Stockholm 1997.

Hägg, R. - Marinatos, N. (επιμ.), *The Function of the Minoan Palaces*, Stockholm 1987.

Immerwahr, S. A., *Aegean Painting in the Bronze Age*, Philadelphia 1989.

Koehl, R., *Aegean Bronze Age Rhyta*, Philadelphia 2006.

Μαντζουράνη, Ε., *Η Αρχαιολογία της Προϊστορικής Κύπρου*, Αθήνα 2001.

Μαντζουράνη, Ε., *Προϊστορική Κρήτη - Τοπογραφία και Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2002.

- Marinatos, N., *Minoan Religion: Ritual, Image and Symbol*, Columbia, South Carolina 1993.
- Nilsson, M., *Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in the Greek Religion*, Lund 1968 (2^η εκδ.).
- Pararas, Y., *Immovable offertory installations in Late Bronze Age Cyprus*, SIMA Pocket-book 174, Säverlanden 2008.
- Preziosi, D. - Hitchcock, L., *Aegean Art and Architecture*, Oxford 1999.
- Rutkowski, B., *The Cult Places of the Aegean*, New Haven and London 19862.
- Webb, J. M., *Ritual Architecture, Iconography and Practice in Cypriot Bronze Age*, SIMA Pocket-book 75, Jonsered 1999.

ΛΙΛΙΑΝ ΚΑΡΑΛΗ – ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ⁷

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Αρχαιομετρικές προσεγγίσεις σε αρχαιολογικά και σε περιβαλλοντικά υλικά.

Subject: Archaeometrical approaches in archaeological and environmental materials.

Περίληψη: Για τον προσδιορισμό της ηλικίας και της φύσης των αρχαιολογικών ευρημάτων –δίως όταν αυτά προέρχονται από την προϊστορική εποχή, για την οποία δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες- η γνώση των δυνατοτήτων που η διεπιστημονική προσέγγιση προσφέρει είναι απαραίτητη. Θα αναπτυχθούν οι μέθοδοι χρονολόγησης οργανικών και ανόργανων υλικών και οι μέθοδοι προσδιορισμού προέλευσης λίθινων και κεραμικών κατασκευών και τεχνέργων, με στόχο την χρονολόγησή τους, τον προσδιορισμό της σύστασης και της πηγής προέλευσής τους.

Summary: The archaeologist has to be well informed about the possibilities offered by the interdisciplinary approach for the determination of the age and nature of the archaeological finds. This knowledge is imperative for those studying Prehistory due to the absence of written sources. The laboratory methods applied for the dating of organic and inorganic materials will be presented, together with the methods of detection of the origin of stone and ceramic structures and artifacts, aiming to date and detect the raw materials as well as their source of origin.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Facorellis, Y. – Maniatis, Y. – Kromer, B., «Apparent Radiocarbon Ages of Marine Mollusk Shells from a Greek Island: Calculation of the Marine Reservoir Effect in the Aegean Sea», *Radiocarbon* 40.2 (1998) 963-973.

Facorellis, Y. - Maniatis Y., «The potential and accuracy of radiocarbon dating in the Palaeolithic Period», στο Bailey, G. N. – Adam, E. – Panagopoulou, E. – Perles, C. – Zachos, K., (επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas*, British School at Athens 1999, 221-231.

⁷

Διευθυντής Ερευνών, Προϊστάμενος Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας Δημόκριτου.

- Facorellis, Y. - Kyprarisi-Apostolika, N. – Maniatis, Y., «The cave of Theopetra, Kalambaka: Radiocarbon evidence for 50.000 years of human presence», *Radiocarbon* 43.2 (2001) 1029-1048.
- Φακορέλλης, Γ. – Μανιάτης, Γ., «Αποτελέσματα Χρονολόγησης Δειγμάτων με τη Μέθοδο του Άνθρακα 14», στο Χουρμουζιάδης, Γ.Χ. (επιμ.), *Δισπηλιό, 7500 χρόνια μετά*, Θεσσαλονίκη 2002, 289-294.
- Καραλή, Λ., *Λεξικό Αρχαιολογικών- Περιβαλλοντικών όρων*, Αθήνα 1998.
- Καραλή, Λ., *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*, Αθήνα 2005.
- Λυριτζής, Γ. – Μανιάτης, Γ., «Μελέτες Χρονολόγησης σε Ασβεστίτες και Οστά του Τεταρτογενούς», *Acta Anthropologica* 1 (1995) 65-84.
- Marketou, T. – Facorellis, Y. - Maniatis Y., «New Late Bronze Age Chronology for the lalyssos Region, Rhodes», *Mediterranean & Archaeometry Journal* 1.1 (2001) 19-30.
- Maniatis, Y. - Kromer, B., «Radiocarbon dating of the Late Neolithic –EBA Site of Mandalo, Macedonia, Greece», *Radiocarbon* 32 (1990) 149-153.
- Μανιάτης, Ι., «Αρχαιομετρία», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse-Britannica* II (1985) 248-251.
- Μανιάτης, Γ. κ.ά., «Ραδιοχρονολογήσεις από τη Μεσημεριανή Τούμπα», στο Γραμμένος, Δ. Β. - Κώτσος, Σ. (επιμ.), *Ανασκαφή στον Προϊστορικό Οικισμό Μεσημεριανή Τούμπα Τριλόφου Ν. Θεσσαλονίκης, Παράρτημα Ζ΄*, Θεσσαλονίκη 2002, 441-442.
- Μανιάτης, Γ. κ.ά. «Αποτελέσματα ραδιοχρονολόγησης δειγμάτων από το νεολιθικό οικισμό Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης», στο Γραμμένος, Δ. Β. – Κώτσος, Σ. (επιμ.), *Σωστικές Ανασκαφές στο Νεολιθικό Οικισμό Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης, Παράρτημα Θ΄*, Θεσσαλονίκη 2002, 847.
- Πιλάλη-Παπαστερίου, Α. - Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Α. – Φακορέλλης, Γ. – Μανιάτης, Γ., «Προσδιορισμός 14C των Οικιστικών Φάσεων του Προϊστορικού Οικισμού στο Αρχοντικό Γιαννιτσών», στο Μπασιάκος, Ι. – Αλούπη, Ε. – Φακορέλλης, Γ. (επιμ.), *Αρχαιομετρικές Μελέτες για την Ελληνική Προϊστορία και Αρχαιότητα*, Αθήνα 2001, 27-35.
- Stratouli, G. – Facorellis, Y. – Maniatis, Y., «Towards understanding the transition between Late Neolithic and Chalkolithic in the Ionian, Western Greece», *Revue de l' Archéométrie Suppl. et Soc. Prehist. Fr. Mémoire* 26 (1999) 273-278.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

- Θέμα:** Παλαιολιθικοί κυνηγοί-τροφοσυλλέκτες στην Ελλάδα : Ιστορία και ιστορίες.
- Subject:** Palaeolithic hunter-gatherers in Greece: History and histories

Περίληψη: Ο όρος «παλαιολιθικός» εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Αρχαιολογία κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, εποχή μεγάλων

κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων που σηματοδότησε η βιομηχανική επανάσταση. Στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η έρευνα της Παλαιολιθικής εποχής άρχισε πολύ αργότερα και αναπτύχθηκε άμεσα ακολουθώντας τα ιστορικά γεγονότα (παγκόσμιοι και βαλκανικοί πόλεμοι κ.ά.) και τις επικρατούσες κατά χώρα οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συνθήκες οι οποίες όριζαν με τη σειρά τους την αρχαιολογική πολιτική. Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση των συνθηκών μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε η αρχαιολογική σκέψη στην Ελλάδα σε σχέση με δύο καίρια ζητήματα της Παλαιολιθικής αρχαιολογίας όπως η αρχαιότητα του ανθρώπου και η προέλευση των λίθινων εργαλείων.

Summary: The term «Palaeolithic» is introduced it to European archaeology in the second half of the 19th century, a period of major socioeconomic changes involved by the industrial revolution. In the South-East Europe research on Palaeolithic started much more later and she has been unequally developed following the historical events (World and Balkan Wars etc) and the economical, social and ideological conditions in each country, conditions which defined the archaeological politics. The aim of this seminar is to examine the process of the definition and developpement of the archaeological thought in Greece in relation to two key questions of the Palaeolithic archaeology, as the antiquity of man and the provenience of the lithic tools.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selective Bibliography

- Bailey G. N. (επιμ.), *Klithi :Palaeolithic settlement and Quaternary landscapes in northwest Greece*. Τόμ. 1: *Excavation and intra-site analysis at Klithi*. Τόμ. 2: *Klithi in its local and regional setting* Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 1997.
- Bailey, G. N. et al. (επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and adjacent areas, Proceedings of the ICOPAG Conference, Ioannina, Athens 1999*.
- Βαλαβάνης, Π. (επιμ.), *Μεγάλες στιγμές της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Αθήνα 2007.
- Etienne, R. και F., *La Grèce antique. Archéologie d'une découverte*, Paris 1990.
- Grayson, D. K., *The establishment of Human Antiquity*, New York 1983.
- Groenen, M., *Pour une histoire de la préhistoire: le Paléolithique*, Grenoble 1994.
- Kourtessi-Philippakis, G., *Le Paléolithique de la Grèce continentale. Etat de la question et perspectives de recherche*, Paris 1986.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη, Γ., «Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τεύχη 58-61 (1996).
- Kourtessi-Philippakis, G., «Chasseurs-cueilleurs paléolithiques dans le monde égéen : veut-on de ces ancêtres?», στο: *Mythos: la préhistoire égéenne du XIXe au XXIe s. ap. J.-C., Actes de la Table ronde internationale tenue à Athènes*, Athènes 2006, 245-256.
- Kourtessi-Philippakis, G., «Le Paléolithique et le Mésolithique», στο: Treuil, R. et al. (επιμ.), *Les civilisations égéennes du Néolithique et de l'Age du Bronze*, Paris 2008, 50-55.
- Kourtessi-Philippakis, G. (επιμ.), *La Préhistoire du Sud-Est européen. Traditions et innovations*, Paris 2008.

Kyparissi-Apostolika N. ed., 2000. *Theopetra cave. Twelve years of excavations and research 1987-1998. Proceedings of the International Conference. Trikala 6-7 November 1998*. Athens: Ministry of Culture.

Schnapp, A., *The discovery of the past: the origins of archaeology*, London 1996 (μτφρ. *Η κατάκτηση του παρελθόντος. Οι απαρχές της αρχαιολογίας*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1998).

Trigger, B., *History of the archaeological thought*, Cambridge 1989 (μτφρ. *Μια ιστορία της αρχαιολογικής σκέψης*. Αλεξάνδρεια, 2005).

ANNA ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ- ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα

Subject: The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου είναι η μελέτη και η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη μορφή παρουσιάζεται στα έργα της μικροτεχνίας, συγκεκριμένα στην ελεφαντουργία, κοσμηματοποιία, σφραγιδογλυφία, υαλόμαζα κλπ. Εξετάζεται ο τρόπος της απεικόνισης σε συνδυασμό με το εκάστοτε υλικό, ο συσχετισμός με τον τρόπο απεικόνισης σε άλλες μορφές τέχνης και κυρίως η απόπειρα ερμηνείας του χαρακτήρα της ανθρώπινης μορφής (π.χ. θρησκευτικός, κοσμικός). Χρονικό πλαίσιο αποτελεί η Εποχή του Χαλκού και γεωγραφικό η ηπειρωτική Ελλάδα.

Summary: The aim of the seminar is the study and analysis of the way in which the human figure is represented in the works of minor art, specifically in ivory, jewellery, seals, glass-paste etc. Several aspects are assessed: the way of representation in the different materials, also in other categories of art and mainly the endeavour of interpreting the character of the human figure (eg. religious, secular). The chronological frame is the Bronze Age and the geographical one is mainland Greece.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography

Βαρβαρρήγος, Α., *Το οδοντόφρακτον Μυκηναϊκόν κράνος*, Αθήναι 1981.

Barnett, R.D., *Ancient Ivories in the Middle East and adjacent countries*, Jerusalem 1982.

CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel), επιμ. Matz, F. – Biesantz, H., Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.

Fitton, J.L.(επιμ.), *Ivory in Greece and the Eastern Mediterranean from the Bronze Age to the Hellenistic period*, British Museum Occasional Paper 85, London 1992.

Foster, P. K., *Aegean Faience of the Bronze Age*, New Haven and London 1979.

Krzyszkowska, O., *The Bone Industries of the Aegean Bronze Age: A Technological Study*, Bristol 1981(αδημοσίευτη διατριβή).

- Krzyszowska, O., "Ivory in the Aegean Bronze Age: Elephant Tusk or hippopotamus ivory?", *BSA*, 1988, 209-233.
- Krzyszowska, O., *Ivory and related materials, An illustrated guide*, London 1990.
- Krzyszowska, O., *Aegean Seals. An Introduction*, BICS Supplement 85, London 2005.
- Poursat, J.Cl., *Catalogue des Ivoires Mycéniens du Musée National d' Athènes*, Paris 1977.
- Poursat, J.Cl., *Les Ivoires Mycéniens*, Paris 1977.
- Σακελλαράκης, Γ., *Το ελεφαντόδοντο και η κατεργασία του στα Μυκηναϊκά χρόνια*, Αθήνα 1979.
- Younger, J.G., *The iconography of the Late Minoan-Mycenaean sealstones and finger-rings*, Bristol 1988.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομίες στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού

Subject: Technological development and innovation in the Early Bronze Age Aegean

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου είναι τα αρχαιολογικά δεδομένα που σχετίζονται με τις τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομίες στην κεραμική, τη μεταλλουργία, τη λιθοτεχνία, και την κατασκευή λίθινων αγγείων και σφραγίδων στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Προσεγγίζονται ζητήματα όπως η εκμετάλλευση των πηγών, η διακίνηση και τα στάδια επεξεργασίας της πρώτης ύλης, οι τεχνικές παραγωγής, οι κατηγορίες των αντικειμένων, τα περιβάλλοντά εύρεσης και η διακίνησή τους. Συζητώνται τα υπάρχοντα ερμηνευτικά σχήματα, και ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ της τεχνολογίας και του κοινωνικού, πολιτικού, οικονομικού και πολιτισμικού πλαισίου. Τέλος, προσεγγίζονται ζητήματα όπως η τεχνική εξειδίκευση, η τεχνολογία ως πολιτισμικό φαινόμενο, και οι πολιτισμικές παράμετροι που καθορίζουν την εμφάνιση και την αποδοχή μιας τεχνολογικής καινοτομίας.

Summary: This course deals with the archaeological evidence about technological development and innovation in the Early Bronze Age Aegean, including pottery technology, metallurgy, chipped stone industry, and stone curving and glyptic. The issues addressed include the distribution of raw material sources, the technical procedures for the transformation of raw materials into finished objects, the types of products, their contexts and distribution. Existing theoretical approaches are discussed, and special emphasis is given on the bidirectional relationships between technology and its social, economic, political and cultural context. Additional issues discussed include technical specialisation, the non-material aspect of technology, and the cultural parameters which affect the appearance and adoption of technological innovations.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selected Bibliography

- Bevan, A. *Stone Vessels and Values in the Bronze Age Mediterranean*, Cambridge 2007.
- Carter, T. «Southern Aegean Fashion Victims: An Overlooked Aspect of Early Bronze Age Burial Practices», στο N. Ashton και A. David (επιμ.), *Stories in Stone. Occasional Paper*, 4, 127-144. London 1994.
- Costin, C.L. «Craft Specialization: Issues in defining, documenting, and explaining the organization of production», στο M.B. Schiffer (επιμ.) *Archaeological Method and Theory* 3, 1991, 1-56
- Day, P. M., D.E. Wilson, και E. Kiriatzi, «Reassessing Specialization in Prepalatial Cretan Ceramic Production», στο R. Laffineur και P.P. Betancourt (επιμ.) *TEXNH: Craftsmen, Craftswomen and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age*, 275-289. *Aegaeum* 16, 1997. Université de Liège.
- Day P.M. και R.C.P. Doonan (επιμ.), *Metallurgy in the Early Bronze Age Aegean* (Sheffield Studies in Aegean Archaeology 7), Oxford 2007.
- Dobres, M.-A. και Hoffman, C.R. «Social Agency and the dynamics of Prehistoric Technology», *Journal of Archaeological Method and Theory* 1, 3, 1994, 211-258.
- Dobres, M.-A. και Hoffman, C.R. *The Social Dynamics of Technology. Practice, Politics and World Views*. Washington and London 1999.
- Betancourt, P.P., *The Chrysokamino metallurgy workshop and its territory*, (Hesperia Supplement 36), Princeton 2006.
- Craddock, P. T. *Early Metal Mining and Production*. Edinburgh 1995
- Krzyszkowska, O. *Aegean Seals. An Introduction*, London 2005.
- Lemonnier, P. Introduction, στο P. Lemonnier (επιμ.) *Technological choices, Transformation in material cultures since the Neolithic*, 1-35. London and New York 1993.
- Λυριτζής, Ι, και Ν. Ζαχαριάς (επιμ.), *Αρχαιο-ολικά. Αρχαιολογικές, αρχαιομετρικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 2011.
- Nakou, G., «The cutting edge: a new look at early Aegean metallurgy», *JMA* 8.2 (1995) 1-32.
- Torrence, R. *Production and Exchange of Stone Tools: Prehistoric Obsidian in the Aegean*. Cambridge 1986.
- Tzachili. I. (επιμ.), *Aegean Metallurgy in the Bronze Age*, Αθήνα 2008.
- Van Der Leeuw, S.E. «Risk, perception, innovation», στο S.E. van der Leeuw και R. Torrence (επιμ.) *What's new: a closer look at the process of innovation*, 300-329. London 1989.
- Wilson, D.E. και P.M. Day, «Ceramic Regionalism in Prepalatial Central Crete: The Mesara Imports at EM I to EM II A Knossos», *BSA* 89, 1994, 1-87.

ΛΙΛΙΑΝ ΚΑΡΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Βιοαρχαιολογία.
Subject: Bioarchaeology.

Περίληψη: Το μάθημα εστιάζει στη μελέτη αρχαιοπεριβαλλοντικών καταλοίπων, τα οποία σχετίζονται με την Μεσογειακή χλωρίδα και πανίδα. Ποικίλες διδακτικές ενότητες παρουσιάζονται και προσεγγίζονται από εξειδικευμένους επιστήμονες. Αναλυτικότερα θα μελετηθούν: μαλακολογικό υλικό (Λ. Καραλή), ζωικά οστά (Ε. Γιαννούλη) και ανθρώπινο οστεολογικό υλικό (Κ. Μωραΐτης).

Στόχος του μαθήματος είναι η κατανόηση της συμβολής των αρχαιοπεριβαλλοντικών καταλοίπων στην Αρχαιολογία, η παλαιοπεριβαλλοντική ανασύνθεση, η σύνδεση του φυσικού τοπίου με τις ανθρώπινες επιλογές, καθώς και η εξοικείωση των φοιτητών με τις νέες θεωρίες και μεθόδους στο πεδίο και στο εργαστήριο.

Subject: The seminar focuses on the study of palaeoenvironmental remains and more specifically on the Mediterranean fauna. Various subjects are discussed and presented by specialized bioarchaeologists. The malacological material (L. Karali), the animal bones (E. Giannouli) and the human remains (K. Moraitis) will be further studied.

Aim of this seminar is the understanding of the importance of the palaeoenvironmental remains in Archaeology, the reconstruction of the palaeoenvironment, the relationship between nature and the choices of the ancient societies, as well as the training of the students in theory and practice in the field and in the lab.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Behrensmeyer, A. K., «Taphonomic and ecologic information from bone weathering», *Paleobiology* 4 (1978) 150-155.

Biggs, H. E. J., «Mollusks from human habitation sites and the problem of Ethological Interpretation», στο *Science in Archaeology*, Leipzig 1971.

Davis, S. J. M., *The Archaeology of Animals*, Yale 1995.

Dobney, K. - O'Connor, T., *Bones and the man: studies in honour of Don Brothwell*, Oxford 2002.

Lyman, L. R. - Fox G. - Fox L., «A Critical Evaluation of Bone Weathering as an Indication of Bone Assemblage Formation», *Journal of Archaeological Science* 16 (1989) 293-317.

Karali L., *Shells in Aegean Prehistory*, BAR-IS 761, London 1999.

Καραλή, Λ., *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*, Αθήνα 2005.

Mays, S., *The Archaeology of Human Bones*, London 2002.

Megaloudi, F., *Plants and diet in Greece from Neolithic to classic periods: the archaeobotanical remains*, BAR-IS 1516, Oxford 2006.

[O'Connor](#), T., *The Archaeology of Animal Bones*, London 2008.

White, T. D. - Folkens P. A., *The Human Bone Manual*, London 2005.

- O' Day, S. J. - Neer, W. V., Ervynck, A., *Behaviour behind bones: the zooarchaeology of ritual, religion, status and identity*, Oxford 2004.
- Reitz, E. J. - Wing, E. S., *Zooarchaeology. Cambridge Manuals in Archaeology*, London 1999.
- Ryder, M. C., «Remains of fishes and other aquatic animals», στο *Science in Archaeology*, Leipzig 1971.
- [Steward, G. W. - Rothwell, G. W.](#), *Paleobotany and the Evolution of Plants*, London 1993.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΧΑΣΙΑΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΑΚΗ

Εαρινό Εξάμηνο

Θέμα: Η Μεσοελλαδική Εποχή – μια μακρά περίοδος κρίσης;
Subject: The Middle Helladic Period- a long period of crisis?

Περίληψη: Θα διερευνηθούν τα ρευστά χρονολογικά όρια της εποχής: οι απαρχές της μέσα στον Πρωτοελλαδικό κόσμο και το τέλος της με τη μετάβαση προς τον λαμπρό Μυκηναϊκό πολιτισμό.

Θα αναζητηθεί ο χαρακτήρας και οι κοινωνικές δομές της περιόδου μέσα από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, τα ταφικά έθιμα, τα μικρά ευρήματα και την κεραμική.

Summary: We will examine the not so well defined chronological limits of the period: its origins in the Early Helladic world and its end with the transition to the glorious Mycenaean civilization.

We will investigate its character and social structure through the architectural remains, the burial practices, the small objects and the pottery.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Select Bibliography

Blackburn, E.T., *Middle Helladic Graves and Burial Customs, with Special Reference to Lerna in the Argolid*, Ph.D. Dissertation, University of Cincinnati, University Microfilms, Ann Arbor 1970.

Boyd, M., *Middle Helladic and Early Mycenaean Mortuary Practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR-IS 1009, Oxford 2002.

Buck, R.J., “Middle Helladic Matt-painted Pottery”, *Hesperia* 33 (1964) 231-313.

Cline, E. (επιμ.), *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean*, Oxford University Press, 2010.

Felten, Fl.- Gaus, W. - Smetana, R. (επιμ.), *Middle Helladic Pottery and Synchronisms, Proceedings of the International Workshop held at Salzburg, Oct. 31st - Nov. 2nd, 2004*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2007.

Forsen, J., *The Twilight of the Early Helladics. A study of the disturbances in East, Central and Southern Greece towards the end of the Early Bronze Age*, Jonsered 1997.

Kilian-Dirlmeier, I., “Reiche Gräber der mittelhelladischen Zeit”, στο Laffineur, R. - W.- D. Niemeier (επιμ.), *Politeia. Society and State in the Aegean Bronze Age*,

Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10-13 April, 1994, Τόμος I, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique; University of Texas at Austin, Program in Aegean Scripts and Prehistory, *Aegaeum* 12, 1995, 49-53.

Κορρές, Γ., «Ο τύμβος της Βοϊδοκοιλιάς και η γένεσις του τύπου του θολωτού τάφου της Ηπειρωτικής Ελλάδος», *Αρχαιολογικαί Διατριβαί επί θεμάτων της Εποχής του Χαλκού*, Αθηνά 21, Εν Αθήναις 1979-1984.

Laffineur, R. (επιμ.), *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent, Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988*, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique, *Aegaeum* 3, 1989.

Nordquist, G., *A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid*, Uppsala 1987.

Papadimitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.

Pelon, Ol., *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires*, Paris 1986.

Philippa –Touchais, A., Touchais, G., Voutsaki, S., Wright, J., επιμ., *MESOHELLADIKΑ - ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ, La Grèce continentale au Bronze Moyen – Η ηπειρωτική Ελλάδα στη Μέση Εποχή του Χαλκού – The Greek Mainland in the Middle Bronze Age, Actes du colloque international organisé par l' Ecole Française d' Athènes en collaboration avec L' American School of Classical Studies at Athens et le Netherlands Institute in Athens, Athènes, 8-12 mars 2006, BCH Supplément 52*, 2010.

Rutter, J.B. - S., *The Transition to Mycenaean. A stratified Middle Helladic II to Late Helladic IIA Pottery Sequence from Ayios Stephanos in Laconia*, The Institute of Archaeology, The University of California, Los Angeles, *Monumenta Archaeologica* 4, 1976.

Zerner, C., *The Beginning of the Middle Helladic Period at Lerna*, Ann Arbor 1979.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΠΑΝΙΑΣ

Εαρινό Εξάμηνο

Θέμα: Αχιγιάβα, Τανάγια, Κεφτιού: Το Αιγαίο στις Αιγυπτιακές, Συριακές και Χεττιτικές Πηγές.

Subject: Ahhiyawa, Tanaja, Keftiu: The Aegean in the Egyptian, Syrian and Hittite Sources.

Περίληψη: Αντικείμενο του σεμιναρίου θα αποτελέσει η μελέτη των αιγυπτιακών, χεττιτικών και συριακών πηγών της Εποχής του Χαλκού που αναφέρονται στο Αιγαίο. Τα σωζόμενα κείμενα φωτίζουν σημαντικές πτυχές των εμπορικών και διπλωματικών επαφών των κατοίκων του Αιγαίου με διάφορα βασίλεια της Ανατολή.

Summary: The study of the Egyptian, Hittite, and Syrian Bronze Age sources that refer to Aegean is the subject of this seminar. The available texts shed some light on important aspects of the trade and diplomatic relations of the Aegean with various kingdoms of the Near East.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Cline, E.H., "Troy as a 'Contested Periphery': Archaeological Perspectives on Cross-Cultural and Cross-Disciplinary Interactions Concerning Bronze Age Anatolia", στο B. J. Collins, M. R. Bachvarova και I. C. Rutherford (επιμ.), *Anatolian Interfaces: Hittites, Greeks and Their Neighbors. Proceedings of an International Conference on Cross-Cultural Interaction, September 17-19, 2004, Emory University, Atlanta, GA*. Oxford 2008.
- Bryce, T., *The Routledge handbook of the peoples and places of ancient Western Asia: from the early Bronze Age to the fall of the Persian Empire*, London 2009.
- Beckman, G., T. Bryce και E.H. Cline, *The Ahhiyawa Texts, Writings from the Ancient World*. Atlanta 2011.
- Cline, E.H. και S.M. Stannich, «Sailing the Great Green Sea? Amenhotep III's "Aegean List" from Kom el- Hetan, Once More» *Journal of Ancient Egyptian Interconnections* 3.2 (2011) 6-16.
- Mee, C., «Anatolia and the Aegean in the Late Bronze Age», στο E. H. Cline και D. Harris-Cline (επιμ.) *The Aegean and the Orient in the Second Millennium. Proceedings of the 50th Anniversary Symposium. Cincinnati, 18-20 April 1998*. Aegaeum 18. Liège 1998, 137-148.
- Yasur-Landau, A., *The Philistines and Aegean migration at the end of the late Bronze Age*, New York 2010.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό Εξάμηνο

- Θέμα:** Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του προϊστορικού Αιγαίου
- Subject:** Image and disciplinary discourse in the archaeology of the prehistoric Aegean

Περίληψη: Η αρχαιολογία ως επιστήμη στηρίζεται εξίσου στην εικόνα όσο και στη γλώσσα για να εκφράσει τα πορίσματα της έρευνας. Το σεμινάριο εστιάζει στη θέση και τη λειτουργία των εικόνων (φωτογραφιών, γραμμικών σχεδίων, αναπαραστάσεων) στις τελικές δημοσιεύσεις προϊστορικών ερευνών πεδίου στο Αιγαίο. Εξετάζεται ο αριθμός και η αναλογία διαφορετικών ειδών εικόνων σε σχέση με τους ερευνητικούς στόχους της κάθε δημοσίευσης και τους αντίστοιχους τρόπους παρουσίασης, μελέτης και ερμηνείας των υλικών καταλοίπων σε αυτή. Στόχος του σεμιναρίου είναι η κατανόηση των εικόνων ως σημαντικών εργαλείων στη διάθεση του αρχαιολόγου και η άμεση σύνδεσή τους με το επιστημολογικό του/της υπόδειγμα.

Summary: Archaeology as a discipline is based upon the image as much as on language in order to express the results of its research. The seminar focuses upon the place and function of images (photographs, linear drawings, representations) in final publications of prehistoric field research in the Aegean. It examines the number and ratio of different types of images in relation to the research goals of each publication and the related ways of presenting, studying and interpreting the material remains in

it. The aim of the seminar is the understanding of images as important epistemological tools in the disposition of the archaeologist and their direct link to his/her epistemological paradigm.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/Selective bibliography

Barceló, J.A. - Forte, M., - Sanders, D.H. (επιμ.), *Virtual Reality in Archaeology. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology*, BAR-IS 843, Oxford 2000.

Ευαγγελίδης, Β., «Τρισδιάστατες απεικονίσεις-αποκαταστάσεις και εικονική πραγματικότητα στην αρχαιολογία», *ΕΓΝΑΤΙΑ* 7 (2003) 243-260.

Flusser, V., *Προς το σύμπαν των τεχνικών εικόνων*, Αθήνα 2008.

German, S. C., "Photography and Fiction: The Publication of the Excavations at the Palace of Minos at Knossos", *JMA* 18.2 (2005) 209-230.

Goodrick, G. T. - Gillings, M., "Constructs, Simulations and Hyperreal Worlds: The Role of Virtual Reality (VR) in Archaeological Research", στο Lock, G. - Smith, K. (eds). *On the theory and practice of archaeological computing*, Oxford 2000, 41-58.

Hodder, I. (επιμ.), *Towards Reflexive Method in Archaeology: The Example at Çatalhöyük*, McDonald Institute for Archaeological Research. British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No.28, London 2000 (ιδίως τα κεφάλαια των N. Leibhammer 129-142 και M. Emele 219-228).

Klynne, A., "Reconstructions of Knossos: Artists' Impressions, Archaeological Evidence and Wishful Thinking", *JMA* 11.2 (1998) 206-229.

Αντωνιάδης, Κ. (επιμ.), *Η δημιουργική φωτογραφία στην αρχαιολογία: Από τους ταξιδιώτες φωτογράφους του 19ου αιώνα στη δημιουργική φωτογραφία του 20ού*, Αθήνα 2008.

Mitchell, W.J.T., *Iconology: Image, Text, Ideology*, Chicago 1986.

Molyneaux, B. (επιμ.), *The Cultural Life of Images: Visual Representation in Archaeology*, London 1997.

Papadopoulos, J.K., *Ο Piet de Jong και η αρχαία αγορά: Η τέχνη της αρχαιότητας*, Αθήνα 2006.

Porter, V. - Thornes, R., *A Guide to the Description of Architectural Drawings*, Los Angeles 2000.

Vavouranakis, G., «The multifarious past: illustrating and understanding prehistoric architecture in Crete and Cyprus», στο A.P. McCarthy (επιμ.), *Proceedings of the Postgraduate Cypriot Archaeology Conference, POCA 2006: Island Dialogues: Cyprus in the Mediterranean Network*, University of Edinburgh Occasional Papers Series 21, Edinburgh 2008, 75-99.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας V

E. Πέππα-Παπαϊωάννου, T. Τανούλας

Topics of Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period V

E. Peppa-Papaioannou – T. Tanoulas

Το ρωμαϊκό πορτρέτο: η περίπτωση των αθηναίων Κοσμητών

Στ. Κατάκης

The roman portrait: the case of the Athenian Kosmetes

St. Katakis

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Η ελληνιστική τέχνη στην Κεντρική Ασία και την Αίγυπτο

O. Παλαγγιά

Hellenistic art in Central Asia and Egypt

O. Palaggia

Εικονογραφία της λατρείας

A. Παλαιοκρασσά-Κόπιτσα

The iconography of cult

L. Palaiokrassa-Kopitsa

Η μνημειακή αρχιτεκτονική του Αιγαίου πελάγους

Χρ. Κανελλόπουλος

The monumental architecture of the Aegean sea

Chr. Kanellopoulos

Ε. ΠΕΠΠΑ-ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, Τ. ΤΑΝΟΥΛΑΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας V.

Subject: Topics of Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period V.

Περίληψη: Το σεμινάριο περιλαμβάνει: 1) Καταγραφή και μελέτη αποσπασματικού αρχιτεκτονικού υλικού από το «Διογένειον Γυμνάσιον» με σκοπό την συγγραφή πρωτότυπων δοκιμίων. 2) Καταγραφή αρχιτεκτονικών μελών από τους λιθοσωρούς της Ρωμαϊκής Αγοράς των Αθηνών (σε συνεργασία με την Α΄ ΕΠΚΑ).

Summary: The seminar includes: 1) The description and study of fragmentary architectural material from the «Diogeneion Gymnasium» intended for written documented contributions. 2) The description of architectural members from the *lapidaria* of the Roman Agora at Athens (in collaboration with the 1st Ephorate of the Acropolis).

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Adam J.-P., *La construction romaine*², 1989.

Αρχείον των Μνημείων των Αθηνών και της Αττικής (2 τόμοι), 1992 - 1993.

Bauer H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.*, 1973.

Börker Ch., *Blattkelchkapitelle*, 1965.

Dinsmoor W. B., *The Architecture of Ancient Greece*³, 1975.

Ginouvés R., R. Martin, κ.ά., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine, I - III*, 1980.

Hellmann M. Chr., *L'architecture grecque. I Les principes de la construction*, 2002.

v.Hesberg H., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit*.(24. *Ergh. RM*) 1980.

Κορρές Μ., Χ. Μπούρας, *Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, 1983.

Müller-Wiener W., *Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα*, (ελλην. έκδ.), 1995.

Ορλάνδος Α. Κ., *Τα Υλικά Δομής των Αρχαίων Ελλήνων και οι Τρόποι Εφαρμογής αυτών*, Αθήνα², 2004.

Τανούλας Γ., Μ. Ιωαννίδου, *Μελέτη Αποκαταστάσεως των Προπυλαίων*, 2002.

Travlos J., *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen*, 1971.

Wesenberg B., *Kapitelle und Basen. Beobachtungen zur Entstehung der griechischen Säulenformen*, 1971.

Willers D., *Hadrians Panhellenisches Programm*, 1990.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΚΑΤΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Το ρωμαϊκό πορτρέτο: η περίπτωση των αθηναίων Κοσμητών.
Subject: The roman portrait: the case of the Athenian Kosmetes

Περίληψη: Αντικείμενο του σεμιναρίου είναι η μελέτη των ρωμαϊκών πορτρέτων με έμφαση στην ομάδα των Κοσμητών, ένα σύνολο εικονιστικών κεφαλών που χρονολογούνται από τις αρχές του 2ου μέχρι ίσως τον πρώιμο 4ο αι. μ.Χ. και πιθανότατα προέρχονται από το Διογένιο Γυμνάσιο της Αθήνας. Ποιοι ήταν οι Κοσμητές; Τα πορτρέτα τους διακρίνονται από τα υπόλοιπα ιδιωτικά πορτρέτα των ρωμαϊκών χρόνων, καθώς δεν ακολουθούν πιστά την αυτοκρατορική εικονογραφία, αλλά διατηρούν ένα προσωπικό ύφος που θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε.

Summary: The study of the roman portraits is the subject of this seminar. Emphasis will be given to the group of Kosmetes, a unit of portraits which are dated from the beginning of the 2nd to the early 4th (?) century AD and most probably come from the Gymnasion of Diogenes in Athens. Who were the Kosmetes? Their portraits are distinguished from the other private portraits of the roman period, because they do not faithfully follow the imperial iconography, but they maintain a personal style, which we are going to explain.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Bergmann, M., *Studien zum römischen Porträt des 3. Jhs. n. Chr.*, *Antiquitas 3*, Bonn 1977.

Buschor, E., *Το ελληνιστικό πορτραίτο* (μτφ. Ν. Δοντάς), Αθήναι 1995.

Follet, S., *Athènes au IIe et au IIIe siècle. Études chronologiques et prosopographiques*, Paris 1976.

Graindor, P., «Les cosmètes du musée d'Athènes», *BCH* 39, 1915, 241-401.

Harrison, E., *The Athenian Agora I: Portrait Sculpture*, Princeton 1953.

Hoff, R. von den, *Philosophenporträts des früh- und Hochhellenismus*, München 1994.

Καλτσάς, Ν., *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Τα γλυπτά*, Αθήνα 2001.

Krumeich, R., «Klassiker im Gymnasion. Bildnisse attischer Kosmeten der mittleren und späten Kaiserzeit zwischen Rom und griechischer Vergangenheit» στο B. Borg (επιμ.), *Paideia. The world of the Second Sophistic*, Berlin – New York 2004, 131-155.

Lattanzi, E., *I ritratti dei cosmeti nel Museo Nazionale di Atene*, Roma 1968.

Ντάτσουλη-Σταυρίδη, Α., *Ρωμαϊκά πορτραίτα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας*, Αθήνα 1985.

Ρωμοπούλου, Κ., *Ελληνορωμαϊκά γλυπτά του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου*, Αθήνα 1997.

ΟΛΓΑ ΠΑΛΑΓΓΙΑ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η ελληνιστική τέχνη στην Κεντρική Ασία και την Αίγυπτο
Subject: Hellenistic art in Central Asia and Egypt

Περίληψη: Το παρόν σεμινάριο εξετάζει την άνθηση και τη διάδοση της ελληνικής τέχνης σε χώρες της Ασίας και της Βόρειας Αφρικής που δεν είχαν ελληνική παρουσία όταν τις κατέκτησε ο Μέγας Αλέξανδρος. Θα μελετηθούν οι τέχνες της Αλεξάνδρειας, της Βακτριανής, της Κομμαγεινής, του βασιλείου των Πάρθων κλπ.

Summary: The goal of this seminar is to investigate the development and diffusion of Greek art in the areas of Central Asia and North Africa conquered by Alexander the Great that had no Greek presence before his conquest. We will examine the arts in Alexandria, Bactria, Commagene, Parthia etc.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Beck, H. – Bol, P. C. – Bueckling M. (επιμ.), *Ägypten Griechenland Rom*, Frankfurt 2005.

Boardman, J., *The Diffusion of Classical Art in Antiquity*, London 1994.

Cribb J. – G. Herrmann (επιμ.), *After Alexander. Central Asia Before Islam*, London 2007.

Ghisellini, E., *Atene e la corte tolemaica*, Rome 1999.

La gloire d'Alexandrie, Paris 1998.

Hansen, S. – Wiczorek, A. – Tellenbach, M. (επιμ.), *Alexander der Grosse und die Öffnung der Welt*, Mannheim 2009.

Hiebert, F. – Cambon, P. (επιμ.), *Afghanistan: Crossroads of the Ancient World*, London 2011

Karageorghis, V. (επιμ.), *The Greeks Beyond the Aegean: from Marseilles to Bactria*, Nicosia, n.d.

Messina, V. (επιμ.), *Sulla via di Alessandro da Seleucia al Gandhara*, Rome 2007.

Δ. Παντερμαλής (επιμ.), *Αλέξανδρος και Ανατολή*, Θεσσαλονίκη 1997.

Venit, M. S., *Monumental Tombs of Ancient Alexandria*, Cambridge 2002.

Wagner, J. (επιμ.), *Gottkönige am Euphrat*, Mainz 2000.

ΛΥΔΙΑ ΠΑΛΑΙΟΚΡΑΣΣΑ-ΚΟΠΙΤΣΑ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η εικονογραφία της λατρείας.
Subject: The iconography of cult.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση και κατανόηση της εικονογραφίας των λατρευτικών πρακτικών στην αρχαία ελληνική τέχνη (κυρίως την

πλαστική και αγγειογραφία), με τη βοήθεια των γραπτών (γραμματειακών και επιγραφικών) πηγών και των αρχαιολογικών δεδομένων. Μετά από τη λεπτομερή ανάλυση των στοιχείων αυτών θα εξεταστεί η αντανάκλαση των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων στη θρησκευτική ζωή κατά τους αρχαϊκούς και κλασικούς χρόνους.

Summary: The seminar aims at the research and understanding of the iconography of the ritual practices in ancient Greek art (mostly in sculpture and pottery), using written (literary and epigraphic) and archaeological sources. Following the detailed analysis of these issues the seminar will also examine the reflections of the political and social evolution on religious life during the archaic and classical times.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Bodiou, L.- Mehl, V. (εκδ.), *La religion des femmes en Grèce ancienne. Mythes, cultes et société*, Rennes 2009.

Burkert, W., *Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Αρχαϊκή και Κλασσική Εποχή*, Αθήνα 1993.

Burkert, W., *Ελληνική Μυθολογία και Τελετουργία*, Αθήνα 1993.

Ekroth G., *The Sacrificial Rituals of Greek Hero-cults in the Archaic to the Early Hellenistic Periods*, Kernos Suppl. 12 (2002).

Hägg, R. (εκδ.), *The Iconography of Greek Cult in the Archaic and Classical Period*, Kernos Suppl. 1 (1992).

Hägg, R. (εκδ.), *Ancient Greek Cult Practice from the Epigraphical Evidence*. Proceedings of the Second International Seminar on Ancient Greek Cult (1994).

Hägg, R. (εκδ.), *Ancient Greek Cult Practice from the Archaeological Evidence*. Proceedings of the Fourth International Seminar on Ancient Greek Cult (1998).

Hägg, R. – Alroth, B. (επιμ.), *Greek Sacrificial Ritual, Olympian and Chthonian*, Stockholm 2005.

Himmelman, N., *Tieropfer in der griechischen Kunst*, Opladen 1997.

Kaltsas, N. – Shapiro, A. (εκδ.), *Worshipping Women. Ritual and Reality in Classical Athens*, New York 2008.

Kyriakidis, E. (εκδ.), *The Archaeology of Ritual*, Los Angeles 2007.

Lupu, E., *Greek Sacred Law*, Leiden 2005.

Parker R., *Polytheism and Society at Athens*, Oxford 2005.

ThesCRA, *Thesaurus Cultus et Rituum Antiquorum*, τόμοι I-V (2004-2006).

Van Straten, F.T., *Hiera Kala. Images of Animal Sacrifice in Archaic and Classical Greece*, Leiden 1995.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η μνημειακή αρχιτεκτονική του Αιγαίου πελάγους.
Subject: The monumental architecture of the Aegean sea.

Περίληψη: Δήλος, Νάξος, Αμοργός, Ρόδος, Κώς, Κέα, Τήνος, Θάσος, Πάρος, Αντίπαρος, Αίγινα, Σάμος, Σαμοθράκη, Άνδρος και Μήλος. Το σεμινάριο εξερευνά το δωρικό και ιωνικό αρχιτεκτονικό ιδίωμα του Αρχιπελάγους από την αρχαϊκή περίοδο έως τους ρωμαϊκούς χρόνους. Η πρωτοπορία των νησιωτών, η συμβολή στην ανάπτυξη της Αττικής σχολής του 5ου αιώνα, η ανάπτυξη της ελληνιστικής περιόδου, η Μακεδονική επιρροή και η ακτινοβολία της Μικράς Ασίας είναι οι βασικοί άξονες του σεμιναρίου. Γίνονται μετρήσιμες οι ανάλαφρες διαθέσεις των μορφών του νησιωτικού χώρου σε συνδυασμό με τον γεωλογικό παράγοντα και το τυπικά σεισμικό περιβάλλον.

Summary: Delos, Naxos, Amorgos, Rodos, Kos, Kea, Tenos, Thasos, Paros, Antiparos, Aegina, Samos, Samothrace, Andros and Melos. The seminar investigates the Doric and Ionic idiomatic architecture of the Archipelagos from the archaic period through the roman era. The pioneering attitudes of the islanders, their contribution in the development of the 5th century Athenian styles, the development of the Hellenistic period, the Macedonian presence and the influence of Asia Minor are aspects to be examined. The light and slender forms within the typical non seismic environment, together with the geological factor can be measured and recorded systematically.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- R. Etienne - J.P. Braun, *Ténos I: Le sanctuaire de Poseidon et d'Amphitrite*, Paris 1986.
- G. Gruben, *Die Kapitelle des Heratempels auf Samos*, München 1960.
- R. Herzog - P. Schazmann, *Kos I, Asklepieion*, Berlin 1932.
- C. Kanellopoulos, «The Classical and Hellenistic Building Phases of the Acropolis of Ancient Karthaia, Kea», *AM* 118 (2003) 211-238.
- P. W. Lehmann, *The Hieron. Samothrace* 3, Princeton 1969.
- Λ. Μαραγκού, «Ανασκαφαί Μινώας Αμοργού», *ΠΑΕ* (1981) 301-315
- A. Ohnesorg, «Der dorische Prostylos des Archilocheion auf Paros», *AA* (1982) 271-290.
- A. Ohnesorg, *Inselionische Marmordächer*, Berlin/New York 1993.
- Α. Παπανικολάου, «Η οικοδομική δραστηριότητα στην Ν. κλιτύ της ακροπόλεως της Καρθαίας κατά τον 6ο και 5ο π.Χ. αιώνα», στο Λ. Μενδώνη – Α. Μαζαράκης – Αιτιάν (επιμ.), *Κέα –Κύθνος. Ιστορία και Αρχαιολογία. Πρακτικά διεθνούς Συνεδρίου 22-25 Ιουνίου 1994. Μελετήματα 27*, Αθήνα 1998.
- A. Plassart, *Les sanctuaires et cultes du monte Cynthe*. Délos XI, Paris 1928.
- G. Rocco, «Note sul santuario di Afrodite Pandamos e Pontia a Kos», *ASAtene* LXXXVII, serie III, 9, Tomo I, (2009) 599-612.
- M. Schuller, «Die dorische Architektur der Kykladen in spatarchaischer Zeit», *Jdl* 100 (1985) 319-398.
- M. Schuller, *Der Artemistempel im Delion auf Paros*, Berlin 1991.
- W. W. Wurster, *Der Apollontempel. Alt-Ägina* I,2, Mainz 1974.

BYZANTINΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο “Νίκος Οικονομίδης”
Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
σε συνεργασία με Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών και Εθνικού Ινστιτούτου
Ερευνών

Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια
και ανάκτηση (1204-1282)

Tr. Μανιάτη-Κοκκίνη & Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)

The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss
and recovery (1204-1282)

Tr. Maniati-Kokkini, S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lambakis)

Τέχνη και κοινωνία στο Βυζάντιο μέσα από τα κείμενα. Ο ρόλος των *Ekphraseis*
B. Κέπετζη

Art and society in Byzantium seen through the texts. The role of the *Ekphraseis*
V. Kepetzi

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Η αισθητική των βυζαντινών μέσα από τα κείμενα και τις εικόνες*
M. Παναγιωτίδη – Θ. Αντωνοπούλου

The aesthetic perception of the Byzantines: its textual and artistic expression*

M. Panayotidi – Th. Antonopoulou

Διεπιστημονικό Σεμινάριο “Νίκος Οικονομίδης”
Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
σε συνεργασία με Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών και Εθνικού Ινστιτούτου
Ερευνών

Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια
και ανάκτηση (1204-1282)

Tr. Μανιάτη-Κοκκίνη & Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)

The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss
and recovery (1204-1282)

Tr. Maniati-Kokkini, S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lambakis)

Βυζαντινές φορητές εικόνες. Λατρεία, τέχνη και διάφορες παράμετροι στην
αναπαράσταση του ιερού.

M. Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου

Byzantine portable icons. Cult, art, and various parameters in the representation of
the sacred.

M. Konstantoudaki-Kitromilides

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
σε συνεργασία με Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ινστιτούτου
Ερευνών

Τριανταφυλίτσα ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ και Σοφία ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ
σε συνεργασία με Στυλιανό ΛΑΜΠΑΚΗ

Χειμερινό και εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια και ανάκτηση (1204-1282)

Subject: The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss and recovery (1204-1282)

Περίληψη: Η περίοδος ογδόντα ετών (1204-1282) που ακολούθησε την κατάλυση της βυζαντινής αυτοκρατορίας, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους, χαρακτηρίζεται, κατ’ αρχάς, από την κατανομή του ενιαίου βυζαντινού χώρου σε περιοχές λατινικής ή βυζαντινής κυριαρχίας και τη συνεχή ανταγωνιστική προσπάθεια των βυζαντινών ηγεμόνων να επεκταθούν και να υπερισχύσουν αλλήλων. Κατά την τελευταία εικοσαετία (1261-1282), μετά την ανακατάληψη της Πόλης και την ανασύσταση του Βυζαντινού Κράτους, βασιλεύει ο πρώτος της δυναστείας των Παλαιολόγων, ο οποίος, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ή και προκαλεί, είναι ο τελευταίος αυτοκράτορας που θα παραδώσει στο διάδοχό του μια αυτοκρατορία υπολογίσιμης έκτασης και δύναμης, τόσο στα ευρωπαϊκά όσο και στα ασιατικά εδάφη της.

Μέσα στο γενικό αυτό πλαίσιο, οι θεσμοί, το κοινωνικό καθεστώς και οι οικονομικές σχέσεις, καθώς και η λογοτεχνική και η καλλιτεχνική παραγωγή εξελίσσονται, χωρίς να διαφοροποιούνται ιδιαίτερα σε σχέση με το παρελθόν, στις βυζαντινές ηγεμονίες Νικαίας, Ηπείρου, Τραπεζούντας και στο Βυζαντινό Κράτος του τέλους του 13ου αιώνα, ενώ προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα στις περιοχές με κυρίαρχη ή έντονη τη δυτική παρουσία.

Στον τομέα της τέχνης η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους και η κατάτμηση της αυτοκρατορίας είχαν σημαντικές επιπτώσεις. Στην ίδια την Κωνσταντινούπολη πολλές εκκλησίες λεηλατήθηκαν και άλλες μετατράπηκαν σε ναούς του λατινικού δόγματος. Η μνημειακή τέχνη συνεχίστηκε στις βυζαντινές ηγεμονίες της Νίκαιας, της Ηπείρου και της Τραπεζούντας. Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισε στο νεοσύστατο κράτος της Σερβίας, όπου στην αυλή της δυναστείας των Νεμανιδών βρήκαν εργασία σημαντικοί βυζαντινοί ζωγράφοι από την Κωνσταντινούπολη και από τη Θεσσαλονίκη. Στις λατινοκρατούμενες περιοχές, όπου η έλλειψη των κατευθύνσεων που έδινε άλλοτε η πρωτεύουσα είναι εμφανής, συνεχίστηκε η κομνηνεια παράδοση με αρκετές απλοποιήσεις. Μετά το 1261 η πολιτική ανόρθωση της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον Μιχαήλ Η΄ αντικατοπτρίζεται και στην τέχνη των ανακτημένων περιοχών.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα συζητηθούν θέματα σχετικά με τις κυριότερες παραμέτρους της περιόδου 1204-1282 και, ειδικότερα, οι σχέσεις μεταξύ των βυζαντινών ηγεμονιών και των άλλων κυριάρχων του «βυζαντινού χώρου», οι εξελίξεις των θεσμών, τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, οι διεθνείς σχέσεις, οι αντιπαραθέσεις Βυζαντινών και Λατίνων, τα θρησκευτικά ζητήματα, καθώς και η ποικιλία της λογοτεχνικής παραγωγής και οι εξελίξεις της τέχνης.

Summary: The eighty-year period (1204-1282) that followed the dissolution of the Byzantine Empire after the sack of Constantinople by the Crusaders is mainly characterised by the division of the united Byzantine territory into areas of western or Byzantine sovereignty and the continuous competitive effort of Byzantine rulers to expand their power and prevail over each other. During the last twenty years after the recapture of Constantinople and the reconstitution of the Byzantine State (1261-1282), the first member of the Paleologan dynasty reigns, who, despite the problems he faces or even creates, is the last emperor to hand over to his heir an empire of considerable extent and power, both in its European and in its Asian territories.

Within this general framework institutions, the social regime and economic relations, as well as literary and artistic production evolve (in a way which bears many similarities with the past) in the Byzantine principalities of Nicaea, Epirus, Trebizond and in the Byzantine State of the end of the 13th century, while adjusting to the new circumstances in regions where the western presence is prominent or dominating.

The seizure of Constantinople by the Latins and the dissection of the empire had a huge impact on artistic development. In Constantinople itself many churches were pillaged, whereas others were turned into Roman Catholic churches. Monumental art continued being produced in the principalities of Nicaea, Epirus and Trebizond. It was especially developed in the newly-founded State of Serbia, where in the court of the Nemanids many important Byzantine painters from Constantinople and Thessaloniki were employed. In western-occupied areas, where the lack of directions formerly issued by the capital is apparent, the Comnenian tradition was maintained, although substantially simplified. After 1261 the political revival of the Byzantine Empire by Michael VIII is also reflected in the art of the recovered areas.

During the seminar we will be discussing issues related to the main parameters of the period 1204-1282 and, more precisely, the relations between Byzantine sovereigns and the other rulers of the “Byzantine area”, the evolving of institutions, social and financial circumstances, international relations, juxtapositions between the Byzantines and the Latins, religious issues, as well as the variety of literary production and artistic developments.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Select bibliography

Angold, M., *A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Laskarids of Nicaea (1204-1261)*, Oxford 1975.

Djurić, V. J. (επιμ.), *L'art byzantin du XIIIe siècle. Symposium de Sopoćani 1965*, Βελιγράδι 1967.

Bon, A., *La Morée Franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté d'Achaïe (1205-1430)*, Paris 1969.

Borsari, S., *Il dominio veneziano a Creta nel tredicesimo secolo*, Napoli 1963.

Βοκοτόπουλος, Π. Λ., (επιμ.), *Η Βυζαντινή Τέχνη μετά την Τέταρτη Σταυροφορία: Η Τέταρτη Σταυροφορία και οι επιπτώσεις της (Διεθνές Συνέδριο, Ακαδημία Αθηνών 9-12 Μαρτίου 2004)*, Αθήνα 2007.

Constantinides, C. N., *Higher education in Byzantium in the thirteenth and early fourteenth centuries (1204-1310)* [Texts and studies of the history of Cyprus, 11] Cyprus Research Centre, Nicosia 1982.

Eastmond, A., *Art and Identity in Thirteenth-Century Byzantium. Hagia Sophia and the Empire of Trebizond*, Aldershot 2004.

- Γιαννακόπουλος, Κ., *Ο αυτοκράτωρ Μιχαήλ Παλαιολόγος και η Δύση 1258-1282*, μτφρ. (από την αγγλική έκδοση του 1959) Κ. Πολίτης, Αθήνα 1969.
- Herrin, J. - Saint-Guillain, G., *Identities and Allegiances in the Eastern Mediterranean after 1204*, Aldershot 2011.
- Kalopissi-Verti, S., *Dedicatory Inscriptions and Donor Portraits in Thirteenth-Century Churches of Greece*, Βιέννη 1992.
- Miller, W., *Τραπεζούντα. Η τελευταία ελληνική αυτοκρατορία της βυζαντινής εποχής 1204-1461*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1926), Αθήνα 2002.
- Nicol, D., *The Despotate of Epiros 1204-1267*, Oxford 1987.
- Λαΐου, Α. Ε. - C. Morrisson - Χ. Μπούρας - Ν. Οικονομίδης - Κ. Πιτσάκης (επιμ.), *Οικονομική Ιστορία το Βυζαντίου από τον 7ο έως τον 15ο αιώνα*, τόμ. Γ', [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 2006 [πρβλ. την αρχική αγγλ. έκδ. του 2002].
- Σταυρίδου-Ζαφράκα, Α., *Νίκαια και Ήπειρος τον 13ον αιώνα. Ιδεολογική αντιπαράθεση στην προσπάθειά τους να ανακτήσουν την αυτοκρατορία*, Θεσσαλονίκη 1990/2000.
- Τωμαδάκης, Ν. Β., *Οι Λόγιοι του Δεσποτάτου της Ηπείρου και του Βασιλείου της Νικαίας*, Αθήνα 1961 (= ανατύπ. Θεσσαλονίκη 1993).
- Βρυώνης, Σπ., *Η παρακμή του μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού (11ος-15ος αιώνας)*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1971/1986) Κάτια Γαλαταριώτου, [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 1996.

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΚΕΠΕΤΖΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Τέχνη και κοινωνία στο Βυζάντιο μέσα από τα κείμενα. Ο ρόλος των *Εκφράσεων*.

Subject: Art and society in Byzantium seen through the texts. The role of the *Ekphraseis*

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι οι τρόποι πρόσληψης και απόδοσης ποικίλων εικονογραφικών θεμάτων μέσα από τις περιγραφές βυζαντινών λογίων. Θα συζητηθούν ζητήματα σχετικά με τις προτιμήσεις των συγγραφέων και θα ερευνηθούν τα κίνητρα και οι σκοποί αυτών των κειμένων.

Τα αντικείμενα των *Εκφράσεων* είναι ποικίλα. Το ενδιαφέρον ελκύουν, συνεχίζοντας και την αρχαία παράδοση, έργα τέχνης αλλά και μνημεία, πόλεις καθώς και η ίδια η φύση. Ο χαρακτήρας των περιγραφομένων ποικίλλει καθώς πρόκειται για ζωγραφικές συνθέσεις όπως επίσης και για έργα μικροτεχνίας από διάφορα υλικά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα δοθεί σε *Εκφράσεις* έργων τέχνης καθώς και σε επιγράμματα που τα περιγράφουν ή που εμπνέονται από αυτά.

Στο σεμινάριο ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί στην διερεύνηση του βαθμού πιστότητας στην περιγραφή των εικαστικών μαρτυριών από πλευράς τόσο εικονογραφίας όσο και

αισθητικής. Ζητούμενο είναι επίσης και η αμφίδρομη σχέση, ο βαθμός επίδρασης της βυζαντινής ρητορικής σε έργα τέχνης.

Summary: This seminar is aimed at bringing the ways of perceiving and expressing various subjects through the descriptions of Byzantine writers. The topics to be discussed will be related to the writers' preferences and to the motivation and purposes of these texts. The subjects described are rich and varied. As it happens in the ancient tradition, the interest is aroused by works of art but also by monuments, cities as well as by nature itself. The *Ekphraseis* and the inscribed epigrams of artifacts will be specifically studied. The media described vary from monumental paintings to artifacts of Minor Arts. The seminar is mainly focused on the degree of faithfulness conveyed by the transpositions of visual evidence for both iconography and aesthetics. Of interest is the influence of byzantine rhetoric on art, also another point to be discussed.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Braounou-Pietsch, E., *Beseelte Bilder: Epigramme des Manuel Philes auf bildliche Darstellungen*, Wien 2010.

Cameron, A., *Christianity and the Rhetoric of the Empire. The development of Christian discourse*, Berkley/Los Angeles/Oxford 1991.

Elsner, J., *Art and the Roman Viewer; the Transformation of art from the Pagan World to Christianity*, Cambridge 1995.

Gombrich, E.H., *Art and Illusion: a Study in the Psychology of Pictorial Representation*, London 1989.

James, L. και R. Webb, "To Understand Ultimate Things and Enter secret Places: Ekphrasis and Art in Byzantium", *Art History* 14 (1991) 1-17.

Lauxterman, M., *The Byzantine Epigram in the Ninth and Tenth Centuries*, Amsterdam 1994.

Maguire, H., "Truth and Convention in Byzantine Descriptions of Works of Art", *DOP* 28 (1974) 113-140.

Maguire, H., *Art and Eloquence in Byzantium*, Princeton, New Jersey 1981.

Maguire, H., "Epigrams, Art, and the "Macedonian Renaissance", *DOP* 48 (1994) 105-115.

Maguire, H., «Image and Imagination: The Byzantine Epigram as Evidence for Viewer Response», στο *Spring Symposium of Byzantine Studies* 29 (1995), London. Toronto 1996, 3-25.

Maguire, H., "The Profane Aesthetic in Byzantine Art and Literature", *DOP* 53 (1999) 189-205.

Rhoby, A., *Byzantinische Epigramme in inschriftlicher Uberlieferung. Τόμος 1: Byzantinische Epigramme auf Fresken und Mosaiken*, Wien 2009.

Rhoby, A., *Byzantinische Epigramme auf Ikonen und Objekten der Kleinkunst*, Wien 2010.

Talbot, A.M., "Epigrams in Context: Metrical Inscriptions on Art and Architecture of the Palaiologan Era", *DOP* 53 (1999) 75-90.

Webb, R., "The Aesthetics of Sacred Space: Narrative, Metaphor, and Motion in Ekphraseis of Church Buildings", *DOP* 53 (1999) 59-74.

Mango, C., *The Art of the Byzantine empire 312-1453. Sources and Documents in the history of Art*, Englewood Cliffs/N.J. 1972.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η αισθητική των βυζαντινών μέσα από τα κείμενα και τις εικόνες*

Subject: The aesthetic perception of the Byzantines: its textual and artistic expression*

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου αποτελεί η εξέταση της αισθητικής αντίληψης, των αισθητικών προτιμήσεων και επιλογών των βυζαντινών, όπως αυτές ανιχνεύονται και εκφράζονται μέσα από τα κείμενα και όπως αντικατροπτίζονται εικαστικά στην τέχνη. Η εξοικείωση των μεταπτυχιακών φοιτητών με τις αντιλήψεις αυτές έχει παράλληλα στόχο να αναδείξει θέματα μεθοδολογικά που προκύπτουν από τον τρόπο προσέγγισης, αξιολόγησης και ερμηνείας των πηγών φιλολογικών και εικαστικών από τους σύγχρονους ερευνητές.

*Το σεμινάριο μπορεί να θεωρηθεί ως φιλολογικό, εφόσον οι μεταπτυχιακοί φοιτητές θα κάνουν σχετική εργασία με έμφαση στην εξέταση των φιλολογικών κειμένων, ή αρχαιολογικό, εφόσον οι μεταπτυχιακοί φοιτητές θα κάνουν σχετική εργασία με έμφαση στην εξέταση της εικαστικής μαρτυρίας. Με τον τρόπο αυτό προωθείται η συνεργασία και ανταλλαγή μεθοδολογικών εργαλείων μεταξύ των νέων ερευνητών συναφών επιστημονικών κλάδων.

Summary: The subject of the seminar is the examination of the aesthetic perception and artistic sensitivities and choices of the Byzantines, as these are traced and expressed in texts and reflected in the art of the period. The purpose of the seminar is to familiarize postgraduate students with the relevant concepts and to investigate methodological issues which come up when approaching the written and pictorial sources, as well as the ways these sources are evaluated and interpreted in modern research.

*This seminar may be considered by postgraduate students of Byzantine literature as an archaeological seminar and by postgraduate students of Byzantine archaeology as a seminar on Byzantine literature. They are expected to write either an essay on written sources, taking the archaeological evidence into consideration, or an essay on pictorial archaeological evidence, taking the written sources into consideration. The seminar promotes co-operation between young researchers studying Byzantine literature and those studying Byzantine archaeology and art history.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Αγαπητός, Π., Hinterberger M., *Εικόνα και λόγος*, Αθήνα 2006.

Angelidi, Ch., «Observing, describing and interpreting: Michael Psellos on works of ancient art», *Νέα 'Ρώμη Rivista di ricerche bizantinistiche* 2 (2005) (= *Αμπελοκήπιον. Studi di amici e colleghi in onore di Vera von Falkenhausen*, II, Roma 2005) 227-242.

Braounou-Pietsch, E., *Beseelte Bilder: Epigramme des Manuel Philes auf bildliche Darstellungen*, Wien 2010.

Cometti, J.-P., Morizot, J., Pouivet, R., *Ζητήματα Αισθητικής* [επιστημονική επιμέλεια, Π. Πούλος], Αθήνα 2005.

Grabar, A., *Plotin et les origines de l'esthétique médiévale*, Paris 1945.

James, L., Webb, R., «To Understand Ultimate Things and Enter Secret Places':

Ekphrasis and Art in Byzantium», *Art History* 14/1 (1991) 1-17.

Kennedy, G. A., *Progymnasmata: Greek textbooks of prose composition and rhetoric, translated with introduction and notes*, Atlanta 2003.

Maguire, H., «Truth and Convention in Byzantine Descriptions of Works of Art»,

DOP 28 (1974) 113-140.

Maguire H. *Art and Eloquence in Byzantium*, Princeton/NJ 1981.

Maguire, H., «The art of comparing in Byzantium», *ArtB* 70 (1988) 88-103.

Maguire, H., «Originality in Byzantine Art Criticism», στο A. R. Littlewood (επιμ.),

Originality in Byzantine Literature, Art, and Music, Oxford 1995, 101-114.

Maguire, H., «The Profane Aesthetic in Byzantine Art and Literature», *DOP* 53

(1999) 189-205.

Mango, C., *The Art of the Byzantine Empire 312-1453: Sources and Documents*,

Toronto ²1986.

Mango, C., *Byzantine Literature as a Distorting Mirror*, Oxford 1995.

Nelson, R., «To say and see: ekphrasis and vision in Byzantium», στο *Visuality Before*

and Beyond the Renaissance: Seeing as Others Saw, Cambridge 2000, 143-168.

Webb, R., *Ekphrasis, imagination and persuasion in ancient rhetorical theory and*

practice, Hants, England/Burlington, VT 2009.

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ-ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Βυζαντινές φορητές εικόνες. Λατρεία, τέχνη και διάφορες παράμετροι στην αναπαράσταση του ιερού.

Subject: Byzantine portable icons. Cult, art, and various parameters in the representation of the sacred.

Περίληψη: Θα συζητηθούν ζητήματα όπως η καταγωγή, η εξέλιξη, τα είδη, τα υλικά και οι χρήσεις της βυζαντινής φορητής εικόνας, η εικονογραφία, η τεχνοτροπία και τα νοήματα, τα κέντρα λατρείας και οι τόποι καλλιτεχνικής παραγωγής, οι σχέσεις με άλλες τέχνες, χορηγοί και ζωγράφοι, όρια της αναπαράστασης και μεταμορφώσεις των φορητών εικόνων από την παλαιοχριστιανική στην υστεροβυζαντινή περίοδο. Θα πραγματοποιηθούν επισκέψεις σε μουσεία και συλλογές εικόνων.

Summary: Topics to be discussed concern the origins, evolution, types, materials and uses of byzantine portable icons, iconography, trends and meanings, cult centres and places of artistic production, relations with other arts, patrons and painters, limits of representation and metamorphoses of portable icons from the early Christian to the late Byzantine period. Visits to museums and collections of icons.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Barasch, M., *Icon: Studies in the History of an Idea*, New York 1992.
- Barber, Ch., *Figure and Likeness: On the Limits of Representation in Byzantine Iconoclasm*, Princeton 2002.
- Belting, H., *Likeness and Presence. A History of the Image Before the Era of Art*, αγγλ. μετ. E. Jephcott, Chicago-London 1994 (1η έκδ. München 1990).
- Belting, H., *Florenz und Bagdad. Eine westöstliche Geschichte des Blicks*, München, 2008.
- Βοκοτόπουλος, Π. Α., *Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1995.
- Cormack, R., *Painting the Soul. Icons, Death Masks and Shrouds*, London 1997.
- Dagron, G., *Décrire et peindre. Essai sur le portrait iconique*, Paris 2007.
- Folda, J., *Icon to Altarpiece in the Frankish East: Images of the Virgin and Child Enthroned in Italian Panel Painting of the Duecento and Trecento*, Washington, D.C. 2002.
- Freedberg, D., *The Power of Images. Studies in the History and Theory of Response*, Chicago 1989.
- Kitzinger, E., "The Cult of Images in the Age Before Iconoclasm", *Dumbarton Oaks Papers* 8 (1954) 83-150 (ανατύπ.: *The Art of Byzantium and the Medieval West: Selected Studies*, Bloomington-London, 1976, 91-150).
- Maguire, H., *The Icons of Their Bodies. Saints and Their Images in Byzantium*, Princeton 1996.
- Ouspensky, L.- Lossky V., *The Meaning of Icons*, Crestwood, New York 1982.
- Ouspensky, L., *Theology of the Icon*, τόμ. 1-2, Crestwood, New York 1992.
- Pentcheva, B., *Icons and Power. The Mother of God in Byzantium*, Philadelphia 2006.
- Pentcheva, B., *The Sensual Icon. Space, Ritual and the Senses in Byzantium*, Philadelphia 2010.
- Piatnitsky, Y., O. Baddeley, E. Brunner, M. Mundell Mango (επιμ.), *Sinai, Byzantium. Russia. Orthodox Art from the Sixth to the Twentieth Century*. Κατάλ. Έκθ., *St. Petersburg, The State Hermitage Museum – London, The Courtauld Gallery*, London- St. Petersburg 2000.
- Walter, Ch., *Pictures as Language: How the Byzantines Exploited Them*, London 2000.
- Weitzmann, K., *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai. The Icons. I: From the Sixth to the Tenth Century*, Princeton N.J. 1976.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Ζωγραφική και γλυπτική σε οικοδομήματα της Αθήνας (1900-1949)
Δ. Παυλόπουλος

Painting and sculpture in buildings at Athens (1900-1949)
D. Pavlopoulos

Πρώιμη Φλαμανδική Ζωγραφική: Η περίπτωση του Jan van Eyck και η πρόσληψή του στον 20ό αιώνα
Ε. Μαυρομιχάλη

Early Netherlandish Painting: Jan van Eyck. Reception of the artist in the 20th century
E. Mavromichali

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Ζωγραφική και γλυπτική σε οικοδομήματα της Αθήνας (1950-2000)
Δ. Παυλόπουλος

Painting and sculpture in buildings at Athens (1950-2000)
D. Pavlopoulos

Βενετσιάνικη ζωγραφική του 16ου αιώνα : η περίπτωση του Τισιανού
Ε. Μαυρομιχάλη

16th century Venetian painting: Titian
E. Mavromichali

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ζωγραφική και γλυπτική σε οικοδομήματα της Αθήνας (1900-1949)

Subject: Painting and sculpture in buildings at Athens (1900-1949)

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει έργα ζωγραφικής και γλυπτικής που έχουν ενταχθεί σε δημόσια και ιδιωτικά κτήρια (ναούς, ξενοδοχεία, κατοικίες) της Αθήνας κατά το πρώτο μισό του 20ού αι.

Summary: The seminar examines the painting and the sculpture in public and private buildings (churches, hotels, houses) at Athens in the first half of the 20th c.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ., «Πανεπιστήμια και σχολεία», εφ. *Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, 28 Μαρτίου 1999 [*Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, τ. ΛΖ': *Αθηναϊκοί δρόμοι: Οδός Αθηνάς - Οδός Βασ. Σοφίας - Οδός Πατησίων*, Αθήνα 2001, 153-154.
- Κωνσταντινίδης, Ά., *Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια*, Αθήνα 1950, 1983, Ηράκλειο 2011.
- Κωνσταντινίδης, Ά., *Η αρχιτεκτονική της αρχιτεκτονικής. Ημερολογιακά σημειώματα (1937-1990)*, Αθήνα 2004, Ηράκλειο 2011.
- Μπίρης, Κ. Η., *Αι Αθήναι από τον 19ου εις τον 20όν αιώνα*, Αθήνα 1966, 246-365.
- Πανουσάκης, Χρ., *Νικόλαος Μητσάκης 1899-1941. Απόπειρα μονογραφίας*, Αθήνα 1999.
- Παυλόπουλος, Δ. (επιμ.), *Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία από την αρχαιότητα έως σήμερα: Η περίπτωση της Αθήνας*, Αθήνα 1997, 177-211.
- Φεσσά-Εμμανουήλ, Ε., *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα, 1827-1992*, Αθήνα 1993.
- Φεσσά-Εμμανουήλ, Ε. - Μαρμαράς Ε. Β., *12 Έλληνες αρχιτέκτονες του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 2005.
- Φιλιππίδης, Δ., *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. Αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830-1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας*, Αθήνα 1984.
- Φιλιππίδης, Δ. (επιμ.), *Σπίτια του '30. Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην προπολεμική Αθήνα, φωτογραφίες Τζ. Χατζηδημητρίου*, Αθήνα 1998, 1-57.
- Φιλιππίδης, Δ. (επιμ.), *Ανθολογία κειμένων ελληνικής αρχιτεκτονικής, 1925-2002*, Αθήνα 2006, 13-36.
- Φιλιππίδης, Δ., *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2001, 13-60.
- Χολέβας, Ν. Θ., *Αρχιτεκτονική του Μεσοπολέμου στα Βαλκάνια*, Αθήνα 1994, 171-284.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πρώιμη Φλαμανδική Ζωγραφική: Η περίπτωση του Jan van Eyck και η πρόσληψή του στον 20ό αιώνα

Subject: Early Netherlandish Painting: Jan van Eyck. Reception of the artist in the 20th century.

Περίληψη: Θα εξετασθούν οι αφετηρίες και ο χαρακτήρας της πρώιμης Φλαμανδικής ζωγραφικής και η ακμή της στο έργο του Jan van Eyck (1390 περ.-1441). Έμφαση θα δοθεί στην πρόσληψη του καλλιτέχνη κατά τον 20ό αιώνα, περίοδο κατά την οποία ο καλλιτέχνης θεωρήθηκε παράδειγμα μοντερνισμού.

Summary: This seminar will examine the origins and character of Early Netherlandish Painting and its culmination period in the work of Jan van Eyck (c.1390-1441). Emphasis will be put on the reception of the artist during the 20th century, when he was considered a paradigm of modernity.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Ainsworth, M. (επιμ.), *Early Netherlandish Painting at the Crossroads: A Critique of Current Methodologies*, N. York 2002.

Belozerskaya, M., *Rethinking the Renaissance: Burgundian Arts across Europe*, Cambridge 2002.

Calmette, J., *The Golden Age of Burgundy: The Magnificent Dukes and their Courts*, Sheffield 2001.

Carrol, M. D., *Painting and Politics in Northern Europe: Van Eyck, Bruegel, Rubens and their Contemporaries*, Pennsylvania 2008.

Frere, J. Cl., *Early Flemish Painting*, Paris 1997.

Graham, J., *Inventing van Eyck: The remaking of an artist for the modern age*, Oxford 2007.

Harbison, G., *Jan van Eyck: The Play of Realism. Sources of van Eyck's realist tradition in fifteenth century Netherlandish art*, London 1997.

Heck, Ch., *L'art Flamand et Hollandais-le Siecle Des Primitifs 1380-1520*, Paris 2003.

Kendrich, S. Mc., *Illuminating the Renaissance : The Triumph of Flemish Manuscript Painting in Europe*, Los Angeles 2003.

Nash, S., *Northern Renaissance Painting*, Oxford 2008.

Nuttal, P., *From Flanders to Florence: The Impact of Netherlandish Painting, 1400-1500*, New Haven & London 2004.

Pacht, O., *Van Eyck and the Founders of Early Netherlandish Painting*, New York 2000.

Panofsky, E., *Early Netherlandish Painting*, London 1971.

Snyder, J., *The Northern Renaissance: Painting, Sculpture, the Graphic Arts from 1350 to 1575*, 2^η εκδ., New Jersey 2004.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ζωγραφική και γλυπτική σε οικοδομήματα της Αθήνας (1950-2000)

Subject: Painting and sculpture in buildings at Athens (1950-2000)

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει έργα ζωγραφικής και γλυπτικής που έχουν ενταχθεί σε δημόσια και ιδιωτικά κτήρια (ναούς, ξενοδοχεία, κατοικίες) της Αθήνας κατά το δεύτερο μισό του 20ού αι.

Summary: The seminar examines the painting and the sculpture in public and private buildings (churches, hotels, houses) at Athens in the second half of the 20th c.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Κωνσταντινίδης, Ά., *Στοιχεία αυτογνωσίας - Για μια αληθινή αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1975 (*Elements for Self-knowledge - Towards a True Architecture*, 1975).

Κωνσταντινίδης, Ά., *Σύγχρονη αληθινή αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1978.

Κωνσταντινίδης, Ά., *Για την αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1987, Ηράκλειο Κρήτης 2011.

Κωνσταντινίδης, Ά., *Εμπειρίες και περιστατικά. Μια αυτοβιογραφική διήγηση*, Αθήνα 1992.

Κωνσταντινίδης, Ά., *Η αρχιτεκτονική της αρχιτεκτονικής. Ημερολογιακά σημειώματα (1937-1990)*, Αθήνα 2004, Ηράκλειο 2011.

Μπίρης, Κ. Η., *Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα*, Αθήνα 1966, 365-424.

Παυλόπουλος, Δ. (επιμ.), *Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία από την αρχαιότητα έως σήμερα: Η περίπτωση της Αθήνας*, Αθήνα 1997, 269-281.

Τσιγκάκου, Φ.-Μ. (επιμ.), *Γιάννης Μόραλης: Αρχιτεκτονικές συνθέσεις*, Αθήνα 2011.

Φεσσά-Εμμανουήλ, Ε., *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα, 1827-1992*, Αθήνα 1993.

Φιλιππίδης, Δ., *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. Αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830-1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας*, Αθήνα 1984.

Φιλιππίδης, Δ., *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2001, 63-276.

Φιλιππίδης, Δ., *Αρχιτεκτονικές μεταμορφώσεις, I. Μητροπολιτικά κέντρα, II. Ελληνική περιφέρεια*, Αθήνα 2006.

Φιλιππίδης, Δ. (επιμ.), *Ανθολογία κειμένων ελληνικής αρχιτεκτονικής, 1925-2002*, Αθήνα 2006, 37-415.

Φιλιππίδης, Δ., *Δημήτρης Πικιώνης: Οι ομιλίες του '65*, Αθήνα 2009.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Βενετσιάνικη ζωγραφική του 16ου αιώνα : η περίπτωση του Τισιανού

Subject: 16th century Venetian painting: Titian

Περίληψη: Θα δοθεί το διάγραμμα της βενετσιάνικης ζωγραφικής του 16ου αιώνα με αφετηρία τον Giovanni Bellini (c.1432 – 1516) και εξής. Στα πλαίσια αυτά θα εξεταστεί το έργο του Τισιανού (1488/1490 – 1576), με ιδιαίτερη έμφαση στα έργα με μυθολογικό θέμα, μετά το 1540, που ο ίδιος ονομάζει «ποιήσεις» (poesie). Αυτά θα αναλυθούν υπό το φως της ερμηνευτικής προσέγγισης του Thomas Puttfarcken, που τα συσχετίζει με τον ουμανιστικό κύκλο στον οποίο ανήκε ο καλλιτέχνης και ο οποίος είχε ως σημείο αναφοράς του τον Αριστοτέλη.

Summary: Starting with Giovanni Bellini (c.1432 - 1516) and within the framework of 16th century Venetian painting, Titian's (1488/ 1490- 1576) work will be examined, especially his paintings, after 1540, with a mythological subject (poesie). These works will be analysed within the interpretative perspective of Thomas Puttfarcken who relates them with the humanist circle which the artist belonged to, and which had Aristotle as its point of reference.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Brown, D., “ Bellini and Titian”, στο S. Biadene (επιμ.), *Titian: Prince of Painters*, Munich 1990, 57-67.

Chambers, D. – Brian, P., *Venice: A Documentary History, 1430- 1630*, Oxford/Cambridge 1992.

Crowe, J.A. – Cavalcaselle, G. B., *The Life and Times of Titian*, London 1981.

Freedman, L., *The Revival of the Olympian Gods in Renaissance Art*, Cambridge 2003.

Goffen, R., *Titian's Women*, New Haven/London 1997.

Goffen, R., *Renaissance Rivals. Michelangelo, Leonardo, Raphael, Titian*, New Haven/London 2002.

Humphrey, P., *Painting in Renaissance Venice*, New Haven/London 1995.

Humphrey, P., *Titian*, London 2007.

Ilchman, F., *Titian Tintoretto Veronese. Rivals in Renaissance Venice*, Boston 2009.

Petrocco, F., *Titian: the Complete Paintings*, London/New York 2001.

Puttfarcken, Th., *Titian and Tragic Painting*, Yale 2005.

Rosand, D., *Painting in Cinquecento Venice: Titian, Veronese, Tintoretto*, New Haven/London 1982.

Roskill, M. W., *Dolce's Aretino and Venetian Art Theory of the Cinquecento*, Toronto 2000.

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΚΥΚΛΟΥ**

<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>	<i>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>
ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ (χωρίς βαθμολογία αλλά με βεβαίωση παρακολούθησης) Αρχαιολογικό Σχέδιο Δ. Δριγκοπούλου	

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Ουτοπίες του αρχαίου κόσμου: από τον Πλάτωνα στον Ιαμβούλο.

Utopias of the Ancient World: from Plato to Iambulus.

Π. Αθανασιάδη

Utopias of the Ancient World: from Plato to Iambulus.

P. Athanassiadi

Νόμος και κοινωνία στην Αθήνα των κλασσικών χρόνων

E. M. Harris (Πανεπιστήμιο του Durham, Ηνωμένο Βασίλειο)

Law and Society in Classical Athens

E. M. Harris (University of Durham, H.K.)

Περαία στον αρχαίο ελληνικό κόσμο από την αρχαϊκή περίοδο στους αυτοκρατορικούς χρόνους

Σ. Ψωμά

The Peraia in the Greek World. From the Archaic Period to the Roman Empire

S. Psoma

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Φιλοσοφικά ρεύματα και θρησκευτικές αντιλήψεις της ελληνορωμαϊκής οικουμένης

Π. Αθανασιάδη

Philosophical currents and religious conceptions in the Greco-Roman World

P. Athanassiadi

Θέματα των ρωμαϊκών αποικιών στον ελλαδικό χώρο βάσει κυρίως των ελληνικών και λατινικών επιγραφών (με εισαγωγικά στοιχεία λατινικής επιγραφικής).

Κ. Μπουραζέλης

Questions concerning Roman colonies in Greece on the basis of Greek and Latin inscriptions (with an elementary introduction in Latin epigraphy)”

K. Buraselis

ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ουτοπίες του αρχαίου κόσμου: από τον Πλάτωνα στον Ιαμβούλο.

Subject: Utopias of the Ancient World: from Plato to Iambulus.

Περίληψη: Ένα ταξίδι στο φαντασιακό του ύστερου κλασικού κόσμου και της ελληνιστικής οικουμένης μέσα από τις κατασκευές των ιδανικών τους κοινωνιών.

Summary: An examination of the imaginary of the late classical and Hellenistic worlds through the ideal societies they constructed.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Πλάτων, Τίμαιος 20-25, Κριτίας

Ευήμερος Ιερά Αναγραφή

Ιαμβούλος (Διόδωρος ΙΙ 55-60).

Dawson, D., *Cities of the gods*, N.York 1992

Ferguson, J., *Utopias of the Ancient World*, London 1975

Winiarczyk, M., *Die Hellenistischen Utopien*, Berlin 2011

EDWARD M. HARRIS (Πανεπιστήμιο του Durham, Ηνωμένο Βασίλειο)

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Νόμος και κοινωνία στην Αθήνα των κλασσικών χρόνων

Subject: Law and Society in Classical Athens

Περίληψη: Το σεμινάριο αυτό θα είναι μία εισαγωγή στην έννομη τάξη που ίσχυε στην Αθήνα κατά τους κλασσικούς χρόνους. Θα αρχίζει με τον Σόλωνα, το υπόβαθρο των μεταρρυθμίσεων του, την άποψή του για το δίκαιο, τους περί πολιτεύματος νόμους του, και τις καινοτομίες που εισήγαγε αναφορικά με την έννομη διαδικασία. Θα ακολουθήσουν τα περί νομοθεσίας, έννομης διαδικασίας, νομοθεσία σχετική με την ανθρωποκτονία, νόμοι περί γάμου και οικογένειας, περί ομοφυλοφιλικών σχέσεων, περί προδοσίας. Θα πραγματοποιηθούν σεμινάρια σχετικά με την έννομη τάξη και την οικονομία. Τελευταία, θα συζητηθεί ο ρόλος της *επιείκειας*, η στάση απέναντι στην *κλέων*, ο Κλέων και οι αδυναμίες των δικαστηρίων της Αθήνας, καθώς και ο ρόλος της αναγραφής των κειμένων των αθηναϊκών νόμων. Το σεμινάριο

στηρίζεται στην συστηματική ανάγνωση των πρωτογενών πηγών. Οι φοιτητές θα ενθαρρύνονται στην κριτική προσέγγιση της νεώτερης βιβλιογραφίας.

Summary: This course serves as a general introduction to the law of Athens in the Classical Period. The course begins with Solon, the background to his reforms, Solon's approach to legislation, his constitutional law, and his innovations in legal procedure. The next lectures cover the topics of legislation, legal procedure, homicide law, the law of marriage and the family, laws about same-sex relations, and treason. There will be several lectures on Athenian law and the economy. The course will conclude with a discussion of the role of *epieikeia*, attitudes toward feuding, Cleon and the weaknesses of the Athenian courts, and the role of written documents in Athenian Law. The course will be based on a close reading of primary sources. Students will be encouraged to take a critical approach to works of modern scholarship.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Carey, C. *Selected Speeches*, Cambridge 1989.
Carey, C. and Reid, R. A. *Selected Private Speeches*, Cambridge 1985.
Fisher, N. R. E. *Aeschines: Against Timarchus*, Oxford 2001.
Hansen, M. H., *Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*, Oxford 1991.
Harris, E. M., *Democracy and the Rule of Law in Classical Athens*, Cambridge and New York 2006.
Harris, E. M. *Demosthenes, Speeches 20-22*, Austin Texas 2008.
Harris, E. M., and L. Rubinstein, *The Law and the Courts in Ancient Greece*, London 2004.
Harrison, A. R. W., *The Law of Athens: Family and Property*, Oxford 1968.
Harrison, A. R. W., *The Law of Athens: Procedure*, Oxford 1971.
Kapparis, K. *Apollodorus 'Against Neaira' [D. 59]*, Berlin and New York 1999.
MacDowell, D. M., *Demosthenes the Orator*, Oxford 2009.
Rhodes, P. J., *A Commentary on the Aristotelian Athenaion Politeia*, Oxford. 1981.
Todd, S. C., *A Commentary on Lysias, Speeches 1-11*, Oxford 2007.
Whitehead, D., *Hyperides, The Forensic Speeches: Introduction, Translation and Commentary* (Oxford 2000).
Wyse, W., *The Speeches of Isaeus*, Cambridge 1904.

ΣΕΛΗΝΗ ΨΩΜΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η Περαία στον αρχαίο ελληνικό κόσμο από την αρχαϊκή περίοδο στους αυτοκρατορικούς χρόνους

Subject: The Peraia in the Greek World. From the Archaic Period to the Roman Empire

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει το συσχετισμό των δυνάμεων μεταξύ νήσου και περαιάς καθ'όλη την διάρκεια της αρχαίας ελληνικής ιστορίας. Επικεντρώνεται στον ιστορικό ρόλο της περαιάς και στο πώς αυτός διαμορφώνεται και διαφοροποιείται κατά περίοδο. Εξετάζει επίσης τις διαφορετικές περαιές, αρχίζοντας από εκείνη της Κέρκυρας και καταλήγοντας στις μικρασιατικές περαιές επί τη βάσει του συνόλου των σχετικών φιλολογικών πηγών, επιγραφικών και νομισματικών μαρτυριών αλλά και αρχαιολογικών καταλοίπων.

Summary: The aim of this seminar is to go through the different peraiiai of the ancient Greek world from the Archaic period to the Roman Empire. The role of the peraiia in the life and history of the city and the area will also be explored on the basis of literary, epigraphic, numismatic and other evidence. Every different peraiia of the Greek world, from Corcyra to Rhodes, will be discussed and for each of them all available evidence will be given.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Blumel, W., *Die Inschriften des rhodischen Peraia*, Bonn 1991.

Bresson, A., *Receuil des inscriptions de la Pérée rhodienne: Pérée intégrée*, Bonn 1991.

Debord, P., *L'Asie Mineure au IVe siècle*, Bordeaux 1999.

Dunant, Chr., και J. Pouilloux, *Recherches sur l'histoire et les cultes de Thasos*. Vol. II, *De 196 avant J.-C. jusqu'à la fin de l'Antiquité*. Etudes thasiennes V. Paris 1958.

Honigmann, E., s.v. "Peraia", στην *PWRE* 1937, στ. 565-86, αρ. 1-6.

Fraser, P.M., & G. E. Bean, *The Rhodian Peraia and Islands*, London 1954.

Funke, P., "Peraia; einige Überlegungen zum Festlandsbesitz griechischer Inselstaaten", στο V. Gabrielsen (επιμ.), *Hellenistic Rhodes*, Aarhus 2000, 55-75.

Psoma, S., «The "Lete" Coinage Reconsidered», στο P. van Alfen (επιμ.), *Agoranomia. Studies in Money and Exchange Presented to J. H. Kroll*, New York, 2006, 61-85.

Reger, G., "Islands with one polis versus islands with several poleis", στο M. H. Hansen (επιμ.), *The Polis as an Urban Center and as a Political Community*, Copenhagen 1997.

Schmitt, H.H., *Rom und Rhodos: Geschichte ihrer politischen Beziehungen seit der ersten Berührung bis zum Aufgehen des Inselstaates im römischen Weltreich*, München 1957.

Shipley, G., *A History of Samos from the revolt of 440 B.C. to the peace of Apameia*, Oxford 1987.

ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: *Φιλοσοφικά ρεύματα και θρησκευτικές αντιλήψεις της ελληνορωμαϊκής οικογένειας.*

Subject: *Philosophical currents and religious conceptions in the Greco-Roman World*

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Π. Αθανασιάδη, *Ιουλιανός: μια βιογραφία*, Αθήνα 2005

R. Turcan, *Les cultes orientaux dans le monde romain*, Paris 1989

P. Hadot, *Τι είναι η αρχαία ελληνική φιλοσοφία*, Αθήνα 2002

A.A. Long, *Η Ελληνιστική φιλοσοφία*, Αθήνα 1997

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: «Θέματα των ρωμαϊκών αποικιών στον ελλαδικό χώρο βάσει κυρίως των ελληνικών και λατινικών επιγραφών (με εισαγωγικά στοιχεία λατινικής επιγραφικής)».

Subject: "Questions concerning Roman colonies in Greece on the basis of Greek and Latin inscriptions (with an elementary introduction in Latin epigraphy)"

Περίληψη: Περιεχόμενο και σκοπός του σεμιναρίου θα είναι, μετά από σύντομη εισαγωγή σε θέματα λατινικής επιγραφικής, να εξετασθούν κυρίως επιγραφικές (αλλά σε συνάφεια μ' αυτές και νομισματικές και άλλες αρχαιολογικές) μαρτυρίες σχετικές με τις ρωμαϊκές αποικίες που ιδρύθηκαν και αναπτύχθηκαν στον ελλαδικό χώρο.

Summary: Content and aim of the seminar will be the examination – after a short introduction into Latin epigraphy - of mainly epigraphic (but also literary, numismatic and other archaeological) evidence on the foundation and further development of Roman colonies in the area of Greece.

Ενδεικτική βιβλιογραφία – Selected bibliography

- Alcock, S., *Graecia capta. The landscapes of Roman Greece*, Cambridge 1993.
- Doukellis, P. - S. Zoumbaki, "De Flamininus aux Antonins: conquête et aménagements de l'espace extra-urbain en Achaïe et Macédoine", *DHA* 21.2 (1995), 205-28.
- Engels, D., *Roman Corinth*, Chicago 1990.
- Gregory, T. (ed.), *The Corinthia in the Roman period*, Ann Arbor 1993 (*JRA* Suppl. 8)
- Κρεμμύδη-Σισιλιάνου, Σ., *Η νομισματοκοπία της ρωμαϊκής αποικίας του Δίου*, Αθήνα 1996.
- Levick, B., *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford 1967.
- Millar, F., "The Roman *Coloniae* of the Near East: a Study of Cultural Relations", in: H. Solin - M. Kajawa (eds.), *Roman Eastern Policy and Other Studies in Roman History ...*, Helsinki 1990, 7-58.
- Ριζάκης, Αθ., "Συμβολή στη μελέτη του ρωμαϊκού αποικισμού της ΒΔ. Πελοποννήσου", *ΠΟΙΚΙΛΑ (Μελετήματα, 10)*, Αθήνα 1990, 321-40.
- του ίδ. (Ath. Rizakis), "Les colonies romaines des côtes occidentales grecques", *DHA* 22.1 (1996), 255-324.
- του ίδ., "Roman Colonies in the Province of Achaia: Territories, Land and Population", in: S. Alcock (ed.), *The Early Roman Empire in the East*, Oxford 1997, 15-36.
- του ίδ., *Achaïe II. la cité de Patras: Épigraphie et histoire*, Athènes 1998.
- Salmeri, G., et al. (ed.), *Coloniae romane nel mondo greco*, Roma 2004.
- Salmon, E.T., *Roman Colonization under the Republic*, London 1969.
- Vittinghoff, F., *Römische Kolonisation und Bürgerrechtspolitik unter Caesar und Augustus*, Abhandlungen der Akademie Mainz, Geistes- und sozialw. Klasse, 1951, Nr. 14.

BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Η ανατροπή της καθημερινής ζωής: Αλώσεις πόλεων και οι συνέπειές τους στην εξέλιξη των πόλεων και τη ζωή των κατοίκων τους κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο (7ος-11ος αι.)

A. Κόλια-Δερμιτζάκη

Everyday life inversion: captures of cities and their repercussions upon the cities' development and the lives of citizens during the Middle-Byzantine period (7th-11th centuries)

A. Kolia-Dermitzaki

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια και ανάκτηση (1204-1282)

Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη, Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)

The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss and recovery (1204-1282)

Tr. Maniati-Kokkini, S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lambakis)

Πρόσβαση στη γνώση και μαθητεία την εποχή των Παλαιολόγων (1261-1453)

Σ. Μέργιαλη-Σαχά

Access to knowledge and education during the Palaeologan era (1261-1453)

S. Mergiali-Sacha

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια και ανάκτηση (1204-1282)

Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη, Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)

The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss and recovery (1204-1282)

Tr. Maniati-Kokkini, S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lambakis)

7^{ος}-9^{ος} αιώνας: περίοδος ανασυγκρότησης και αναμόρφωσης

Κ. Νικολάου – Ειρ. Χρήστου

7th-9th c.: an era of reconstruction and reform

K. Nikolaou – J. Chrestou

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ανατροπή της καθημερινής ζωής: Αλώσεις πόλεων και οι συνέπειές τους στην εξέλιξη των πόλεων και τη ζωή των κατοίκων τους κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο (7ος-11ος αι.)

Subject: Everyday life inversion: captures of cities and their repercussions upon the cities' development and the lives of citizens during the Middle-Byzantine period (7th-11th centuries)

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων που είχαν οι συχνές αλώσεις πόλεων στην καθημερινή ζωή, τη δημογραφική εξέλιξη και την οικονομική δραστηριότητα του πληθυσμού των πόλεων. Η αιχμαλωσία κατοίκων, η λεηλασία και η καταστροφή των πόλεων και της γύρω υπαίθρου (σε πολλές περιπτώσεις επανειλημμένη) δημιούργουσε σημαντικό δημογραφικό και οικονομικό πρόβλημα στις πληττόμενες πόλεις. Η μελέτη των επιπτώσεων αυτών, μαζί με την παράλληλη προσέγγιση των μέτρων που έλαβε κατά καιρούς η βυζαντινή κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των συνεπειών των επιδρομών στις συγκεκριμένες περιοχές, θα βοηθήσει στη γνώση των αλλαγών που σημειώνονται κατά το διάστημα από τον 7ο έως τον 11ο αι. και στην ένταξή τους στις διεργασίες διαμόρφωσης του ευρύτερου χώρου της ανατολικής Μεσογείου.

Summary: The seminar is aimed at looking into the repercussions of the captures of cities upon everyday life, demographic evolution and the economic activity of their inhabitants. The capture of the inhabitants, the pillage and the destruction of cities as well as countryside (repeated in many cases) caused serious demographic and financial problems to those cities. The study of these repercussions and the measures, taken by the Byzantine government, for the confrontation of consequences of the above problems in the specific areas, will contribute to better understanding of the changes that took place from the 7th to the 11th century along with their integration into the Eastern Mediterranean area configuration.

Μεθοδολογία: Μελέτη της σχετικής σύγχρονης βιβλιογραφίας, μελέτη και αξιοποίηση των ελληνικών, λατινικών και αραβικών πηγών της εποχής, χρησιμοποίηση χαρτογραφικού υλικού και πορισμάτων της αρχαιολογικής έρευνας. Εκπόνηση και προφορική παρουσίαση εργασίας.

Methodology: Study of the relevant modern bibliography, study and utilization of Greek, Latin and Arab sources, use of maps and findings of archaeological research. Written essay with oral presentation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Abrahamse, D. *Hagiographic Sources for Byzantine Cities*, Michigan 1967.

Ahrweiler, H., «L'Asie Mineure et les invasions arabes (VIIe-IXe siècles)», *Revue Historique* 227(1962)1-32 [= η ίδια, *Etudes sur les structures administratives et sociales de Byzance*, London 1971.

Bachrach, ##., "The siege of Antioch: a study in military demography", *War in History* 6 (1999) 127-146.

- Brandes, W., *Die Städte Kleinasiens im 7. und 8. Jahrhundert*, [Berliner Byzantinische Arbeiten 56], Berlin 1989.
- Brandes, W., "Byzantine cities in the seventh and eighth centuries-different sources, different histories?", στο: Brogiolo G. P.-Ward-Perkins B. (εκδ.), *The idea and ideal of the town between late Antiquity and the early Middle Ages* [Transformation of the Roman World, 4], Leiden, Boston 1999, 25-57.
- Charanis, P., *Studies on the Demography of the Byzantine Empire*, London 1971.
- Christides, V., *The Conquest of Crete by the Arabs (ca. 824). A Turning Point in the Struggle between Byzantium and Islam*, Αθήνα 1984.
- Eickhoff, E., *Seekrieg und Seepolitik zwischen Islam und Abendland. Das Mittelmeer unter byzantinischen und arabischen Herrschaft*, Berlin 1966.
- Foss, Cl., *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, Aldershot 1996.
- France, J., "The Fall of Antioch during the First Crusade", στο: Balard M., Kedar B., Riley-Smith J. (εκδ.), *Dei gesta per Francos. Etudes sur les croisades dédiées à Jean Richard*, Aldershot/Burlington/ Singapore/Sydney 2001, 13-20.
- Kaegi, W., *Byzantium and the Early Islamic Conquests*, Cambridge 1992.
- Koder, J., *Aigaion Pelagos (Die nordliche Agais)*, [Tabula Imperii Byzantini 10], Wien 1998.
- Koder, J., - Fr. Hild, *Hellas und Thessalia*, [Tabula Imperii Byzantini 1], Wien 1976.
- Kolia-Dermitzaki, A., "Some Remarks on the Fate of the Prisoners of War in Byzantium (9th-10th centuries)", στο: Giulio Cipollone (εκδ.), *La liberazione dei 'cattivi' tra Cristianità e Islam. Oltre la Crociata e il Ġihād: Tolleranza e Servizio Umanitario*, Collectanea Archivi Vaticani 46, Città del Vaticano 2000, 583-620.
- Κωνσταντέλλος, Δ., «Η ιστορική σημασία των βίων Πέτρου Άργους, Αθανασίου Μεθώνης και Νίκωνος του Μετανοείτε για την Πελοπόννησο του 10ου αιώνας», *Μνήμη Ιωάννου Αθανασίου*, Θεσσαλονίκη 1992, 349-364.
- Lilie, R.-J., *Die byzantinische Reaktion auf die Ausbreitung der Araber*, [Miscellanea Byzantina Monacensia 22], München 1976.
- Malamut, E., *Les îles de l'empire byzantin VIIIe-XIIIe siècles*, I-II (Byzantina Sorbonensia 8), Paris 1988.
- Σαββίδης, Α., «Πελοπόννησος και Μουσουλμάνοι. Οι αραβικές επιδρομές και οι πληροφορίες των Αράβων συγγραφέων», *Βυζαντιναί Μελέται* 4(1992)370-384.
- Setton, K., «On the Raids of the Moslems in the Aegean in the Ninth and Tenth Centuries and their alleged Occupation of Athens», *American Journal of Archaeology* 58 (1954) 311-319.
- Soustal, P., *Nikopolis und Kephallenia*, Tabula Imperii Byzantini, 3, Wien 1981.
- Soustal, P., *Thrake, Rodope und Haimimontos*, [Tabula Imperii Byzantini 6], Wien 1991.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ και ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ

σε συνεργασία με τον Στυλιανό ΛΑΜΠΙΑΚΗ

Χειμερινό - εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια και ανάκτηση (1204-1282)

Subject: The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss and recovery (1204-1282)

Περίληψη: Η περίοδος ογδόντα ετών (1204-1282) που ακολούθησε την κατάλυση της βυζαντινής αυτοκρατορίας, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους, χαρακτηρίζεται, κατ’ αρχάς, από την κατανομή του ενιαίου βυζαντινού χώρου σε περιοχές λατινικής ή βυζαντινής κυριαρχίας και τη συνεχή ανταγωνιστική προσπάθεια των βυζαντινών ηγεμόνων να επεκταθούν και να υπερισχύσουν αλλήλων. Κατά την τελευταία εικοσαετία (1261-1282), μετά την ανακατάληψη της Πόλης και την ανασύσταση του Βυζαντινού Κράτους, βασιλεύει ο πρώτος της δυναστείας των Παλαιολόγων, ο οποίος, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ή και προκαλεί, είναι ο τελευταίος αυτοκράτορας που θα παραδώσει στο διάδοχό του μια αυτοκρατορία υπολογίσιμης έκτασης και δύναμης, τόσο στα ευρωπαϊκά όσο και στα ασιατικά εδάφη της.

Μέσα στο γενικό αυτό πλαίσιο, οι θεσμοί, το κοινωνικό καθεστώς και οι οικονομικές σχέσεις, καθώς και η λογοτεχνική και η καλλιτεχνική παραγωγή εξελίσσονται, χωρίς να διαφοροποιούνται ιδιαίτερα σε σχέση με το παρελθόν, στις βυζαντινές ηγεμονίες Νικαίας, Ηπείρου, Τραπεζούντας και στο Βυζαντινό Κράτος του τέλους του 13ου αιώνα, ενώ προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα στις περιοχές με κυρίαρχη ή έντονη τη δυτική παρουσία.

Στον τομέα της τέχνης η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους και η κατάτμηση της αυτοκρατορίας είχαν σημαντικές επιπτώσεις. Στην ίδια την Κωνσταντινούπολη πολλές εκκλησίες λεηλατήθηκαν και άλλες μετατράπηκαν σε ναούς του λατινικού δόγματος. Η μνημειακή τέχνη συνεχίστηκε στις βυζαντινές ηγεμονίες της Νικαίας, της Ηπείρου και της Τραπεζούντας. Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισε στο νεοσύστατο κράτος της Σερβίας, όπου στην αυλή των Νεμανιδών βρήκαν εργασία σημαντικοί βυζαντινοί ζωγράφοι από την Κωνσταντινούπολη και από τη Θεσσαλονίκη. Στις λατινοκρατούμενες περιοχές, όπου η έλλειψη των κατευθύνσεων που έδινε άλλοτε η πρωτεύουσα είναι εμφανής, συνεχίστηκε η κομνηνεια παράδοση με αρκετές απλοποιήσεις. Μετά το 1261 η πολιτική ανόρθωση της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον Μιχαήλ Η΄ αντικατοπτρίζεται και στην τέχνη των ανακτημένων περιοχών.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα συζητηθούν θέματα σχετικά με τις κυριότερες παραμέτρους της περιόδου 1204-1282 και, ειδικότερα, οι σχέσεις μεταξύ των βυζαντινών ηγεμονιών και των άλλων κυριάρχων του «βυζαντινού χώρου», οι εξελίξεις των θεσμών, τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, οι διεθνείς σχέσεις, οι αντιπαραθέσεις Βυζαντινών και Λατίνων, τα θρησκευτικά ζητήματα, καθώς και η ποικιλία της λογοτεχνικής παραγωγής και οι εξελίξεις της τέχνης.

Summary: The eighty-year period (1204-1282) that followed the dissolution of the Byzantine Empire after the sack of Constantinople by the Crusaders is mainly characterised by the division of the united Byzantine territory into areas of western or

Byzantine sovereignty and the continuous competitive effort of Byzantine rulers to expand their power and prevail over each other. During the last twenty years after the recapture of Constantinople and the reconstitution of the Byzantine State (1261-1282), the first member of the Palaeologan dynasty reigns, who, despite the problems he faces or even creates, is the last emperor to hand over to his heir an empire of considerable extent and power, both in its European and in its Asian territories.

Within this general framework institutions, the social regime and economic relations, as well as literary and artistic production evolve (in a way which bears many similarities with the past) in the Byzantine principalities of Nicaea, Epirus, Trebizond and in the Byzantine State of the end of the 13th century, while adjusting to the new circumstances in regions where the western presence is prominent or dominating.

The seizure of Constantinople by the Latins and the dissection of the Empire had a huge impact on artistic development. In Constantinople itself many churches were pillaged, whereas others were turned into Roman Catholic churches. Monumental art continued being produced in the principalities of Nicaea, Epirus and Trebizond. It was especially developed in the newly founded State of Serbia, where in the court of the Nemanids many important Byzantine painters from Constantinople and Thessaloniki were employed. In western-occupied areas, where the lack of directions formerly issued by the capital is apparent, the Comnenian tradition was maintained, although substantially simplified. After 1261 the political revival of the Byzantine Empire by Michael VIII is also reflected in the art of the recovered areas.

During the seminar we will be discussing issues related to the main parameters of the period 1204-1282 and, more precisely, the relations between Byzantine sovereigns and the other rulers of the “Byzantine area”, the evolving of institutions, social and financial circumstances, international relations, juxtapositions between the Byzantines and the Latins, religious issues, as well as the variety of literary production and artistic developments.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Select bibliography

- Angold, M., *A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Laskarids of Nicaea (1204-1261)*, Oxford 1975.
- L'art byzantin du XIIIe siècle. Symposium de Sopoćani 1965*, επιστ. επιμ. V. J. Djurić, Βελιγράδι 1967.
- Bon, A., *La Morée Franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté d'Achaïe (1205-1430)*, Paris 1969.
- Borsari, S., *Il dominio veneziano a Creta nel tredicesimo secolo*, Napoli 1963.
- Η Βυζαντινή Τέχνη μετά την Τέταρτη Σταυροφορία: Η Τέταρτη Σταυροφορία και οι επιπτώσεις της (Διεθνές Συνέδριο, Ακαδημία Αθηνών 9-12 Μαρτίου 2004)*, επιστ. επιμ. Π. Α. Βοκοτόπουλος, Αθήνα 2007.
- Constantinides, C. N., *Higher education in Byzantium in the thirteenth and early fourteenth centuries (1204-1310)*, [Texts and studies of the history of Cyprus, 11] Cyprus Research Centre, Nicosia 1982.
- Eastmond, A., *Art and Identity in Thirteenth-Century Byzantium. Hagia Sophia and the Empire of Trebizond*, Aldershot 2004.
- Γιαννακόπουλος, Κ., *Ο αυτοκράτωρ Μιχαήλ Παλαιολόγος και η Δύση 1258-1282*, μτφρ. (από την αγγλική έκδοση του 1959) Κ. Πολίτης, Αθήνα 1969.
- Identities and Allegiances in the Eastern Mediterranean after 1204*, επιστ. επιμ. Judith Herrin - G. Saint-Guillain, Aldershot 2011.
- Kalopissi-Verti, S., *Dedicatory Inscriptions and Donor Portraits in Thirteenth-Century Churches of Greece*, Βιέννη 1992.

- Miller, W., *Τραπεζούντα. Η τελευταία ελληνική αυτοκρατορία της βυζαντινής εποχής 1204-1461*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1926), Αθήνα 2002.
- Nicol, D., *The Despotate of Epiros 1204-1267*, Oxford 1987.
- Οικονομική Ιστορία το Βυζαντίου από τον 7ο έως τον 15ο αιώνα*, επιστ. επιμ. Α. Ε. Λαΐου - C. Morrisson - Χ. Μπούρας - Ν. Οικονομίδης - Κ. Πιτσάκης, τόμ. Γ΄, [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 2006 [πρβλ. την αρχική αγγλ. έκδ. του 2002].
- Σταυρίδου-Ζαφράκα, Α., *Νίκαια και Ήπειρος τον 13ον αιώνα. Ιδεολογική αντιπαράθεση στην προσπάθειά τους να ανακτήσουν την αυτοκρατορία*, Θεσσαλονίκη 1990/2000.
- Τωμαδάκης, Ν.Β., *Οι Λόγιοι του Δεσποτάτου της Ηπείρου και του Βασιλείου της Νικαίας*, Αθήνα 1961 (= ανατύπ. Θεσσαλονίκη 1993).
- Βρυώνης, Σπ., *Η παρακμή του μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού (11ος-15ος αιώνας)*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1971/1986) Κάτια Γαλαταριώτου, [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 1996.

ΣΟΦΙΑ ΜΕΡΓΙΑΛΗ-ΣΑΧΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πρόσβαση στη γνώση και μαθητεία την εποχή των Παλαιολόγων (1261-1453)

Subject: Access to knowledge and education during the Palaeologan era (1261-1453)

Περίληψη: Η διαδικασία της μάθησης κατά την Παλαιολόγεια περίοδο, η οποία ξεκινάει με την ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1261 και μετά από μία γενικευμένη αλλά πρόσκαιρη αναδιοργάνωση του κράτους σε όλους τους τομείς του, διαγράφει την πορεία της σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και ρευστό πολιτικό πλαίσιο. Ευδιάκριτες είναι δύο φάσεις άνισης δυναμικής και διαφορετικής φυσιογνωμίας : ο πρώτος αιώνας της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1350), όπου το μορφωτικό κλίμα και η ποιότητα της πνευματικής ζωής βρίσκονται σε συνεχή ανοδική πορεία και φθάνουν στο απόγειό τους στα μέσα του 14^{ου} αιώνα και ο δεύτερος αιώνας (1350-1453), με κυρίαρχα στοιχεία την πολιτική κατάρρευση, την πτώχευση του κράτους και τη δραστική επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης που με τη σειρά τους προκαλούν αποθάρρυνση και κάθετη πτώση του μορφωτικού επιπέδου. Η προσέγγιση του θέματος θα γίνει μέσα από μία μεγάλη ποικιλία πηγών της εποχής (επιστολογραφία, αυτοβιογραφίες, Βίοι αγίων, εγκώμια, ρητορικοί λόγοι, μονωδίες, ποίηση, λίβελλοι, φιλοσοφικά και ιατρικά δοκίμια, ιστορικά έργα, σχολικά εγχειρίδια, κατάλογοι χειρογράφων, πατριαρχικά και κρατικά έγγραφα). Η πρόσβαση στη γνώση

διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και το επίπεδο της εγγραμματοσύνης τους, το περιεχόμενο της μάθησης, ο κοινωνικός χαρακτήρας της παιδείας, ο ρόλος των δύο επίσημων φορέων του εκπαιδευτικού συστήματος, του αυτοκράτορα και του πατριάρχη, η ύπαρξη ή μη του "Αυτοκρατορικού Πανεπιστημίου" και της "Πατριαρχικής Ακαδημίας", τα πνευματικά κέντρα της εποχής, η κοινωνική προέλευση των διανοουμένων και οι κύριες ασχολίες τους είναι μερικά από τα θέματα που θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας και συγγραφής εργασιών.

Summary: The recovery of Constantinople from the Latins in 1261 ushers the Palaeologan era during which a general, albeit temporary, reorganization of the State in all its sectors is taking place. Education is, then, conducted in a changing and continuously fluid political framework. Two phases, of uneven dynamics and different character, are discernible during this period: the first one, between the years 1261-1350, during which the educational climate and the quality of cultural life is seen in an upward trend reaching their pinnacle in the mid 14th c.; and the second one, during the years 1350-1453, which is mainly characterized by the bankruptcy of the State, the political collapse and the drastic deterioration of the conditions of life, conditions which led to a lack of motivation and to the decline of the quality of education.

This subject matter will be approached by the study of different kind of sources of this era, like epistles, autobiographies, *vitae* of saints, historical and rhetorical texts, philosophical and medical treatises, patriarchal and state documents, etc. The access to knowledge by groups of different social status and their level of literacy, the curriculum, the social character of education, the role of the two official institutions in the educational system (that of the emperor and that of the patriarch), the existence or non-existence of the so-called "Imperial University" and of the "Patriarchal Academy", the cultural centers of the time, the social background of the intellectuals and their primary occupation are some of the topics which will be the object of research and of student endeavor.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Angold, M., “Autobiography and Identity: The case of the Later Byzantine Empire”, *Byzantinoslavica* 60 (1999) 36-59.
- Bydén, B., *Theodore Metochites’ Stoicheiosis astronomike and the Study of Natural Philosophy and Mathematics in Early Palaiologan Byzantium*, Göteborg 2003.
- Constantinidis, C. N., *Higher Education in Byzantium in the Thirteenth and Early Fourteenth Centuries (1204-ca. 1310)*, Nicosie 1982.
- Hunger, H., *Ο κόσμος του Βυζαντινού βιβλίου*, Αθήνα 1995.
- Fryde, S. E., *The Early Palaeologan Renaissance (1261-c. 1360)*, Leiden 2000.
- Markopoulos, A., “Education” στο : Elizabeth Jeffreys/J. Haldon/R. Cormack (eds), *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, Oxford 2008, 785-795.
- Mergiali, S., *L’enseignement et les lettrés pendant l’époque des Paléologues (1261-1453)*, Athens 1996.
- Oikonomides, N., “Literacy in Thirteenth-Century Byzantium: An Example from Western Asia Minor” στο: Langdon, J. κ. α. (επιμ.), *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ. Studies in Honor of Spyros Vryonis*, New Rochelle 1993, 253-265.
- Του ίδιου, “Mount Athos: Levels of Literacy”, *Dumbarton Oaks Papers* 42 (1988) 167-178.
- Του ίδιου, “Byzance : à propos d’alphabétisation » στο : N. Oikonomides, *Society, Culture and Politics in Byzantium*, Ashgate/Variorum, Aldershot 2005, ch. V, 35-42
- Pérez Martin, I., “Le conflit de l’Union des Eglises (1274) et son reflet dans l’enseignement supérieur de Constantinople », *Byzantinoslavica* 61 (1995) 411-22.
- Pingree, D., “Gregory Chionides and Palaeologan Astronomy” *Dumbarton Oaks Papers* 18 (1964) 133-160
- Runciman, St., *Η τελευταία Βυζαντινή αναγέννηση*, Αθήνα 1980.
- Ševčenko, I., *Ideology, Letters and Culture in the Byzantine World*, London 1982.
- Ševčenko, I., “Palaiologan learning” στο: C. Mango (επιμ.), *Oxford History of Byzantium*, Oxford 2002, σ. 284-293.
- Webb, R., “A Slavish Art? Language and Grammar in Late Byzantine Education and Society”, *Dialogos* 1 (1994), 81-103.
- Wilson, N. G., *Οι λόγιοι στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1991.
- Vryonis, Sp., “Byzantine Cultural Self-Consciousness in the Fifteenth Century” στο: Sl. Ćurčić, Doula Mouriki (eds.), *The Twilight of Byzantium. Aspects of*

Cultural and Religious History in the Late Byzantine Empire. Papers from the Colloquium Held at Princeton University 8-9May 1989, Princeton, New Jersey 1991, σ. 5-14.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ και ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ

σε συνεργασία με τον **Στυλιανό ΛΑΜΠΙΑΚΗ**

Χειμερινό - εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο «βυζαντινός χώρος» κατά το 13ο αιώνα: Διαμελισμός και ανακατανομή, απώλεια και ανάκτηση (1204-1282)

Subject: The “Byzantine area” during the 13th century: Partition and redistribution, loss and recovery (1204-1282)

Περίληψη: Η περίοδος ογδόντα ετών (1204-1282) που ακολούθησε την κατάλυση της βυζαντινής αυτοκρατορίας, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους, χαρακτηρίζεται, κατ' αρχάς, από την κατανομή του ενιαίου βυζαντινού χώρου σε περιοχές λατινικής ή βυζαντινής κυριαρχίας και τη συνεχή ανταγωνιστική προσπάθεια των βυζαντινών ηγεμόνων να επεκταθούν και να υπερισχύσουν αλλήλων. Κατά την τελευταία εικοσαετία (1261-1282), μετά την ανακατάληψη της Πόλης και την ανασύσταση του Βυζαντινού Κράτους, βασιλεύει ο πρώτος της δυναστείας των Παλαιολόγων, ο οποίος, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ή και προκαλεί, είναι ο τελευταίος αυτοκράτορας που θα παραδώσει στο διάδοχό του μια αυτοκρατορία υπολογίσιμης έκτασης και δύναμης, τόσο στα ευρωπαϊκά όσο και στα ασιατικά εδάφη της.

Μέσα στο γενικό αυτό πλαίσιο, οι θεσμοί, το κοινωνικό καθεστώς και οι οικονομικές σχέσεις, καθώς και η λογοτεχνική και η καλλιτεχνική παραγωγή εξελίσσονται, χωρίς να διαφοροποιούνται ιδιαίτερα σε σχέση με το παρελθόν, στις βυζαντινές ηγεμονίες Νίκαιας, Ηπείρου, Τραπεζούντος και στο Βυζαντινό Κράτος του τέλους του 13ου αιώνα, ενώ προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα στις περιοχές με κυρίαρχη ή έντονη τη δυτική παρουσία.

Στον τομέα της τέχνης η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους και η κατάτμηση της αυτοκρατορίας είχαν σημαντικές επιπτώσεις. Στην ίδια την Κωνσταντινούπολη πολλές εκκλησίες λεηλατήθηκαν και άλλες μετατράπηκαν σε ναούς του λατινικού δόγματος. Η μνημειακή τέχνη συνεχίστηκε στις βυζαντινές ηγεμονίες της Νίκαιας, της Ηπείρου και της Τραπεζούντας. Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισε στο νεοσύστατο κράτος της Σερβίας, όπου στην αυλή των Νεμανιδών βρήκαν εργασία σημαντικοί βυζαντινοί ζωγράφοι από την Κωνσταντινούπολη και από τη Θεσσαλονίκη. Στις λατινοκρατούμενες περιοχές, όπου η έλλειψη των κατευθύνσεων

που έδινε άλλοτε η πρωτεύουσα είναι εμφανής, συνεχίστηκε η κομνήνεια παράδοση με αρκετές απλοποιήσεις. Μετά το 1261 η πολιτική ανόρθωση της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον Μιχαήλ Η΄ αντικατοπτρίζεται και στην τέχνη των ανακτημένων περιοχών.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα συζητηθούν θέματα σχετικά με τις κυριότερες παραμέτρους της περιόδου 1204-1282 και, ειδικότερα, οι σχέσεις μεταξύ των βυζαντινών ηγεμονιών και των άλλων κυριάρχων του «βυζαντινού χώρου», οι εξελίξεις των θεσμών, τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, οι διεθνείς σχέσεις, οι αντιπαραθέσεις Βυζαντινών και Λατίνων, τα θρησκευτικά ζητήματα, καθώς και η ποικιλία της λογοτεχνικής παραγωγής και οι εξελίξεις της τέχνης.

Summary: The eighty-year period (1204-1282) that followed the dissolution of the Byzantine Empire after the sack of Constantinople by the Crusaders is mainly characterised by the division of the united Byzantine territory into areas of western or Byzantine sovereignty and the continuous competitive effort of Byzantine rulers to expand their power and prevail over each other. During the last twenty years after the recapture of Constantinople and the reconstitution of the Byzantine State (1261-1282), the first member of the Palaeologan dynasty reigns, who, despite the problems he faces or even creates, is the last emperor to hand over to his heir an empire of considerable extent and power, both in its European and in its Asian territories.

Within this general framework institutions, the social regime and economic relations, as well as literary and artistic production evolve (in a way which bears many similarities with the past) in the Byzantine principalities of Nicaea, Epirus, Trebizond and in the Byzantine State of the end of the 13th century, while adjusting to the new circumstances in regions where the western presence is prominent or dominating.

The seizure of Constantinople by the Latins and the dissection of the Empire had a huge impact on artistic development. In Constantinople itself many churches were pillaged, whereas others were turned into Roman Catholic churches. Monumental art continued being produced in the principalities of Nicaea, Epirus and Trebizond. It was especially developed in the newly founded State of Serbia, where in the court of the Nemanids many important Byzantine painters from Constantinople and Thessaloniki were employed. In western-occupied areas, where the lack of directions formerly issued by the capital is apparent, the Comnenian tradition was maintained, although substantially simplified. After 1261 the political revival of the Byzantine Empire by Michael VIII is also reflected in the art of the recovered areas.

During the seminar we will be discussing issues related to the main parameters of the period 1204-1282 and, more precisely, the relations between Byzantine sovereigns and the other rulers of the “Byzantine area”, the evolving of institutions, social and financial circumstances, international relations, juxtapositions between the Byzantines and the Latins, religious issues, as well as the variety of literary production and artistic developments.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Select bibliography

Angold, M., *A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Laskarids of Nicaea (1204-1261)*, Oxford 1975.

L'art byzantin du XIIIe siècle. Symposium de Sopoćani 1965, επιστ. επιμ. V. J. Djurić, Βελιγράδι 1967.

Bon, A., *La Morée Franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté d'Achaïe (1205-1430)*, Paris 1969.

Borsari, S., *Il dominio veneziano a Creta nel tredicesimo secolo*, Napoli 1963.

- Η Βυζαντινή Τέχνη μετά την Τέταρτη Σταυροφορία: Η Τέταρτη Σταυροφορία και οι επιπτώσεις της (Διεθνές Συνέδριο, Ακαδημία Αθηνών 9-12 Μαρτίου 2004)*, επιστ. επιμ. Π. Α. Βοκοτόπουλος, Αθήνα 2007.
- Constantinides, C. N., *Higher education in Byzantium in the thirteenth and early fourteenth centuries (1204-1310)*, [Texts and studies of the history of Cyprus, 11] Cyprus Research Centre, Nicosia 1982.
- Eastmond, A., *Art and Identity in Thirteenth-Century Byzantium. Hagia Sophia and the Empire of Trebizond*, Aldershot 2004.
- Γιαννακόπουλος, Κ., *Ο αυτοκράτωρ Μιχαήλ Παλαιολόγος και η Δύση 1258-1282*, μτφρ. (από την αγγλική έκδοση του 1959) Κ. Πολίτης, Αθήνα 1969.
- Identities and Allegiances in the Eastern Mediterranean after 1204*, επιστ. επιμ. Judith Herrin - G. Saint-Guillain, Aldershot 2011.
- Kalopissi-Verti, S., *Dedicatory Inscriptions and Donor Portraits in Thirteenth-Century Churches of Greece*, Βιέννη 1992.
- Miller, W., *Τραπεζούντα. Η τελευταία ελληνική αυτοκρατορία της βυζαντινής εποχής 1204-1461*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1926), Αθήνα 2002.
- Nicol, D., *The Despotate of Epiros 1204-1267*, Oxford 1987.
- Οικονομική Ιστορία το Βυζαντίου από τον 7ο έως τον 15ο αιώνα*, επιστ. επιμ. Α. Ε. Λαΐου - C. Morrisson - Χ. Μπούρας - Ν. Οικονομίδης - Κ. Πιτσάκης, τόμ. Γ΄, [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 2006 [πρβλ. την αρχική αγγλ. έκδ. του 2002].
- Σταυρίδου-Ζαφράκα, Α., *Νίκαια και Ήπειρος τον 13ον αιώνα. Ιδεολογική αντιπαράθεση στην προσπάθειά τους να ανακτήσουν την αυτοκρατορία*, Θεσσαλονίκη 1990/2000.
- Τωμαδάκης, Ν.Β., *Οι Λόγιοι του Δεσποτάτου της Ηπείρου και του Βασιλείου της Νικαίας*, Αθήνα 1961 (= ανατύπ. Θεσσαλονίκη 1993).
- Βρυώνης, Σπ., *Η παρακμή του μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού (11ος-15ος αιώνες)*, μτφρ. (από την αγγλ. έκδοση του 1971/1986) Κάτια Γαλαταριώτου, [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης/Μ.Ι.Ε.Τ.] Αθήνα 1996.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ - ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: 7^{ος}-9^{ος} αιώνες: περίοδος ανασυγκρότησης και αναμόρφωσης.

Subject: 7th-9th c.: an era of reconstruction and reform.

Περίληψη: Ο 7^{ος} αιώνας είχε χαρακτηριστεί από τους ιστορικούς ως η απαρχή των άλλοτε λεγόμενων «σκοτεινών αιώνων» της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Αντιθέτως, οι ίδιοι ιστορικοί διαπίστωναν ότι τα μέσα του 9^{ου} αιώνα σηματοδοτούν την απαρχή της αναγέννησης της αυτοκρατορίας σε πολιτικό, στρατιωτικό και πνευματικό επίπεδο. Η σύγχρονη έρευνα έχει αποδείξει ότι ο όρος «σκοτεινοί αιώνες» δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, γιατί οι εσωτερικές διεργασίες που συντελούνταν στο βυζαντινό κράτος, αρχής γενομένης από τον περιορισμό των συνόρων του, λόγω των αραβικών κατακτήσεων, ήταν ριζικές και αναπροσανατολισμένες στη νέα πραγματικότητα, παρά τις επιμέρους υστερήσεις και αδυναμίες.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου εξετάζονται οι πολιτικές, στρατιωτικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούσαν στο διάστημα τριών αιώνων βυζαντινής ιστορίας, καθώς ζητήματα, όπως η απώλεια μεγάλων αστικών κέντρων της Ανατολής, η υποβάθμιση της αστικής οικονομίας, όπως και εσωτερικά πολιτικά και θρησκευτικά προβλήματα, οδήγησαν το κράτος στην αναθεώρηση προτεραιοτήτων και στη συνεπακόλουθη ανασυγκρότηση και αναμόρφωση. Παρακολουθώντας τη νέα πορεία της αυτοκρατορίας, η οποία από τον 7^ο αι. εγκατέλειψε στην πράξη το όραμα της «οικουμενικότητας» (που περιελάμβανε απαραίτητως και τα δυτικά ευρωπαϊκά εδάφη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας), για να στηριχθεί πλέον στη δυναμικότητα συμπαγών πληθυσμών στην Ανατολή, αντιλαμβάνεται ο ερευνητής πώς η προηγηθείσα ανασυγκρότηση του κράτους απέφερε την πολιτική, στρατιωτική και πνευματική πρόοδο, η οποία σημειώθηκε κατά την περίοδο της «Μακεδονικής δυναστείας».

Παράλληλα με γενικότερα θεμελιώδη ζητήματα της εποχής, εξετάζονται και επί μέρους θέματα, που έχουν σχέση με Κοινωνία, Νομοθεσία, Πνευματική ζωή.

Summary: Historians in the past had called the 7th century the beginning of what used to be known as the “Dark Ages” of the Byzantine Empire. On the contrary, the same historians have since come to the conclusion that the middle of the 9th century signal the beginning of the renaissance of the Empire in political, military and cultural terms. Modern research has shown that the term “Dark Ages” does not reflect reality, since the internal workings that were taking place in the Byzantine state, starting from the shrinking of its borders due to Arab conquests, were radical and re-oriented towards the new reality, despite individual shortcomings and weaknesses.

The seminar focuses on the political, military, religious and cultural circumstances that prevailed within three centuries of Byzantine history, since issues such as the loss of large urban centres of the East, the downgrading of urban economy, as well as intellectual, political and religious problems, led the state to the reconsideration of its priorities and the resulting reconstruction and reform. By examining the new course of the Empire, which from the 7th century onwards virtually abandoned the vision of “universality” (which necessarily included also the western-European territories of the Roman Empire) to eventually lean on the capacity of compact populations in the East, the researcher realises how the preceding reconstruction of the state resulted in political, military and cultural progress, which occurred during the time of the “Macedonian dynasty”.

Along with the general fundamental issues of the era, we will be examining more specific issues related to Society, Legislation and Cultural life.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, Λιψία 1883 (ανατ. G. Olms, Hildesheim 1963).
- Νικηφόρος πατριάρχης, Ιστορία σύντομος, έκδ. C. Mango, *Nikephoros Patriarch of Constantinople Short History. Text, Translation and Commentary* (CFHB 13), Ουάσιγκτον 1990.
- Σκυλίτζης, Χρονογραφία, *Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, έκδ. I. Thurn (CFHB 5), Βερολίνο-Νέα Υόρκη, 1973.
- Συνέχεια του Θεοφάνη, *Theophanes Continuatus Chronographia*, έκδ. I. Bekker, *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (CSHB), Βόννη 1838.

- Brubaker L. - Haldon J. (εκδ), *Byzantium in the iconoclast era (c. 680-850). The sources: an annotated survey. With a contribution on the architecture of iconoclasm* by Ousterhout R., Aldershot, Ashgate 2001.
- Cheyne J.-C (εκδ), *Ο βυζαντινός κόσμος, τ. Β': Η βυζαντινή αυτοκρατορία (641-1204)*, Αθήνα 2011.
- Χρήστου, Ειρ., *Αυτοκρατορική εξουσία και πολιτική πρακτική. Ο ρόλος του παραδυναστεύοντος στη βυζαντινή διοίκηση (τέλη 8^{ου} αρχές 11^{ου} αι.)*, Αθήνα 2008
- Χριστοφίλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή Ιστορία, Β1, Β2*, Θεσσαλονίκη 1993. 1997.
- Haldon J.F., *Byzantium in the seventh century. The Transformation of a Culture*, Κέμπριτζ 1993.
- Lemerle P., *Ο πρώτος βυζαντινός Ουμανισμός. Σημειώσεις και παρατηρήσεις για την εκπαίδευση και την παιδεία στο Βυζάντιο από τις αρχές ως τον 10ο αιώνα* (ελλ. μετάφρ., Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Le premier humanisme byzantin*), Αθήνα 1981.
- Lilie R.-J., *Byzanz unter Eirene und Konstantin VI. (780-802). Mit einem Kapitel über Leon IV. (775-780)* von Ilse Rochow (Berliner Byzantinische Studien, αρ. 2), Φρανκφούρτη 1996.
- Νικολάου, Κ., *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή. Κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 2005.
- Οι σκοτεινοί αιώνες του Βυζαντίου (7^{ος}-9^{ος} αι.)*, Επιμ. Ελεωνόρα Κουντούρα-Γαλάκη, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Διεθνή Συμπόσια 9, Αθήνα 2001.
- Rochow, I., *Byzanz im 8. Jahrhundert in der Sicht des Theophanes*, Βερολίνο 1991.
- Winkelman Fr., Köpstein H., κ.ά., *Byzanz im 7. Jahrhundert* (BBA 48), Βερολίνο 1978.

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

<i>ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>
<p>Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις. Μέρος τρίτο: Η ιστορική κουλτούρα στο Μεσοπόλεμο. <i>B. Καραμανωλάκης - Α. Λιάκος</i></p> <p>Historical Culture. Debates and Controversies. Part III: Historical culture during the Inter-war era. <i>V. Karamanolakis - A. Liakos</i></p>
<p>Το φυσικό περιβάλλον στην Ελληνοβενετική Ανατολή. <i>A. Παπαδία-Λάλα</i></p> <p>The natural environment in the Greek-Venetian East. <i>A. Papadia-Lala</i></p>
<p>Το δημόσιο, το κοινόχρηστο και το ιδιωτικό. Φύση και ιδιοκτησία στον ελληνικό χώρο (15ος – 19ος αι.). <i>B. Σειρηνίδου</i></p> <p>The public, the common, and the private: Nature and property in the Greek lands (15th – 19th c.). <i>V. Seirinidou</i></p>
<i>ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</i>
<p>Προφορική ιστορία, οπτικοακουστικές πηγές και διερεύνηση της μνήμης. <i>Δ. Λαμπροπούλου – Α. Λιάκος</i></p> <p>Oral history, audio-visual sources and the investigation of memory. <i>D. Lampropoulou – A. Liakos</i></p>
<p>Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί. <i>Σ. Πλουμίδης</i></p> <p>Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions. <i>S. Ploumidis</i></p>
<p>Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1980. <i>Ε. Χατζηβασιλείου</i></p> <p>Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1980. <i>E. Hatzivasileiou</i></p>

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ - ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ

Χειμερινό Εξάμηνο

Θέμα: Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις. Μέρος τρίτο: Η ιστορική κουλτούρα στο Μεσοπόλεμο.

Subject: Historical Culture. Debates and Controversies. Part III: Historical culture during the Inter-war era.

Περίληψη: Ο όρος *ιστορική κουλτούρα* αναφέρεται σε ένα νέο πεδίο μελετών το οποίο περιλαμβάνει τους τρόπους με τους οποίους μια κοινωνία, σε μια εποχή, σχετίζεται δημόσια με το συλλογικό της παρελθόν και το εντάσσει στο παρόν της. Η ιστορική κουλτούρα αποτελείται από πρακτικές και αναπαραστάσεις, αλλά και τρόπους σκέψης, ιδέες, νοοτροπίες. Αφορά τις εκδηλώσεις μέσα από τις οποίες εκφράζεται η συλλογική μνήμη, το πολύμορφο ενδιαφέρον για την ιστορία, όπως υλοποιείται μέσα από τη ζήτηση για υλικά και άυλα προϊόντα και υπηρεσίες καθώς και την διαδραστική συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση των πλαισίων μέσα από τα οποία αντιλαμβάνονται και εξοικειώνονται με την ιστορία. Παρά την πολυμορφία των εκδηλώσεων, ο κοινός παρονομαστής βρίσκεται στη σχέση με το παρελθόν, με τις βιωμένες ή μεταβιβασμένες εμπειρίες και στη χρησιμοποίησή του ως στοιχείου συγκρότησης του σύγχρονου πολιτισμού και της ατομικής και συλλογικής συνείδησης.

Το σεμινάριο έχει κατ' αρχήν δύο στόχους. Πρώτον, να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους η ελληνική κοινωνία σχετιζόταν με το παρελθόν της κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου και, δεύτερον, να λειτουργήσει αναστοχαστικά, όσον αφορά τη συναφή βιβλιογραφία, τόσο τη συγκεκριμένη που αφορά την περίοδο αυτή, όσο και ως προς τη θεωρητικότερη που αφορά ζητήματα σχετικά με την ιστορική κουλτούρα. Βασικές ερωτήσεις όπως το σε ποιες θεματικές του παρελθόντος επιλέγει η κοινωνία της εποχής να εστιάσει και γιατί, ποια συλλογικά υποκείμενα και μέσα από ποιες επιτελέσεις και συμβολικά ρεπερτόρια διεκδικούν να διαχειριστούν το παρελθόν, θα απασχολήσουν τις συναντήσεις. Η διαπραγμάτευση θα είναι συγκριτική, θα επιχειρήσουμε να μελετήσουμε παράλληλες ή συναφείς τάσεις και θέματα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Στόχος του σεμιναρίου είναι ακόμη να διερευνηθούν οι διεπιστημονικές δυνατότητες στη μελέτη της ιστορικής κουλτούρας, σε μια κρίσιμη περίοδο, όταν συνολικά το τοπίο της ιστοριογραφικής προσέγγισης του παρελθόντος μεταβάλλεται, μέσα από την εμφάνιση των μαρξιστικών ιδεών και το ρήγμα που δημιουργούν στις προηγούμενες αντιλήψεις. Στο σεμινάριο θέλουμε να εξερευνήσουμε την ιστορική κουλτούρα και πέρα από τις ήδη θεμελιωμένες θεματικές, ανοίγοντας ζητήματα όπως κατανάλωση και νέες μορφές βίωσης του παρελθόντος, γιορτές, νέες μνημειακές πρακτικές, το παρελθόν ως ψυχαγωγία, ο Τύπος ως πεδίο ιστορικής διαμάχης κ.ά.

Λέξεις Κλειδιά: ιστορική κουλτούρα - συλλογικό παρελθόν - ιστορικές αναπαραστάσεις - πολιτιστικές πρακτικές - Μεσοπόλεμος

Summary: The purpose of this seminar is to explore and investigate historical culture, taking the Mid-war era as a field of study. "Historical Culture" is a concept comprising not only, and not mainly, historiography, but a variety of relations with the past, including ways of representing the past in museums, literature, art and new

media, and the consumption of material and immaterial things related to the past. The concept of Historical Culture comprises also heritage (Archeological sites, monuments) and memory (memorial sites and memorial practices). Although there are partial approaches, the aim of the project is to map historical culture, to investigate significant *loci* and practices, to test the possibility of a coherent approach, and to contribute to a theory and methodology of searching historical culture. Recognizing that understanding historical culture is an urgent need for school and university teachers, museum's curators and cultural administrators, the project will conclude in constructing and preparing courses on how to investigate and analyze historical culture.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Αβδελά, Έ. (επιμ.), *Το Λύκειον των Ελληνίδων. 100 χρόνια*, Αθήνα, ΠΙΟΠ, 2011.
- Γαζή, Έ., *Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια. Ιστορία ενός συνθήματος, 1880-1930*, Αθήνα, Πόλις, 2011.
- Γκράτζιου, Ό. – Λαζαρίδου, Α., *Από τη Χριστιανική συλλογή στο Βυζαντινό Μουσείο. Κατάλογος έκθεσης*, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, 2006.
- Ηλιού, Φ., *Η ιδεολογική χρήση της ιστορίας. Σχόλιο στη συζήτηση Κορδάτου - Ζεύγου*. Ανάπτυπο από το *Αντί*, Αθήνα 1976.
- Καραμανωλάκης, Β., *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*, Αθήνα, ΙΑΕΝ, 2006.
- Κύρτσος, Α.- Α., *Κοινωνιολογική σκέψη και εκσυγχρονιστικές ιδεολογίες στον ελληνικό μεσοπόλεμο*, Αθήνα, Νήσος, 1996.
- Λιάκος, Α., *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΙΕΠΕΤΕ), 1993.
- Ματθιόπουλος, Ε. Δ., «Η Ιστορία της Τέχνης στα όρια του έθνους», στο: Ευγένιος Δ. Ματθιόπουλος, Νίκος Χατζηνικολάου (επιμ.), *Η Ιστορία της Τέχνης στην Ελλάδα*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2003, σ. 419-475.
- Ντουσιά, Χ., *Λογοτεχνία και Πολιτική. Τα περιοδικά της Αριστεράς στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1996.
- Τζιόβας, Δ., *Οι μεταμορφώσεις του εθνισμού και το ιδεολόγημα της ελληνικότητας στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα, Οδυσσέας, 2007.
- Χατζιωσήφ, Χ. (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, τ. Α1-Α2: Οι απαρχές. 1900-1922, τ. Β1-Β2: Ο Μεσοπόλεμος, Αθήνα, Βιβλιόραμα, [2000]-2002.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Το φυσικό περιβάλλον στην Ελληνοβενετική Ανατολή

Subject: The natural environment in the Greek-Venetian East

Περίληψη: Το μάθημα εστιάζεται στη διερεύνηση του φυσικού περιβάλλοντος στον ελληνοβενετικό κόσμο (13ος-18ος αι.). Ειδικότερα, θα εξεταστεί το τοπίο στην

ύπαιθρο και στην πόλη στις υπό βενετική κυριαρχία ελληνικές περιοχές σε σύνδεση με: α) τις ανθρώπινες παρεμβάσεις (αποστραγγιστικά έργα, διαχείριση των υδάτινων πόρων, μετατροπή των χρήσεων της καλλιεργημένης και μη καλλιεργημένης γης, υπερεκμετάλλευση των δασών), β) τις φυσικές καταστροφές που έπληξαν τις παραπάνω περιοχές (πυρκαγιές, σεισμοί, πλημμύρες κ.ά.), με έμφαση στην πρόληψη και τη διαχείρισή τους αλλά και στην επίδρασή τους στην αναδιαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου. Επιπλέον, θα διερευνηθεί η σύνθετη σχέση της προστασίας του περιβάλλοντος με την οικονομική ανάπτυξη και θα μελετηθούν οι εκάστοτε περιβαλλοντικές επιλογές στο επίπεδο της βενετικής πολιτικής αλλά και της μικροϊστορίας. Με βάση τα επιμέρους ζητήματα που θα μελετηθούν, το «περιβάλλον» ως επιτακτικό ζήτημα του παρόντος θα συνδεθεί με τις περιβαλλοντικές πολιτικές του παρελθόντος και θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί η ιστορικότητα του ζητήματος.

Summary: The course will focus on the study of the natural environment in the Greek Venetian world. Specifically the course will explore both the rural and the urban landscapes in the Venetian-ruled Greek Lands, in conjunction with: a. human intervention (drainage works, management of water sources, the transformation of the use both of cultivated and non cultivated areas, the over-exploitation of forests), b: natural disasters that occurred in the above-mentioned areas (fires, earthquakes, floods etc), with special emphasis on the precautions taken and the response measures applied as well as their impact on the environment. Further, the complex relationship between the conservation of the environment and economic growth will be studied together with the different environmental choices made through time on the part of the Venetian State as well as among individuals. On the basis of the above, the historicity of the environment, which is a central issue of our time, will be shown together with the environmental policies of the past.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Γενική βιβλιογραφία

A´

Andreolli, B. – Montanari, M. (επιμ.), *Il bosco nel medioevo*, Bologna 1990².

McNeill, J.R., *The mountains of the Mediterranean world: an environmental history*, Cambridge 2002.

Russell, E., *People and the Land through Time: Linking Ecology and History*, New Haven 1998.

Σειρηνίδου, Β., «Οι ιστορικοί στη φύση: μια εισαγωγή στην περιβαλλοντική ιστορία», *Τα Ιστορικά* 26/51 (2009) 275-297.

Walmsley, D.J. – Lewis, G.J., *People and Environment: Behavioural Approaches in Human Geography*, Essex 1993².

B´

Καράκωστας, Ι.Κ., *Περιβάλλον και δίκαιο: δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών*, Αθήνα - Κομοτηνή 2006².

Ειδική Βιβλιογραφία

Cacciavillani, I., *Le leggi Veneziane sul territorio, 1471-1789: Boschi, fiumi, bonifiche e irrigazioni*, Padova 1984.

- Γάσπαρης, Χ., *Φυσικό και αγροτικό περιβάλλον στη μεσαιωνική Κρήτη, 13ος-14ος αι.*, Αθήνα 1994.
- Κωνσταντινίδου, Κ., «*Το κακό οδεύει έρποντας...*» *Οι λοιμοί της πανώλης στα Ιόνια Νησιά (17ος-18ος αι.)*, Βενετία 2007.
- Μαλτέζου, Χρ. Α. (επιμ.), *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της, επιμ. κειμένων Δέσποινα Βλάσση – Αγγελική Τζαβάρα*, 2 τόμοι, Αθήνα - Βενετία, 2010.
- Πανοπούλου, Α., «*Circa mundiciam civitatis. Μέτρα για την καθαριότητα του Χάνδακα από τον 14ο έως τον 17ο αιώνα*», *Σύμμεικτα* 9 (1994), μέρος β', 183-212.
- Ρανοπούλου, Α., «*Áree boschive del Peloponneso: protezione e sfruttamento fra Seicento e Settecento*», στο Chr. Maltezos – A. Tzavara – D. Vlasi (a cura di), *I Greci durante la venetocrazia: Uomini, spazio, idee (XIII-XVIII sec.)*, *Atti del Convegno Internazionale di Studi, Venezia, 2-3 dicembre 2007*, Venezia 2009, 555-566.
- Παπαδία-Λάλα, Α., «*Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στη βενετοκρατούμενη Κρήτη*», στο *Πεπραγμένα Η' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Ηράκλειο 2000, 177-185.
- Πλατάκης, Ε., «*Οι σεισμοί της Κρήτης από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*», *Κρητικά Χρονικά* 4 (1950) 463-526.
- Σπανάκης, Στ. Γ., *Η ύδρευση του Ηρακλείου, 829-1939*, Ηράκλειο 1981.

ΒΑΣΩ ΣΕΙΡΗΝΙΔΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Το δημόσιο, το κοινόχρηστο και το ιδιωτικό. Φύση και ιδιοκτησία στον ελληνικό χώρο (15ος – 19ος αι.)

Subject: The public, the common, and the private: Nature and property in the Greek lands (15th – 19th c.)

Περίληψη: Τις τελευταίες δεκαετίες, η εξάντληση των φυσικών αποθεμάτων σε παγκόσμια κλίμακα και η αυξανόμενη ιδιωτικοποίηση φυσικών πηγών που παραδοσιακά νοούνταν ως κοινόχρηστα ή δημόσια αγαθά, όπως ο αέρας, τα ποτάμια, οι θάλασσες, τα δάση, το υπέδαφος κ.ο.κ., έχουν φέρει στο προσκήνιο, συχνά με τρόπο συγκρουσιακό, το ζήτημα της χρήσης, της διαχείρισης και του ελέγχου των φυσικών πόρων όσο και το γενικότερο ζήτημα της σχέσης φύσης, κοινωνίας και ιδιοκτησίας.

Με αφετηρία τον σύγχρονο θεωρητικό προβληματισμό, το σεμινάριο επιχειρεί να παρακολουθήσει τη διαμόρφωση και εξέλιξη της παραπάνω σχέσης στον ελληνικό χώρο από τον 15ο μέχρι και τις αρχές του 19ου αιώνα. Η μελέτη θα στηριχθεί σε ποικίλο υλικό, όπως νομικά κείμενα, κοινοτικά έγγραφα, δικαιοπραξίες, θεολογικά και φιλοσοφικά συγγράμματα και σε πλήθος μικροϊστορικών παραδειγμάτων. Στόχος του σεμιναρίου είναι να εξετάσει τα διαφορετικά ιδιοκτησιακά καθεστώτα της φύσης σε συνδυασμό με το ιδιαίτερο οικολογικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό, και ιδεολογικό περιβάλλον τους και να εντοπίσει συνέχειες και τομές.

Summary: During recent decades, the worldwide depletion of natural reserves and the increasing privatization of natural resources, such as air, rivers, seas, forests, subsoil etc, traditionally conceived as common, or public goods, has brought into the fore -often in a polemic way- the issue of the relationship between nature, society, and property. Taking the contemporary theoretical discussion as a starting point, the seminar attempts to explore the formation and development of this relationship in the Greek world from the 15th to the early 19th c. On the basis of various sources (such as legal texts, communal documents, contracts, theological and philosophical writings as well as a number of micro-historical cases), the seminar aims to study the different property regimes in nature in connection to their ecological, social, economic, legal, and ideological frame and to detect continuities and ruptures.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Abramson, A., «Mythical Land, Legal Boundaries: Wondering about Landscape and Others Tracts», στο: A. Abramson – D. Theodossopoulos, *Land, Law and Environment. Mythical Land, Legal Boundaries*, Λονδίνο 2000, σ. 1-30
- Blomley, N., «Simplification Is Complicated: Property, Nature, and the Rivers of Law», *Environment and Planning A* 40 (2008) 1825-38.
- Delaney, D., *Nature and Law*, Καίμπριτζ 2003.
- Δημητρόπουλος, Δ., «Δόμηση και κοινοτική παρέμβαση στα νησιά του Αιγαίου, 17ος - αρχές 19ου αι.», *Μνήμων* 23 (2001) σ. 37-65.
- , «Όρια και σύνορα στην αγροτική γη του Αιγαίου στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας», *Τα Ιστορικά* 36 (2002) 3-22.
- Hardin, G., «The Tragedy of the Commons», *Science* 162 (13 Δεκ. 1968) 730-739.
- Garsney, P., *Thinking about Property: From Antiquity to the Age of Revolution*, Καίμπριτζ 2007.
- Islamoglu, H., *Constituting Modernity. Private Property in the East and West*, Λονδίνο – Νέα Υόρκη 2004.
- Καράκωστας, Ι.Κ., *Περιβάλλον και δίκαιο: δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών*, Αθήνα / Κομοτηνή 2006.
- Steinberg, T., *Slide Mountain, or the Folly of Owning Nature*, Μπέρκλεϋ - Λος Άντζελες 1995.
- McEvoy, A., *The Fisherman's Problem. Ecology and Law in the California Fisheries, 1850-1980*, Νέα Υόρκη 1986.
- Macpherson, C. B., *Property: Mainstream and Critical Approaches*, Τορόντο 1978.
- Νάκος, Γ., *Εξελικτικές διακυμάνσεις του οθωμανικού γαιοκτητικού συστήματος. Συμβολή στο δίκαιο του τουρκοκρατούμενου ελληνισμού*, Θεσσαλονίκη 1986.
- Πέτσιος, Κ.Θ., *Η περί φύσεως συζήτηση στη νεοελληνική σκέψη. Όψεις της φιλοσοφικής διερεύνησης από τον 15ο έως τον 19ο αιώνα*, Ιωάννινα 2002.
- Τρωϊάνος, Σπ. – Πιτσάκης, Κ., *Φυσικό και δομημένο περιβάλλον στις βυζαντινές νομικές πηγές*, Αθήνα 1998.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ – ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Προφορική ιστορία, οπτικοακουστικές πηγές και διερεύνηση της μνήμης

Subject: Oral history, audio-visual sources and the investigation of memory

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι να εξοικειώσει τους φοιτητές και τις φοιτήτριες με τα θεωρητικά, μεθοδολογικά και πρακτικά προβλήματα της προφορικής ιστορίας, εστιάζοντας στη χρήση οπτικοακουστικού υλικού από το αρχείο της ΕΡΤ. Ο πλούτος των οπτικοακουστικών καταγραφών και μαρτυριών του αρχείου της δημόσιας τηλεόρασης προσφέρει ένα προνομιακό πεδίο για τη γνωριμία των νέων ιστορικών με σύγχρονες μορφές πηγών, καθώς και για την ανίχνευση των κεντρικών ερωτημάτων πάνω στα οποία έχουν αναπτυχθεί η προφορική ιστορία και η μελέτη της ατομικής και συλλογικής μνήμης. Ενδεικτικά ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν είναι:

- Ποια χαρακτηριστικά έχουν οι προφορικές μαρτυρίες ως τεκμήρια ιστορίας; Πώς συγκροτούνται και πώς μελετούνται ιστορικά οι οπτικοακουστικές μαρτυρίες;
- Αποτελεί η προφορική ιστορία ένα διαφορετικό είδος ιστορίας; Σε τι συνίσταται η διαφορά της; Ποιος είναι ο κοινωνικός σκοπός της προφορικής ιστορίας; Σε ποιες κοινωνικές συγκυρίες αναδεικνύεται κυρίως η κρισιμότητα της προφορικής ιστορίας;
- Ποιες πλευρές της ανθρώπινης εμπειρίας φωτίζουν ιδιαίτερα οι προφορικές μαρτυρίες; Ποια προβλήματα συγκρότησης της μνήμης αναδεικνύουν; Πώς συνδέονται η ατομική και η συλλογική μνήμη; Πώς ανιχνεύουμε την ιστορική συνείδηση των υποκειμένων; Με ποιον τρόπο μας βοηθούν οι προφορικές μαρτυρίες να κατανοήσουμε τη διαδικασία συγκρότησης πολιτισμικών ταυτοτήτων;
- Πώς συσχετίζουμε τις προφορικές πηγές με ευρύτερα μοντέλα και θεωρίες της ιστορίας; Πώς κατασκευάζουμε νόημα στην ιστορία;

Η πραγμάτευση των ερωτημάτων αυτών θα γίνει πάνω σε δύο άξονες οι οποίοι θα τέμνονται συστηματικά κατά την εξέλιξη του σεμιναρίου: αφενός τη συζήτηση πάνω στα θεωρητικά και τα ιστοριογραφικά κείμενα, αφετέρου την πρακτική εξάσκηση πάνω στο οπτικοακουστικό υλικό.

Summary: The seminar aims to familiarize students with the theoretical, methodological and practical problems of oral history, focusing on the use of audiovisual material from the archives of ERT (Greek Radio Television S.A.). The wealth of audiovisual testimonies kept in the records of public television offers a special terrain for the acquaintance of young historians with new forms of historical sources and, also, for the investigation of the central questions on which oral history

and the study of individual and collective memory have developed. The main points of the discussion can be summarized as follows:

- What are the characteristics of oral testimonies as historical evidence? How are the audiovisual testimonies formed and how can they be studied by historians?
- Is oral history a different kind of history and in what way? What is the social purpose of oral history? In which social circumstances does oral history become crucial?
- What aspects of human experience are especially illuminated by oral testimonies? Which problems in the structure of memory do they point to? How are the individual and collective memory interconnected? How can we explore the underlying historical consciousness of a personal account? In what ways do the oral testimonies help us understand the creation of cultural identities?
- How can we associate oral evidence with broader historical models and theories? In other words, how do we produce meaning in history?

The negotiation of these questions will develop on two axes, which will systematically intersect during the course of the seminar: on the one hand, the discussion on the theoretical and historical texts and, on the other, the practice of studying the audio-visual material.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective Bibliography

- Bourdieu, P. et al, *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society*, Stanford University Press, 1999.
- Burke, P., *Αυτοψία. Οι χρήσεις των εικόνων ως ιστορικών μαρτυριών, μετάφραση: Αντρέας Π. Ανδρέου, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2003.*
- Fentress, J. - Wickham, Ch., *Social Memory (New Perspectives on the Past S.)*, Λονδίνο, Blackwell, 1992.
- Gluck, Sh.- Patai, D., *Women's Words: The Feminist Practice of Oral History*, Λονδίνο 1991.
- Godmilow, J. - Shapiro, A.-L., "How Real is the Reality in Documentary Film?", *History and Theory* 36/4 (1997), Theme Issue 36: Producing the Past: Making Histories Inside and Outside the Academy, 80-101
- Klein, K. L., "On the Emergence of Memory in Historical Discourse", *Representations* 69 (2000) 127-150
- Papanikolas, Z., *Αμοιρολόιτος: Ο Λούις Τίκας και η σφαγή στο Λάντλοου*, μετάφραση: Πελαγία Μαρκέτου, Αθήνα, Κατάρτι, 2002.
- Passerini, L., *Σπαράγματα του 20ού αιώνα*, μετάφραση: Οντέτ Βαρόν-Βασάρ, Ιωάννα Λαλιώτου, Ιουλία Πεντάζου, Αθήνα, Νεφέλη, 1998.
- Perks, R. – Thomson, A., *The Oral History Reader*, Λονδίνο, Routledge, 1998.
- Portelli, A., *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History (SUNY Series in Oral & Public History)*, State University of New York Press, 1991.
- Thomson, A., *Αναμνήσεις Ανζακιδών. Ζώντας με το θρύλο*, μετάφραση: Ελένη Οικονόμου, Αθήνα, Κατάρτι, 2003.
- Thompson, P., *Φωνές από το παρελθόν – Προφορική Ιστορία*, μετάφραση Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν, Νίκος Ποταμιάνος, Αθήνα, Πλέθρον, 2002.

- Vilanova, M., *Αόρατες πλειοψηφίες: εργατική εκμετάλλευση, επανάσταση και καταστολή*, μετάφραση: Χαρά Ροβίθη, Αθήνα, Κατάρτι, 2000.
- Βαν Μπούσχοτεν, Ρίκη, *Ανάποδα χρόνια: συλλογική μνήμη και ιστορία στο Ζιάκα Γρεβενών (1900-1950)*, Αθήνα, Πλέθρον, 1997.
- Χαντζαρούλα, Π., «Εμφυλές σχέσεις και αντιλήψεις για τη σεξουαλικότητα: εργάτριες και υπηρέτριες στη μεταπολεμική Αθήνα», στο: Β. Καραμανωλάκης, Ε. Ολυμπίτου, Ι. Παπαθανασίου (επιμ.), *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2010, 259-273.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο ελληνικός Μεσοπόλεμος (1922-1940): κοινωνία και πολιτικοί θεσμοί

Subject: Modern Greece in the inter-war period, 1922-40: social history and political institutions

Περίληψη: Το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στις κοινωνικές και θεσμικές εξελίξεις που συντελέστηκαν στο ελληνικό κράτος στον Μεσοπόλεμο. Κατ' αρχήν θα οριστεί εννοιολογικά ο ελληνικός Μεσοπόλεμος σε συνάφεια με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις και θα εξεταστούν συνοπτικά οι βασικές πολιτικές, διπλωματικές και στρατιωτικές εξελίξεις στην Ελλάδα της περιόδου. Στη συνέχεια θα δοθεί έμφαση στα φαινόμενα του μικροαστισμού, της εγκατάστασης των προσφύγων, της αγροτικής πολιτικής και μεταρρύθμισης, των «αγροφυγάδων» (*Landflucht*), στη βιομηχανική ανάπτυξη και στην οικονομική κρίση, σε αντιστοιχία με όμοια ή παρόμοια προβλήματα που βίωναν άλλες χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης. Θα συζητηθούν επίσης η αναβίωση του Εθνικού Διχασμού, η κρίση της αστικής ηγεμονίας, η επίκληση του κομμουνιστικού κινδύνου και η δικτατορία Μεταξά, καθώς και οι θεσμικές αλλαγές που οι πολιτικές εξελίξεις επέφεραν στη μορφή του ελληνικού κράτους. Το μεταπτυχιακό σεμινάριο εντάσσεται στη Νεώτερη Ελληνική Ιστορία.

Summary: The course examines the social and institutional history of Modern Greece in the inter-war period. Firstly, the political, diplomatic and military history of Greece in the inter-war period will be reviewed in a broader European context. Secondly, the course will illustrate the main agents in the process of social and institutional change. The influx of the refugees, the land reform, the depopulation of the countryside (*Landflucht*), social mobility and the expansion of the petty bourgeoisie, as well as the impact of the world economic crisis on the Greek economy will be highlighted. Thirdly, I will seek to demonstrate how the revival of the National Schism, the crisis of the bourgeois hegemony and the overreaction against the threat of communism determined institutional changes in the form of government during the Second Republic and the Metaxas regime.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Αλιβιζάτος, Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974). Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, μετάφραση: Βενετία Σταυροπούλου, Αθήνα 1983.
- Βεργόπουλος, Κ., *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη. Η Ελλάδα στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1979.
- Βερέμης, Θ. (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, Αθήνα 2009.
- Δαφνής, Γρ., *Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων 1923-1940*, τόμ. Β': «Η άνοδος του Αντιβενιζελισμού», Αθήνα 1955.
- Διβάνη, Λ., *Ελλάδα και μειονότητες. Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών*, Αθήνα 1999.
- Δρίτσα, Μ., *Βιομηχανία και τράπεζες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1990.
- Jackson, J., (επιμ.), *Europe 1900–1945*, Oxford University Press 2002.
- Κολιόπουλος, Ι., *Παλινόρθωση – Δικτατορία – Πόλεμος 1935-1941. Ο βρετανικός παράγοντας στην Ελλάδα*, Αθήνα 1985.
- Λεοντίδου, Λ., *Πόλεις της σιωπής: εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, 1909-1940*, Αθήνα 1989.
- Λιάκος, Α., *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάδυση των κοινωνικών θεσμών*, Αθήνα 1993.
- Mavrogordatos, G., *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, University of California Press 1983.
- Μαυρογορδάτος, Γ. – Χατζηιωσήφ, Χ. (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο 1988.
- Mazower, M., *Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου*, μετάφραση: Σπύρος Μαρκέτος, Αθήνα 2002.
- Πιζάνιας, Π., *Οι φτωχοί των πόλεων. Η τεχνογνωσία της επιβίωσης στην Ελλάδα το Μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1993.
- Ρηγίνος, Μ., *Παραγωγικές δομές και εργατικά ημερομίσθια στην Ελλάδα, 1909-1936: βιομηχανία – βιοτεχνία*, Αθήνα 1987.
- Ρήγος, Α., *Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924-1935: Κοινωνικές διαστάσεις της πολιτικής σκηνής*, πρόλογος Νίκος Γ. Σβορώνος, Αθήνα 1992.
- Ψαλιδόπουλος, Μ., *Η κρίση του 1929 και οι Έλληνες οικονομολόγοι. Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου*, Αθήνα 1989.

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1980.

Subject: Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1980.

Περίληψη: Το μάθημα θα ασχοληθεί με την εξέλιξη των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Κατά το διάστημα αυτό, σημειώθηκαν η πολιτική κρίση της δεκαετίας του 1960, η επιβολή της δικτατορίας, η Μεταπολίτευση και η εδραίωση του νέου δημοκρατικού

καθεστώτος. Θα αναλυθούν η άνοδος και η πτώση μείζονων πολιτικών δυνάμεων (ΕΡΕ, ΕΚ, ΝΔ, ΕΔΗΚ, ΠΑΣΟΚ) και θα αναζητηθούν οι ευρύτερες ροπές της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, σε μια περίοδο μετάβασης από την πρώτη στην όψιμη μεταπολεμική εποχή.

Summary: The course will examine the development of Greek political forces from the early 1960s to the late 1970s. It will discuss the political crisis of the 1960s, the imposition of the Colonels' dictatorship, the transition to democracy and the stabilization of the new democratic regime. The course will analyze the rise and fall of major political forces (ERE, The Centre Union, ND, EDIK, PASOK), and will seek the larger trends of Greek political history during a period of transition from the first to the latter post-war period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αλιβιζάτος, Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922-1974: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα 1983.
- Βασιλάκης, Μ. (επιμ.), *Από τον ανένδοτο στη δικτατορία*, Αθήνα 2009.
- Βούλγαρης, Γ., *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990*, Αθήνα 2002.
- Καζάκος, Π., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα 2001.
- Καραμανωλάκης, Β. (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία, 1967-1974*, Αθήνα 2010.
- Ρήγος, Ά., Σ. Σεφεριάδης, Ε. Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60: θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Αθήνα 2008.
- Ριζάς, Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008.
- Σβολόπουλος, Κ. (γεν. επιμ.), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα*, τόμοι 12, Αθήνα 1992-97.
- Σπουρδαλάκης, Μ., *ΠΑΣΟΚ: δομή, εσωκομματικές κρίσεις και συγκέντρωση εξουσίας*, Αθήνα 1988.
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Ελληνικός φιλελευθερισμός: το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979*, Αθήνα 2010.
- _____, «Η σύσταση και εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος, 1974-1981», στον Ιστ' τόμο της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 2000, σ. 294-317.
- Klarevas, L., «Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967», *Diplomatic History* 30 (2006) 471-508.
- Maragkou, K., «The Foreign Factor and the Greek Colonels' Coming to Power on 21 April 1967», *Journal of Southeast European and Black Sea Studies* 6 (2006) 427-442.
- Mazower, Mark, «Policing the Anti-Communist State in Greece, 1922-1974», στο Mazower (επιμ.), *The Policing of Politics in the Twentieth Century: Historical Perspectives*, Oxford 1997, σ. 129-150.
- Pappas, T., *Making Party Democracy in Greece*, Basingstoke 1999.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Η γυναίκα στην Ευρώπη του Μεσαίωνα.
N. Γιαντσή

Women in Medieval Europe.
N. Giantsi

Προμαρξικός σοσιαλισμός.
I. Δημάκης

Premarxian Socialism.
I. Dimakis

Δυτική Ευρώπη και ανατολική Μεσόγειος την περίοδο των σταυροφοριών (12ος-15ος αι.). Πολιτική, κοινωνία, οικονομία.
M. Ντούρου – Ηλιοπούλου

Western Europe and the eastern Mediterranean during the Crusades (12th-15th centuries). Policy, society, economy.
M. Dourou-Elioroulou

Ψηφιακό αρχείο Ολοκαυτώματος - εφαρμογές, μέρος Β΄.
X. Φλάισερ

Working with the Shoah Visual History Archive - part II.
H. Fleischer

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Η τέχνη της επικοινωνίας και η ανάπτυξη «κοινών» στην πρώιμη νεότερη Ευρώπη.
K. Γαγανάκης – Φ. Ντάνου

The art of communication and the 'rise of audiences' in early modern Europe.
K. Gaganakis – Ph. Danou

Αστικές τάξεις και μεσαία στρώματα στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη.
K. Ράπτης

Bourgeoisie and Middle Classes in modern and contemporary Europe.
K. Raptis

«Οι Γερμανοί ξανάρχονται...»: Γερμανο-ελληνικές σχέσεις στον 20ό - 21ο αιώνα. Ιστορικές πραγματικότητες και στερεοτυπικές εικόνες.
X. Φλάισερ

Between facts and fiction: German-Greek relations and stereotype images.
H. Fleischer

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η γυναίκα στην Ευρώπη του Μεσαίωνα

Subject: Women in Medieval Europe

Περίληψη: Αντικείμενο των μαθημάτων αυτού του σεμιναρίου θα είναι η διερεύνηση της θέσης των γυναικών κατά τη διάρκεια των μεσαιωνικών χρόνων. Η προσέγγιση που θα επιχειρήσουμε θα περιέχει αφενός στοιχεία που σχετίζονται με την εξέλιξη που μπορεί να παρατηρηθεί στην μακρά διάρκεια που καλύπτουν οι μεσαιωνικοί χρόνοι, αλλά αφετέρου στοιχεία επιμέρους θεματικών ενοτήτων, όπως είναι η θέση της γυναίκας στην ύπαιθρο ή την πόλη, στην Εκκλησία ή την κοινωνία, τη συμμετοχή της στους θεσμούς και την οικονομική ζωή. Συγχρόνως το σεμινάριο επιδιώκει να εντάξει το θέμα σε μια ευρύτερη περιοχή ενδιαφερόντων που αφορά την ιστορία του σώματος στην μεσαιωνική Ευρώπη καθώς και τον συσχετισμό του με τις αναπτυσσόμενες φυσικές επιστήμες και κυρίως την Ιατρική.

Summary: The provided courses within this seminar will be surveying the status of women during the middle ages. At first the attempted approach will include elements concerning the evolution during the long period covered by the Middle Ages. On the other hand it will include elements of individual topics, such as the place of women in the countryside or within the city's walls, the Church or the society, as well as their involvement in the Institutions and economic life. Simultaneously, the above mentioned seminar seeks to enroll this particular subject in a wider area of interests related to the history of human body in Medieval Europe on the one hand, as well as his correlation with the developing Natural Sciences and mainly Medicine.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Anderson, B. - Zinsser Z., *A History of Their Own: Women in Europe from Prehistory*

to the Present, Vol. 1, revised edition, Oxford 2000.

Bennett, J., "Medievalism and Feminism," *Speculum* 68 (1993) 309-331.

Blanc, O., *Parades et parures. L'invention du corps de mode à la fin du Moyen Age*, Paris 1997.

Bologne, J.-Cl., *La naissance interdite. Stérilité, avortement, contraception au Moyen Age*, Paris 1988.

Boureau, A., "La redécouverte de l'autonomie du corps : l'émergence du somnambule (XIIIe-XIVe siècles)", *Micrologus*, 1 (1993) 27-42.

Brown, P., *Le renoncement à la chair. Virginité, célibat et continence dans le christianisme primitif*, Paris 1995 (αγγλ. Έκδ. : 1988).

Bynum, C. W., *Fragmentation and Redemption : Essays and Gender and the Human Body in Medieval Religion*, New York 1991.

—, *The Resurrection of the Body in Western Christianity from 200 to 1336*, New York 1995.

Duby, G. - M. Perrot, *Histoire des femmes en Occident - Le Moyen Age*", Paris, Plon 1990.

Jacquart, D. - Thomasset Cl., *Sexualité et savoir médical au Moyen Âge*, Paris 1985.

Jacquart, D. , "La morphologie du corps féminin selon les médecins de la fin du Moyen Age", *Micrologus*, 1, 1993, p. 81-98.

Lett, D., "Le corps de la jeune fille. Regards de clercs sur l'adolescente aux XIIe-XIVe siècles", *CLIO, Histoire, Femmes et Sociétés*, n° 4, 1996, p. 51-73.

Mosher Stuard, S., *Women in Medieval History and Historiography*, Philadelphia 1987.

Schmitt, J.-Cl., *La raison des gestes dans l'Occident médiéval*, Paris 1990.

Partner, N., ed., *Studying Medieval Women: Sex, Gender, Feminism*, Cambridge 1993.

Pernoud, R., *La femme au temps des cathédrales*, Paris 1980

Verdon, J., *La femme au Moyen Age*", Paris 2006.

Women in Medieval Times: An Annotated Bibliography, Wiener Publishers 1988.

<http://medievales.revues.org/document869.html>,

Matrix: A collection of resources for the study of women's religious communities, 500-1500

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Προμαρξικός σοσιαλισμός

Subject: Premarxian Socialism

Περίληψη: Στο σεμινάριο εξετάζονται οι συνθήκες που προκάλεσαν την εμφάνιση του προμαρξικού σοσιαλισμού και αναλύονται οι σχολές που τον εξέφρασαν στη Γαλλία και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επιχειρείται επίσης η κατηγοριοποίηση των σχολών αυτών σε ευρύτερες ομάδες ανάλογα με την τοποθέτησή τους απέναντι σε κεφαλαιώδη θέματα που τις απασχολούν, όπως ο ρόλος του ατόμου και του κράτους στη ευαγγελιζόμενη νέα κοινωνία.

Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη: Στο πρώτο εξετάζεται το αντικείμενο του σεμιναρίου με βάση την ανάλυση θεωρητικών έργων και στο δεύτερο παρουσιάζονται οι εργασίες των φοιτητών που αναφέρονται σε επιμέρους θέματα του σεμιναρίου.

Summary: The seminar examines the circumstances that provoked the emerging of the premarxian socialism and analyses the schools which expressed it in France and

other european countries. We also try to categorise these schools of premarxian thought according to their position about crucial matters such as the role of the individual and the state in the anticipated society.

The seminar is divided in two parts: analysis of theoretical works in the first part, presentations of papers on special themes by the students in the second one.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Α' Γενικά Έργα (με βάση ειδολογική κατάταξη)

Sabine, G., *Ιστορία των πολιτικών ιδεών* (μτφ.), Αθήνα 1965.

Touchard, J., *Histoire des idées politiques du XVIIe siècle a nos jours*, 2 τόμοι, Paris.

Timashef, N., *Ιστορία κοινωνιολογικών ιδεών* (μτφ.), τόμ. Α', Αθήνα 1976.

Lefranc, G., *Histoire des doctrines sociales dans l' Europe contemporaine, jusque'en 1914*, Paris.

Cole, G. – Douglas, H., *A History of Socialist Thought*, 7 τόμοι, New York 1953-1960.

Halevy, E., *Histoire du socialisme europeen*, Paris 1974.

Droz, J., *Histoire generale du socialisme*, 4 τόμοι, Paris.

Bravo, G. M., *Storia del socialismo, 1789-1848. Il pensiero socialista prima di Marx*, Roma 1971.

Alexandrian, *Le socialisme romantique*, Paris 1979.

Desanti D., *Le socialisme utopique*, Paris.

Salleron, *Libéralisme et socialisme, du XVIIIe siècle à nos jours*, Paris 1979.

Β' Ειδικά Έργα

Οι διαθέσιμες βιογραφίες και τα ιδεολογικά κείμενα των εκπροσώπων των προμαρξικών σχολών, όπως των Babeuf, Owen, Saint-Simon, Proudhon, Fourier, Cebet, L. Blanc, Fl. Tristan, Pecqueur, Feuerbach, Weitling κ.ά.

ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ-ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Δυτική Ευρώπη και ανατολική Μεσόγειος την περίοδο των σταυροφοριών (12^{ος}-15^{ος} αι.). Πολιτική, κοινωνία, οικονομία

Subject: Western Europe and the eastern Mediterranean during the Crusades (12th-15th centuries). Policy, society, economy

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου είναι η πολιτική και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση που επικρατούσε στη δυτική Ευρώπη και η πολιτική που άσκησαν οι δυτικές δυνάμεις στην ανατολική Μεσόγειο την εποχή των σταυροφοριών. Ιδιαίτερα εξετάζεται η οργάνωση των νέων ηγεμονιών που ιδρύθηκαν στο χώρο (βασιλείο Ιερουσαλήμ, βασιλείο Κύπρου, σταυροφορικές κτήσεις της Ρωμανίας) και οι νέοι θεσμοί και δομές που εισήχθησαν από τη Δύση. Οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα

μελετώντας δυτικές πηγές (αρχειακές και φιλολογικές) και δευτερογενή βιβλιογραφία να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούν την κατάσταση στη δυτική Ευρώπη, την εγκατάσταση των Δυτικών στην Ανατολή, τους νέους θεσμούς, την καθημερινή ζωή και τις αλληλεπιδράσεις την περίοδο των σταυροφοριών.

Summary: The seminar aims in enlightening the political and socioeconomic situation in Western Europe during the Crusade period as well as the policy and the organization (Latin Church, administration, feudal institutions, economy) of the Latin dominions formed after the Crusades in the eastern Mediterranean, especially in the late Byzantine Empire (Romania) and their major impact in political, social and cultural terms. Through the study of Latin sources (archival documents, chronicles) and secondary literature the students obtain a better understanding of the situation in Western Europe and the Mediterranean during the Crusade period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Arbel, B., *Intercultural contacts in the medieval Mediterranean*, London 1996.
- Balard, M., *La Romanie génoise (XII-XVe s)*, Genova 1978.
- Balard, M.- Ducellier, A., *Coloniser au Moyen Age*, Paris 1995.
- Bon, A., *La Morée franque. Etudes historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté de Morée (1205-1430)*, Paris 1969.
- Edbury, P., *The kingdom of Cyprus and the crusades (1191-1374)*, Cambridge 1991.
- Fedalto, G., *La chiesa latina in Oriente, I-III*, Verona 1978.
- Jacoby, D., *La féodalité en Grèce médiévale. Les assises de Romanie. Sources, application et diffusion*, I-II, La Haye, Paris 1971.
- Jacoby, D., *Recherches en Méditerranée orientale du XIIIe au XVe siècle*, Variorum Reprints 1979.
- Jacoby, D., *Studies on the crusader states and on Venetian expansion*, Variorum Reprints 1989
- La Monte, J.L., *Feudal monarchy in the latin kingdom of Jerusalem, 1100-1291*, Cambridge Mass. 1932.
- Lock, P., *The Franks in the Aegean, 1204-1500*, London 1995.
- Setton, K., *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Philadelphia 1976.
- Setton, K. (επιμ), *A history of the crusades*, I-V, Madison 1969.
- Thiriet, Fr., *La Romanie vénitienne au Moyen Age. Le développement du domaine colonial vénitien*, Paris 1973.
- Topping, P., *Studies in Latin Greece, 1205-1715*, Variorum Reprints 1977.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΙΣΕΡ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ψηφιακό αρχείο Ολοκαυτώματος - εφαρμογές, μέρος Β΄

Subject: Working with the Shoah Visual History Archive - part II

Περίληψη: Συνεχίζεται η εργασία με τη βάση δεδομένων του Ιδρύματος για τη Σοά του Στίβεν Σπίλμπεργκ με 52.000 μαρτυρίες επιζώντων. Αφορά κυρίως όσους έχουν συμμετάσχει στο σεμινάριο του προηγούμενου έτους.

Summary: This is a “sequel” of last year’s seminar, when we worked for the first time with the Visual History Archive of Steven Spielberg’s Shoah Foundation.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΓΑΝΑΚΗΣ – ΦΩΤΕΙΝΗ ΝΤΑΝΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η τέχνη της επικοινωνίας και η ανάδυση «κοινών» στην πρόιμη νεότερη Ευρώπη

Subject: The art of communication and the ‘rise of audiences’ in early modern Europe

Περίληψη: Στις ευρωπαϊκές κοινωνίες της πρόιμης νεωτερικότητας, οι άντρες και οι γυναίκες διαμόρφωναν τη «δημόσια εικόνα» τους, συμμετέχοντας σε «κοινά», λαμβάνοντας δηλαδή μέρος σε διαδικασίες δημόσιας επικοινωνίας. Μέσα από τέτοιες διαδικασίες γίνονταν κοινωνοί ιδεών, μορφώνονταν, εκφράζονταν, συμμετείχαν στην οικονομική ζωή, εξοικειώνονταν με μορφές τέχνης, διαμόρφωναν άποψη για τα δημόσια πράγματα, επικοινωνούσαν και συγκροτούσαν σχέσεις μεταξύ τους και με το κράτος, αυτό- και ετεροκαθόριζαν τις συλλογικές τους ταυτότητες, πολιτικοποιούνταν.

Το σεμινάριο επιχειρεί να ανιχνεύσει μηχανισμούς ανάδυσης «κοινών» στη δημόσια σφαίρα της πρόιμης νεωτερικότητας. Εστιάζοντας το ενδιαφέρον του σε τεχνικές δημόσιας επικοινωνίας και φυσικούς ή νοητούς τόπους συνάντησης ατόμων, εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι στην προ-νεωτερική Δύση καλούνταν από τα πάνω -ή επεδίωκαν από μόνοι τους- να λάβουν μέρος σε μία διαδικασία «παραγωγής» ή «κατανάλωσης» δημοσιότητας, συναπαρτίζοντας με τον τρόπο αυτό διάφορα είδη “κοινών”.

Summary: In early modern Western societies, men and women shaped their ‘public image’ through participation in ‘audiences’, that is, by taking part in processes of public communication. Through such instances, they shared ideas, they were educated, participated in economic life, familiarized themselves with forms of art, they acquired and expressed views about the public realm, communicated and

established relationships amongst themselves and with the state, shaped their communal identities, and became politicized.

This seminar attempts to investigate mechanisms of ‘audience formation’ in the early modern public sphere. Focusing on techniques of public communication and natural or imaginary *loci* for social contact, it deals with the numerous ways with which early modern Westerners were either called ‘from above’ or sought themselves to take part in processes of ‘production’ or ‘consumption’ of publicity, thus constituting different forms of ‘audiences’.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Braddick, M.- Walker, J., (επιμ.), *Negotiating Power in Early Modern Society: order, hierarchy and Subordination in Britain and Ireland*, Cambridge, CUP, 2001.
- Chartier, R., *The Cultural Uses of Print in Early Modern France*, New Jersey, Princeton University Press, 1987.
- Coldiron, A., “Public Sphere/Contact Zone: Habermas, Early Print, and Verse Translation”, *Criticism* 46 (2004) 207-222.
- Cressy, D., *Dangerous Talk: Scandalous Seditious and Treasonable Speech in pre-modern England*, Oxford, OUP, 2010.
- Coward, B. – Swann, J., (επιμ.), *Conspiracies and Conspiracy Theory in Early Modern Europe: from the Waldensians to the French Revolution*, Aldershot Ashgate, 2004.
- Danou, Ph. “Catholic Treason Trials in Elizabethan England. Complexities and Ambiguities in the Stage Management of a Public Show: The Case of William Parry”, *Journal of Early Modern History* 14 (2010) 393-416.
- Dooley, B. – Baron, S., (επιμ.), *The Politics of Information in Early Modern Europe*, London, Routledge, 2001.
- Edwards, M., *Printing, Propaganda and Martin Luther*, Berkeley, University of California Press, 1994.
- Ellul, J., *Propaganda. The formation of men’s attitudes*, NY, Vintage Books, 1973.
- Fox, A., *Oral and Literate culture in England 1500-1700*, Oxford, OUP, 2000.
- Γαγανάκης, Κ., *Ο Πόλεμος των Λέξεων: Θρησκευτική διαμάχη και προπαγάνδα στη Γαλλία τον Καιρό της Νύχτας του Αγίου Βαρθολομαίου*, Αθήνα Νεφέλη, 2003.
- Lake, P. – Pincus, S., (επιμ.), *The politics of the public sphere in early modern England*, Manchester University Press, 2007.
- Mah, H., “Phantasies of the Public Sphere: Rethinking the Habermas of Historians”, *The Journal of Modern History*, 72 (2000) 153-182
- Melton, J. V. H., (επιμ.) *Cultures of Communication from reformation to enlightenment: constructing publics in early modern German lands*, Aldershot , Ashgate 2002.
- Scribner, R., *For the Sake of Simple Folk: Popular Propaganda for the German Reformation*, Clarendon Press, 1994.
- Somers, M., “What’s Political or Cultural about Political Culture and the Public Sphere? Toward an Historical Sociology of Concept Formation”, *Sociological Theory* 13 (1995) 113-144.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Αστικές τάξεις και μεσαία στρώματα στη νεότερη και σύγχρονη Ευρώπη

Subject: Bourgeoisie and Middle Classes in modern and contemporary Europe

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει την πορεία των αστικών τάξεων και γενικότερα των μεσαίων στρωμάτων της Ευρώπης από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ως τις μέρες μας, δηλαδή από την εποχή της ανόδου και σταδιακής επικράτησής τους ως την περίοδο των νεοφιλελεύθερων προκλήσεων και της υπονόμησης του μεταπολεμικού κοινωνικού μοντέλου. Δίνεται έμφαση στους όρους συγκρότησης, ενίσχυσης ή αποδυνάμωσης, συνοχής και διαφοροποίησης των αστών ανάλογα με την οικονομική, επαγγελματική και κοινωνικο-πολιτική τους θέση ή τις κατά κράτη ή περιοχές ιδιαιτερότητές τους, καθώς και σε σημαντικές τομές της ιστορικής διαδρομής τους (Γαλλική και Βιομηχανική Επανάσταση, επαναστάσεις 1848, Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, κατάρρευση «υπαρκτού σοσιαλισμού», κλπ.). Οι αστοί και τα μεσαία στρώματα, ως διαρκώς ανασηματοδοτούμενες ιστορικές κατηγορίες, προσεγγίζονται υπό το πρίσμα των θεμελιωδών μετασχηματισμών της νεωτερικότητας.

Summary: The seminar examines the course of the bourgeoisie and the middle classes from the late 18th century onwards, namely from the era of their rising and gradual prevalence till the age of new liberal challenge and undermining of the postwar social model. It aims to stress the conditions/factors of the making, the factors of strengthening or weakening, of cohesion and differentiation of the middle classes according to their economic, professional, social and political status or to their regional or state origins. The seminar takes turning points such as French and Industrial Revolution, 1848, World War I and II, 1989-1991, etc. into account and approaches the middle classes as a continuously redefinable historical category in the context of the fundamental transformations in the age of modernity.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Bottomore, T., *Classes in Modern Society*, London 1991
- Budde, G. κ.α. (επιμ.), *Bürgertum nach dem bürgerlichen Zeitalter, Leitbilder und Praxis seit 1945*, Göttingen 2010.
- Cannadine, D., *Class in Britain*, Yale University Press 1998
- Gall, L., *Von der ständischen zur bürgerlichen Gesellschaft*, Μόναχο 1993
- Kocka, J., Mitchell Alan (επιμ.), *Bourgeois Society in Nineteenth-Century Europe*, Λονδίνο 1992
- Kocka, J. (επιμ.), *Bürgertum im 19. Jahrhundert*, 3 τόμοι, Göttingen 1995.
- Mann, M., *Οι πηγές της κοινωνικής εξουσίας*, τόμος Β΄, Αθήνα 2009.
- Perkin, H., *The Rise of Professional Society*, London 1989.

- Pilbeam, P., *The Middle Classes in Europe 1789-1914. France, Germany, Italy and Russia*, Λονδίνο 1990
- Plumpe, W., Lesczenski, J. (επιμ.), *Bürgertum und Bürgerlichkeit zwischen Kaiserreich und Nationalsozialismus*, Mainz 2009
- Ράπτης, Κ., «Αστικές τάξεις και αστικότητα στην Ευρώπη, 1789-1914: Προσανατολισμοί της σύγχρονης ιστοριογραφίας», ΜΝΗΜΩΝ 20 (1998) 211-243.
- Reid, A., *Social Classes and Social Relations in Britain 1850-1914*, Cambridge 1995.
- Schulz, A., *Lebenswelt und Kultur des Bürgertums im 19. und 20. Jahrhundert*, München 2005.
- Therborn, G., *European Modernity and Beyond: The Trajectory of European Societies, 1945-2000*, London 1995.
- Vidich, A., *The New Middle Classes*, London 1995.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΪΣΕΡ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: «Οι Γερμανοί ξανάρχονται...»: Γερμανο-ελληνικές σχέσεις στον 20ό -21ο αιώνα. Ιστορικές πραγματικότητες και στερεοτυπικές εικόνες

Subject: Between facts and fiction: German-Greek relations and stereotype images

Περίληψη: «Στη Χώρα μου οφείλετε το γεγονός ότι από άγριοι και απολίτιστοι Γότθοι μετατραπήκατε σε συντεταγμένο έθνος, μόνο που όπως φαίνεται η πρώτη σας ιδιότητα είναι γονιδιακή και δεν σας εγκαταλείπει... Εδώ, ηττήθηκε με πάταγο ο Αδόλφος Χίτλερ. Εδώ, θα ηττηθούν και οι Πολιτικοί και οι γονιδιακοί του Επίγονοι.» (επιστολή Έλληνα πολιτικού προς Γερμανό πολιτικό, 30.1.2012, χλιοδοημοσιευμένη)

«Τα τελευταία χρόνια, κυριαρχούν πλέον εικόνες και συνειρμοί, που αναδεικνύουν τη φτώχεια των ιδεών και των επιχειρημάτων σε αμφότερες τις χώρες 'των ποιητών και των φιλοσόφων'. Μεταξύ (ηθελημένης, συχνά) άγνοιας και υπεροψίας, στερεοτύπων και προκαταλήψεων, που ενίοτε αγγίζουν την εμπάθεια (ressentiments), ελληνικά και γερμανικά ΜΜΕ, έντυπα και ηλεκτρονικά, στην πλειονότητά τους, επιδίδονται σε μια ανταλλαγή πυρών, μπροστά στο φάσμα της ελληνικής χρεοκοπίας.» (Κώστας Καλφόπουλος, *Καθημερινή*, 26.2.2012)

«Ως έλληνας συγγραφέας προτιμώ χίλιες φορές να εξηγώ από ένα ελληνικό βήμα στο κοινό του Βερολίνου γιατί επιμένουμε να είμαστε παρόντες σ' ένα περιβάλλον που μας βλέπει με μισό μάτι, παρά να προσπαθώ να πείσω το κοινό των Τιράνων ότι ήρθε επιτέλους η ώρα για μια βαλκανική ομοσπονδία.»

(Δημοσθένης Κούρτοβικ, *Τα Νέα*, 19.2.2012)

«Η εικόνα που έχουμε εμείς οι Έλληνες για μια συλλήβδην απόρριψη από τα γερμανικά ΜΜΕ και τους Γερμανούς δεν ευσταθεί. Είναι δικός μας μύθος, ο οποίος καλλιεργείται συστηματικά, και είναι λάθος.»

(Πέτρος Μάρκαρης, *Επίκαιρα*, 1-7.3.2012)

Στο πρώτο μέρος του σεμιναρίου θα επιχειρήσουμε μια ανακεφαλαίωση της «προ-ιστορίας» από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τη δεκαετία του 1930, εξετάζοντας «στιγμές» και θεματικές εξέχουσας σημασίας. Μετά θα επικεντρωθούμε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την «κληρονομιά» του που αποτελεί τομή σε ένα εν πολλοίς μοιρασμένο, δύσκολο παρελθόν, καθώς και -έως σήμερα- σημείο αναφοράς για την εξέλιξη των διμερών σχέσεων, και των εκατέρωθεν στερεοτύπων. Εννοείται ότι μια περαιτέρω κλιμάκωση της γερμανο-ελληνικής ψύχρανσης θα επηρέαζε και (όχι μόνο οικονομικά) τη σχέση της Ελλάδας με όλη τη (Δυτική) Ευρώπη, της οποίας το Βερολίνο αποτελεί «την (έστω σκληρή) καρδιά» (Δ. Κούρτοβικ).

Επειδή η σχετική επιστημονική βιβλιογραφία είναι άκρως περιορισμένη, θα χρησιμοποιήσουμε κυρίως «πρωτογενείς πηγές», δηλαδή λογοτεχνία και κινηματογραφικές ταινίες, σχολικά συγγράμματα, τα κάθε είδους ΜΜΕ, καθώς και αρχειακά έγγραφα ή, last but not least, συνεντεύξεις μαρτύρων. Άλλωστε, στις συναντήσεις μας θα προσκληθούν και άνθρωποι του ευρύτερου δημοσίου βίου που - οι περισσότεροι εδώ και δεκαετίες- συμμετέχουν ex officio ή εξ ανάγκης στη διαμόρφωση των διμερών σχέσεων.

Summary: In the first phase of the seminar we will recapitulate German-Greek relations from the late 19th century until the 1930s', dwelling particularly upon significant "moments" and topics. Subsequently we will focus on the "heritage" of World War II that still influences the mutual stereotypes more than anything else. In this context it should be noted that any further deterioration of German-Greek relations will seriously impact (not only economically) upon Greek images of Western Europe in general, too. (Cf. many cartoons that equate the Euro sign € with the swastika.)

Because the related scholarly bibliography is scarce, we will mainly use primary sources such as literature / cinematographic films / textbooks / media / archival documents / and, last but not least, interviews of witnesses. Some "public figures", important (not only) in the Greek-German context, will be invited to seminar sessions.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Hagen, F., «Post Bellum. Das deutsche Venizelos-Bild nach dem Ersten Weltkrieg», στο: Gunnar Hering (επιμ.), *Dimensionen griechischer Literatur und Geschichte. Festschrift für Pavlos Tzermias zum 65. Geburtstag*, Frankfurt κ. α. 1993, σ. 209 - 249.

--, «Die "Viehmenschen" und das "Sauvolk". Feindbilder einer dreifachen Okkupation: Der Fall Griechenland», στο: Wolfgang Benz κ.ά. (επίμ), *Kultur - Propaganda - Öffentlichkeit. Intentionen deutscher Besatzungspolitik und Reaktionen auf die Okkupation*, Berlin 1998, σ. 135 - 169.

- , «Europas Rückkehr nach Griechenland. Kulturpolitik der Großmächte in einem Staat der Peripherie», στο: Harald Heppner, Olga Katsiardi-Hering (επιμ.), *Die Griechen und Europa*, Wien 1998, σ. 125-191.
- von Gaertringen Hiller, J. F., *Meine Liebe zu Griechenland stammt aus dem Krieg. Studien zum literarischen Werk Erhart Kästners*, Wiesbaden 1994.
- Kambas, Ch. , Mitsou, M. (επιμ.), *Hellas verstehen. Deutsch-griechischer Kulturtransfer im 20. Jahrhundert*, Köln, Weimar, Wien 2010.
- Λούβλος, Κ., *Η γερμανική πολιτική στην Ελλάδα, 1896-1914*, Αθήνα 1990.
- Ροφούζου, Αι., *Οι πολιτιστικές και επιστημονικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία στην περίοδο 1949-1989*, Αθήνα 2010.
- Koutsoukou, F., *Die deutsche Kulturpolitik in Griechenland in der Zeit des Nationalsozialismus (1933-1944)*, Berlin 2008.
- Thanopoulos, G., *Das deutsche Neugriechenland-Bild 1918-1944*, München 1987.
- Turner, E. (επιμ.), *Jakob Philipp Fallmerayer*, Innsbruck 1993.
- Todorova, M., *Imagining the Balkans*, Oxford, 1997.
- Φλάισερ, Χάγκεν, «Η ναζιστική εικόνα για τους (Νεο-)Ελληνες και η αντιμετώπιση του άμαχου πληθυσμού από τις γερμανικές αρχές κατοχής», στο: Βασίλης Κρεμμυδάς, Χρύσα Μαλτέζου, Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης (επιμ.), *Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο*, Ρέθυμνο 1986, τ. Β', σ. 369 - 394.
- , «Στρατηγικές πολιτισμικής διείσδυσης των μεγάλων Δυνάμεων και ελληνικές αντιδράσεις, 1930-1960», στο: Χ. Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36 - '49: Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο - Τομές και Συνέχειες*, Αθήνα 2003, σ. 87-120.
- , *Οι Πόλεμοι της Μνήμης. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στη δημόσια ιστορία*. Αθήνα 2008.
- , «Οι Έλληνες και οι «άλλοι». Λεξικογραφικές ερμηνείες εθνικής ταυτότητας», *Νέα Εστία* 1844 (2011) 910-936.

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ:

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών και το Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, οργάνωσαν διατμηματικό – διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με θέμα *«Διαχείριση Μνημείων: Αρχαιολογία, Πόλη και Αρχιτεκτονική»* (ΦΕΚ 573 τ. Β΄/20 Απριλίου 2007), το οποίο λειτούργησε ήδη κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2008-2009.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών έχει ως αντικείμενο τη διεπιστημονική έρευνα των συσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων αφενός της διαχείρισης και ανάδειξης των μνημείων και αφετέρου της αρχιτεκτονικής, με ιδιαίτερη έμφαση στον αστικό και περιαστικό χώρο. Ξεκινά από τη θέση ότι η δυναμική της ανάπτυξης, που χαρακτηρίζει τα τελευταία χρόνια ολόκληρο τον πλανήτη και η δυναμική της ιστορικής συνέχειας και διατήρησης της ιστορικής κληρονομιάς στα αστικά κέντρα, μπορούν και πρέπει όχι απλά να συνυπάρχουν, αλλά να *άλληλο-ενισχύονται* και να συντίθενται σε ένα επιστημονικά, ηθικά και κοινωνικά θετικό αποτέλεσμα.

Στοχεύει λοιπόν στην ανάπτυξη αφενός προτάσεων σύνθεσης των πιο πάνω δυναμικών και αφετέρου στη δημιουργία επιστημόνων εξειδικευμένων στην αντιμετώπιση θεμάτων σχεδιασμού, παρέμβασης και διαχείρισης του αρχαιολογικά και ιστορικά φορτισμένου χώρου σε ιστορικά κέντρα οικισμών, ή στον περίγυρό τους, καθώς και στην εμπάθυνση της έρευνας κοινών προβλημάτων αρχαιολογίας και αρχιτεκτονικής.

Το Πρόγραμμα είναι διετές πλήρους φοίτησης και περιλαμβάνει τις ακόλουθες τέσσερις βασικές συνιστώσες:

1. τα μεταπτυχιακά μαθήματα
2. τα θέματα σχεδιασμού

3. το διεπιστημονικό σεμινάριο
4. τη μεταπτυχιακή εργασία

Το συντονισμό και τη διοικητική υποστήριξη του Προγράμματος έχει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα μαθήματα γίνονται σε καθημερινή βάση και διεξάγονται στην Αθήνα (αίθουσα Αρχαιολογικού Πάρκου ΠΑ, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου), ενώ τα θέματα σχεδιασμού στην Αθήνα, την Πάτρα, τη Μυτιλήνη, τη Νάξο και σε άλλα κέντρα, κατά τις ανάγκες του προγράμματος.

Πληροφορίες για το πρόγραμμα υπάρχουν αναρτημένες στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση: <http://www.dpmsdiarx.arch.uoa.gr/>

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Τα Τμήματα Ιστορίας & Αρχαιολογίας και Γεωλογίας & Γεωπεριβάλλοντος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σε σύμπραξη με το Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Αθήνας οργανώνουν και λειτουργούν Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) με τίτλο «Μουσειακές Σπουδές». Η διοικητική υποστήριξη της λειτουργίας του προγράμματος ανήκει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Το Π.Μ.Σ. «Μουσειακές Σπουδές» ιδρύθηκε και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, με βάση την υπ. αριθμ. 27533/ Β7-/30- 5-2003 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 823/ 25-6-2003, τευχ. Β').

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αντικείμενο του προγράμματος είναι οι Μουσειακές Σπουδές με τις ακόλουθες παραμέτρους:

συλλογή διδακτικού μουσειακού υλικού, οργάνωση μουσείων, μουσειακών εκθέσεων, διοίκηση μουσείων, έλεγχος των περιβαλλοντικών παραμέτρων των μουσείων, προστασία και ανασύνθεση μουσειακού υλικού, νομοθεσία που διέπει τα μουσεία, οικονομική διαχείριση μουσείων και μουσειακών συλλογών, το μουσείο ως χώρος παιδείας, μουσείο και κοινωνία.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών απονέμει:

1. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) στον τομέα των Μουσειακών Σπουδών
2. Διδακτορικό Δίπλωμα (ΔΔ)

Ο τίτλος σπουδών που απονέμεται θα λειτουργήσει προσθετικά στις βασικές σπουδές των υποψηφίων.

Οι κάτοχοι του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης μπορούν να ζητήσουν τη συνέχεια των σπουδών τους για την απόκτηση Διδακτορικού Διπλώματος, εφόσον πληρούν τα κριτήρια που θέτει η Ειδική Διατμηματική Επιτροπή.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και από σχολές της αλλοδαπής, αφού προσκομίσουν ισοτιμία τού τίτλου τους από το ΔΟΑΤΑΠ.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Ο ελάχιστος χρόνος για την απονομή τού Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης ορίζεται σε 3 εξάμηνα μαθημάτων και 1 εξάμηνο εκπόνησης Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Είναι δυνατόν, μετά από αιτιολογημένο κώλυμα και έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ) και της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής (ΕΔΕ), η ολοκλήρωση της φοίτησης να παραταθεί. Πέραν της παράτασης που ορίζει η ΕΔΕ, ο φοιτητής διαγράφεται.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από την ΕΔΕ και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 15.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα μαθήματα κατανέμονται στα τρία πρώτα διδακτικά εξάμηνα, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής υποχρεούται να παρακολουθήσει συνολικά 13 μαθήματα. Κατά το Δ' εξάμηνο απαιτείται η συγγραφή της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Μαζί με την παρουσίαση της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης σε τριμελή επιτροπή,

διενεργείται, κατά το Δ΄ εξάμηνο και προφορική εξέταση του φοιτητή εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων που έχει διδαχθεί τα τρία πρώτα εξάμηνα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η Ταχυδρομική Διεύθυνση του Μεταπτυχιακού είναι:

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Μουσειακές Σπουδές»

Νέο κτήριο Μαθηματικού (Ισόγειο)

Πανεπιστημιούπολη, Ζωγράφου

157 84 Αθήνα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Τηλέφωνα: 210- 7276465/ 7276434/7276499

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.museum-studies.uoa.gr

E-Mail: adoxana@arch.uoa.gr, aikdermi@arch.uoa.gr,

dstabol@admin.uoa.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μεσογειακό Διδακτορικό Πρόγραμμα Ιστορίας

Υπεύθυνος: καθηγ. Α. Λιάκος (aliakos@otenet.gr)

Η ΜΔΠΙ δημιουργήθηκε το 2010 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Βοğaziçi στην Κωνσταντινούπολη, την École Normale Supérieure και την École Pratique des Hautes Etudes στο Παρίσι, το Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide στη Σεβίλη, και το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετία, όπου και το διοικητικό κέντρο. Η ΜΔΣΙ αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Διδακτορικού Ιστορίας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Υπεύθυνοι: Καθηγ. Κων/νος Μπουραζέλης, Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη

Το European Master in Classical Cultures -(EMCC)- είναι ένα διεθνές ευρωπαϊκό πρόγραμμα με αντικείμενο τις κλασικές σπουδές, στο οποίο συμμετέχουν 11 πανεπιστήμια από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (πίνακας των παν/μίων και των αντίστοιχων υπευθύνων παρακάτω).

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα για τους συμμετέχοντες σπουδαστές να φοιτήσουν κατ' ελάχιστο σε δύο από τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιπλέον -αν το επιθυμούν-να συντάξουν τη διπλωματική τους εργασία υπό την εποπτεία καθηγητών δύο διαφορετικών πανεπιστημίων. Στους φοιτητές που επιλέγονται να φοιτήσουν στο «European Master in Classical Cultures» απονέμεται μετά το πέρας των σπουδών τους Διπλό ή Πολλαπλό Δίπλωμα. Βασική αρχή απετέλεσε εξ αρχής να γίνουν σεβαστές οι ιδιαιτερότητες των ήδη ισχυόντων κανονισμών και όρων λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων.

Περισσότερες πληροφορίες για τη διάρθρωση των σπουδών, τις προϋποθέσεις εισαγωγής και τις αιτήσεις στο www.eu-classical-cultures.eu ή στους πανεπιστημιακούς συντονιστές.

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster, Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck, Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi, Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia, Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan, Historisches Institut
6. Universität Hamburg, Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
7. Universität Freiburg, Archäologisches Seminar
8. Università degli Studi di Roma Tre, Dipartimento di studi sul mondo antico
9. University of Cyprus, Faculty of Classics and Philosophy
10. University of Athens, Faculty of History & Archaeology
11. Université Toulouse Le Mirail, Département d'histoire ancienne

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό στην Πολιτική και Πολιτισμική Ιστορία της Μεσαιωνικής, Νεότερης και Σύγχρονης Ευρώπης.

Υπεύθυνη: Επικ. Καθηγ. Κατερίνα Γαρδίκια

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. École Pratique des Hautes Études, Παρίσι
2. National and Kapodistrian University of Athens
3. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa της Λισαβόνας
4. Università degli Studi di Pisa, Πίζα
5. Universidad Pablo de Olavide της Σεβίλλης.

Το πρόγραμμα είναι διετές και οι σπουδαστές, οι οποίοι πρέπει να έχουν ήδη εισαχθεί κανονικά στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης της χώρας τους, φοιτούν το δεύτερο έτος των σπουδών τους είτε σε ένα από τα ξένα πανεπιστήμια είτε το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους σε δύο ξένα πανεπιστήμια. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το κοινοτικό πρόγραμμα Erasmus. Η αξιολόγηση των αιτήσεων γίνεται από επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονται και τα πέντε πανεπιστήμια.

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα (ΜΑ)

Μεσογειακές Ιστορικές Σπουδές

Υπεύθυνη: Καθηγ. Όλγα Κατσιαρδή-Hering

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Μάλτας (συντονιστής: Καθηγ. Victor Mallia Milanes)
 2. Πίζας (υπεύθυνη: Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας A.K. Isaacs)
 3. Valencia (υπεύθυνος: Καθηγ. Ιστορίας της Τέχνης Raphael Gil Salinas)
 4. Sveti Kliment Ohridski της Σόφιας (υπεύθυνος: Καθηγ. Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας Christo Matanov)
 5. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (υπεύθυνος: Αν. Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας Ιάκωβος Μιχαηλίδης)
 6. ΕΚΠΑ Αθηνών (υπεύθυνη: Καθηγ. Νέου Ελληνισμού Όλγα Κατσιαρδή-Hering)
- Το πρόγραμμα θα λειτουργεί εντός των ισχυόντων μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συνεργαζόμενων πανεπιστημίων στο πλαίσιο των εντός του προγράμματος Socrates/Erasmus ανταλλαγών φοιτητών και διδασκόντων. Οι φοιτητές που εισάγονται στο μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν για ένα εξάμηνο για σπουδές ή και για έρευνα περί τη μεταπτυχιακή τους διπλωματική εργασία σε ένα από τα άλλα παν/μια (πλην της Θεσσαλονίκης προκειμένου για τους φοιτητές της Αθήνας). Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν στο κοινό αυτό

πρόγραμμα δύνανται να διαμορφώσουν το ατομικό πρόγραμμα σπουδών τους με κατεύθυνση τις μεσογειακές ιστορικές σπουδές σε συνεννόηση με τον επόπτη καθηγητή τους και ένα συνεπόπτη καθηγητή ενός από τα συμβαλλόμενα πανεπιστήμια. Η διπλωματική μεταπτυχιακή τους εργασία επί θέματος της μεσογειακής ιστορίας θα συνταχθεί στη γλώσσα του πανεπιστημίου από το οποίο προέρχεται ο υποψήφιος, θα κριθεί από τον οικείο καθηγητή και τον συνεπόπτη καθηγητή. Το πτυχίο θα απονεμηθεί σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.

Μεταπτυχιακή δράση με στόχο την αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας

Υπεύθυνη: Αν. Καθηγ. Μαρία Ευθυμίου

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, έχει προχωρήσει στην οργάνωση μεταπτυχιακής δράσης, με στόχο την αξιοποίηση του πολύτιμου περιεχομένου της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Ήδη, πενταμελής αποστολή μεταπτυχιακών φοιτητών, με επικεφαλής την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας κ. Μ. Ευθυμίου, επισκέφθηκαν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 την Αλεξάνδρεια και μελέτησαν υλικό του εκεί Αρχείου και της Βιβλιοθήκης. Η δράση αυτή θα γίνει προσπάθεια να πραγματοποιηθεί κατά τα προσεχή ακαδημαϊκά έτη και να μετατραπεί σε θεσμό.

EUROPEAN POSTGRADUATE PROGRAMMES IN COOPERATION OF THE FACULTY OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Mediterranean Doctoral School in History

Prof. A. Liakos

The Mediterranean Doctoral School in History (MDSH) was created in summer 2010 by the **National and Kapodistrian University of Athens**, Boğaziçi University Istanbul, Ecole Normale Supérieure de Paris, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Universidad Pablo de Olavide de Sevilla, and Università Ca' Foscari Venezia. The administrative seat of the MDSH is at the University Ca' Foscari of Venice.

The purpose of the MDSH is to provide advanced level training in research and the appropriate skills to exercise research and professional activities of high quality in universities, institutions in the public and private sectors. It partly relies on the tradition of the former [European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean «Building on the Past»](#) (2001-2009).

The training and research activity of the School is based on the mobility of postgraduate students and teaching staff. Postgraduate students from the partner universities spend one academic year - normally the second of their doctoral training - at one or two of the foreign partner universities, participating in the host institution's doctoral training programme at the same conditions holding for local postgraduate fellows. The host institutions provide qualified research supervision for the period of mobility. They also support co-tutelle agreements and the creation of the conditions for conferring the Doctor Europaeus.

Athens, Istanbul, Paris, Seville and Venice represent five chiefly important sites for Mediterranean history, memory and archives. The MDSH promotes preferably, albeit not exclusively, comparative research and enquiries in the history of cross-border transfers and overseas relations in the Mediterranean area, comprising the relations of this area with other world regions.

More information: http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Departmental Coordinators: Prof. K. Buraselis, Assist. Prof. S. Aneziri

The **European Master of Classical Cultures (EMCC)** is a European postgraduate programme, uniting eleven European universities of eight European countries in the common plan to create a coordinated course of Master's studies in the field of the Classics (Ancient History, Classical Philology, Classical Archaeology and adjacent disciplines). Students admitted to the programme «European Master in Classical Cultures», must follow the legal provisions of the host university. They will complete all course requirements and the regulations about these courses at no fewer than two and no more than three universities. They must also acquire a minimum of 30 ETCS points at each of two partner universities of different national languages. Students who have validated 120 ECTS credits according to existing regulations will receive a double or a multiple degree and a diploma supplement.

For more information visit www.eu-classical-cultures.eu or consult the departmental coordinators.

Affiliated Universities

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster
Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck
Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi
Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia
Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznań
Historisches Institut

6. Universität Hamburg

Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte

7. Universität Freiburg

Archäologisches Seminar

8. Università degli Studi di Roma Tre

Dipartimento di studi sul mondo antico

9. University of Cyprus

Faculty of Classics and Philosophy

10. National and Kapodistrian University of Athens

Faculty of History and Archaeology

11. Université Toulouse Le Mirail

Département d'histoire ancienne

European MA in the Political and Cultural History of Medieval, Modern and Contemporary Europe

Departmental Coordinator: Ass. Prof. K. Gardikas

Affiliated Universities

1. École Pratique des Hautes Études, Paris

2. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa of Lisbon

3. National and Kapodistrian University of Athens

4. Università degli Studi di Pisa

5. Universidad Pablo de Olavide of Sevilla

This is a two-year programme. The students, who must already be admitted to the MA programme of their University, spend the second year of their studies at one of the other Universities, or alternatively, the third and fourth semester at two of the other Universities. The programme is supported by the European Erasmus programme. The evaluation of applications is made by a committee consisting of representatives of the five Universities.

European Masters in Mediterranean Historical Studies

Departmental Coordinator: Prof. O. Katsiardi-Hering

Affiliated Universities/academic coordinators

1. Malta (Professor Victor Mallia Milanes)
2. Pisa (Professor A.K. Isaacs)
3. Valencia (Professor Raphael Gil Salinas)
4. Sofia, Sveti Kliment Ohridski (Professor Christo Matanov)
5. Thessaloniki, Aristotle University (Ass. Professor, Jakovos Michaelides)
6. Athens, National and Kapodistrian University (Professor Olga Katsiardi-Hering)

The programme will be integrated into the existing postgraduate programme of study of the six affiliated Universities, in the framework of the Socrates/Erasmus programme for the exchange of students and scholars. Students who will be admitted to our programme of postgraduate studies will have the option to spend a semester for study or research in any of the collaborating Universities (students from the University of Athens are not eligible for admission to the University of Thessaloniki). All interested in joining this common programme can form their individual programme in Mediterranean Historical Studies in cooperation with their supervisor

and a joint supervisor from any of the other collaborating Universities. The Master's dissertation on any topic of Mediterranean History will be composed in the language of the candidate's home University and will be examined by both the local and joint supervisors. The degree/diploma will be awarded in accordance to the regulations of the programme of postgraduate studies of the Faculty of History & Archaeology, University of Athens.

Postgraduate Seminar for the Study of the Library of the Patriarchate of Alexandria

Departmental Coordinator: Ass. Professor M. Efthymiou

The Faculty of History and Archaeology of the University of Athens in collaboration with the Palaeographical Archive of the National Bank of Greece Cultural Foundation, organized postgraduate activities for the study of the very significant Library of the Patriarchate of Alexandria. A group of five postgraduate students under the guidance of Maria Euthymiou, Associate Professor of Contemporary History, visited the library in Alexandria and studied material in the Archives and the Library of the Patriarchate. Other visits are planned for the following years. Efforts are being made to turn these postgraduate activities into a regular programme.